

Tilstandsrapport for høyere utdanning 2017

TILSTANDSRAPPORT

HØYERE UTDANNING 2017

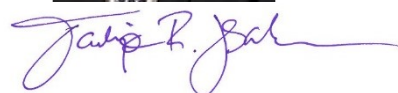
Kvalitet i perspektiv

Kunnskapsdepartementet har i vår lagt frem to viktige stortingsmeldinger om høyere utdanning: Meld. St. 16 (2016–2017) *Kultur for kvalitet* og Meld. St. 25 (2016–17) *Humaniora i Norge*. Kvalitetsmeldingen retter søkelyset mot utdanningene ved universitetene og høyskolene og hvordan de kan styrkes i et samfunn med stadig høyere kunnskapskrav. Humaniorameldingen peker blant annet på de humanistiske fagenes rolle i møte med vår tids store utfordringer, viktigheten av å kjenne historien, av å forstå kulturuttrykk, av å beherske språk. De fleste av problemene vi står overfor, har utspring i menneskelig virksomhet, og for å forstå hvorfor forskjellige aktører handler som de gjør, må vi vite noe om det verdensbildet de handler ut fra.

Stortingsmeldingene inngår i en helhetlig politisk sammenheng, der Meld. St. 7 (2014–2015) *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2015–2024* setter rammene, og der også Meld. St. 18 (2014–2015) *Struktur for kvalitet* er et viktig element. Hovedmålet for politikken er økt kvalitet i norsk forskning og høyere utdanning.

For å kunne utvikle kvaliteten i høyere utdanning må vi ha god informasjon om dagens situasjon. I Kvalitetsmeldingen foreslår departementet å etablere en nettportal med fyldig, oppdatert og kvalitetssikret informasjon til bruk for søkere, studenter, foreldre, institusjonene selv og andre interesserte. Informasjonen i Tilstandsrapporten vil være en viktig del av dette. Vi vet at dataene i rapporten og vedlegget brukes av institusjonene for å sammenligne seg med andre og se hvor de må utvikle seg. De nye utviklingsavtalene mellom departementet og institusjonene vil tjene som en ramme for diskusjon av mål, strategier og tiltak blant annet på dette grunnlaget.

Høyere utdanning er nøkkelen til økonomisk vekst og konkurranseevne, sosial utvikling og et rikere liv for den enkelte. Det er derfor positivt at sektoren fortsetter å vokse, både målt i innsatsfaktorer som antall studenter, ansatte og økonomi, og resultater som avlagte studiepoeng, kandidater og publikasjoner. I motsetning til blant andre EU har Norge valgt å ikke sette et mål for andelen av hvert årskull som tar høyere utdanning, men vi ligger høyt i et internasjonalt perspektiv. Slik bør det også være.

Torbjørn Røe Isaksen

Forord

Kunnskapsdepartementet presenterer med dette den årlige Tilstandsrapporten for høyere utdanning. Rapporten har i år fått en mer konsentrert form med vekt på sentrale temaområder, indikatorer og utviklingstrekk. Informasjon som tidligere fantes i hovedrapporten, er flyttet til vedlegget. Der finnes i tillegg alle resultater i universitets- og høyskolesektoren fordelt på den enkelte institusjon. Dette er angitt for hvert kapittel.

Rapporten inneholder kapitler om utdanning, forskning, styring og økonomi og menneskelige ressurser. Internasjonalisering omtales som tema i utdannings- og forskningskapitlet. I og med at det nå er færre institusjoner, er ikke lenger tabellene i rapporten inndelt etter institusjonskategori, men bare i statlige og private institusjoner.

Årets fordypningskapittel er viet det nye institusjonslandskapet i høyere utdanning. Med fusjonene som trådte i kraft 1. januar i år er det tatt et nytt viktig steg i strukturreformen som ble introdusert i Meld. St. 18 (2014–15) *Konsentrasjon for kvalitet*. Kapitlet beskriver utviklingen ved de fire statlige institusjonene som ble resultatet av fusjonene ett år tidligere, altså 1. januar 2016: Høgskolen i Sørøst-Norge, Nord universitet, NTNU og UiT – Norges arktiske universitet.

Tilstandsrapporten utgjør et viktig grunnlag for etatsstyringen av den statlige universitets- og høyskolesektoren og for dialogen med de private lærestedene. Den brukes også som grunnlag for politikktutvikling og i departementets budsjettarbeid. Vi håper universiteter, høyskoler og andre aktører med interesse for sektoren finner rapporten nyttig.

Datagrunnlaget er i hovedsak fra Database for statistikk om høgre utdanning (DBH) ved Norsk senter for forskningsdata (NSD). NSD gjør et viktig arbeid med å tilrettelegge data, tabeller og figurer til rapporten. Tilstandsrapporten er også supplert med data fra andre kilder. Disse kildene er oppgitt der de er brukt. Rapporten bygger i hovedsak på data fra 2016.

Tilstandsrapporten utarbeides av analyseteamet i Universitets- og høyskoleavdelingen, i samarbeid med Avdeling for analyse, internasjonalt arbeid og kompetansepolitikk (AIK) og Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU). Følgende har deltatt i arbeidet: Hild Marte Bjørnsen, Izabela E. Buraczewska, Monica Hanssen, Steinar Johannessen, Ingvild Marheim Larsen, Sverre Rustad, Gro Beate Vige, Pernille Ziegler, Zheng Ørvim Yuan og Dag Stenvoll (SIU).

Innhold

1	Hovedtendenser.....	13
2	Utdanning	17
2.1	Innledning.....	17
2.2	Søkere.....	18
2.3	Studenter.....	19
2.4	Studiepoeng per faglige årsverk (nasjonal styringsparameter)	20
2.5	Gjennomføring på normert tid (nasjonal styringsparameter).....	21
2.6	Kandidater.....	22
2.7	Kandidattall på helsefag- og lærerutdanningene (nasjonal styringsparameter)	23
2.8	Tidsbruk (nasjonal styringsparameter)	24
2.9	Studenttilfredshet (nasjonal styringsparameter)	25
2.10	Tilpasning på arbeidsmarkedet (nasjonal styringsparameter)	26
2.11	Studenter med innvandrerbakgrunn	27
2.12	Norske studenter i utlandet.....	29
2.13	Erasmus+ (nasjonal styringsparameter)	31
2.14	Utenlandske studenter i Norge	32
3	Doktorgradsutdanning og forskning	35
3.1	Innledning.....	35
3.2	Avlagte doktorgrader.....	36
3.3	Fordeling av doktorgrader på fagområder	37
3.4	Gjennomstrømming i doktorgradsutdanningen (nasjonal styringsparameter)	38
3.5	Publiseringspoeng	42
3.6	Kvaliteten på den vitenskapelige publiseringen	43
3.7	Åpent tilgjengelige artikler.....	44
3.8	Forskningsinnsats i MNT-fag (nasjonal styringsparameter)	47
3.9	Bidraginntekter fra Forskningsrådet per faglig årsverk (nasjonal styringsparameter)	50
3.10	Andre bidrags- og oppdragsinntekter per faglig årsverk (nasjonal styringsparameter).....	52
3.11	Midler fra deltakelse i EU-prosjekter.....	54
3.12	Verdien av Horisont 2020-kontraktene per FoU- årsverk (nasjonal styringsparameter)	55
3.13	ERC-stipend til de norske universitetene	57
3.14	Sikring og bevaring av universitetsmuseene (nasjonal styringsparameter).....	60
4	Styring, økonomi og personal	61
4.1	Innledning.....	61
4.2	Styrings- og ledelsesmodell ved universiteter og statlige høyskoler	62
4.3	Finansielle ressurser	64
4.4	Studie- og eksamensavgifter ved private høyskoler.....	65
4.5	Andelen førstestillingskompetente blant de faglig ansatte	66
4.6	Andelen førstestillingskompetente per institusjon.....	67
4.7	Forholdet mellom faglige og administrative stillinger	69
4.8	Andelen kvinner i faglige toppstillinger (nasjonal styringsparameter)	70
4.9	Andelen midl. ansatte i undervisnings- og forskningsstillinger (nasjonal styringsparameter)...	71
5	Det nye institusjonslandskapet.....	73
5.1	Strukturreformen	73
5.2	Organisering, faglig integrasjon og profil etter fusjonene	76
5.2.1	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU).....	76
5.2.2	Høgskolen i Sørøst-Norge (HSN)	77
5.2.3	Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet (UiT).....	79
5.2.4	Nord universitet (NU).....	80
5.2.5	Sammenligning på tvers av de fire sammenslåtte institusjonene	81

Figurer

Figur 2.1 Utviklingen i antall studenter 2007–16 eksklusive utenlandsstudenter.....	19
Figur 2.2 Studiepoeng per faglige årsverk, 2012–16. Antall	20
Figur 2.3 Bachelor- og masterkandidater som gjennomfører på normert tid. Prosent.....	21
Figur 2.4 Utviklingen i kandidattall per fagområde 2007–16. Antall.....	22
Figur 2.5 Kandidattall på helsefag- og lærerutdanningene, 2012–16. Antall	23
Figur 2.6 Faglig tidsbruk (timer) per uke blant heltidsstudenter fordelt på institusjon, gjennomsnitt 2014-16. Antall.....	24
Figur 2.7 Skår for hvordan studentene oppfatter studiekvaliteten fordelt på institusjon, gjennomsnitt 2013–16	25
Figur 2.8 Mastergradskandidater sysselsatt i relevant arbeid et halvt år etter fullført utdanning, 2011, 2013 og 2015. Prosent	26
Figur 2.9 Innvandrere i høyere utdanning 2003-2016. Prosent	27
Figur 2.10 Norske studenter på hel- eller delgrad utenlands. Antall	29
Figur 2.11 Utreisende utvekslingsstudenter på Erasmus+ av totalt antall studenter (nasjonal styringsparameter). Prosent	31
Figur 2.12 Innreisende utvekslingsstudenter 2007-16 fordelt på land. Antall	32
Figur 3.1 Avlagte doktorgrader 2007–16. Antall.....	36
Figur 3.2 Avlagte doktorgrader per fagområde i Norge 2007–16. Antall	37
Figur 3.3 Publiseringspoeng per faglige årsverk 2010-16. Antall.....	42
Figur 3.4 Publikasjoner på nivå 2, 2007–16. Prosent	43
Figur 3.5 Gull og grønn åpen tilgang og potensialet for grønn åpen tilgang i UH-sektoren 2013 –16. Antall artikler	45
Figur 3.6 Gull og grønn åpen tilgang og potensialet for grønn åpen tilgang 2016. Andel	46
Figur 3.7 Forskningsinnsats i MNT-fag 2011, 2013 og 2015. Prosent.....	47
Figur 3.8 Relativ utvikling i driftsutgifter til FoU per fagområde 2001–15	48
Figur 3.9 Tildeling fra Forskningsrådet per faglig årsverk 2016 (1 000 kroner)	50
Figur 3.10 Andre bidrags- og oppdragsaktiviteter per faglig årsverk 2016, statlige institusjoner (1 000 kroner)	52
Figur 3.11 Midler fra EU 2007-16. 1000 kr	54
Figur 3.12 Totale returandeler per sektor. Prosent	55
Figur 3.13 Verdien av Horisont 2020-kontrakter per FoU-årsverk 2014–16. Euro	56
Figur 3.14 ERC-stipend fordelt på nordiske universiteter 2007-16. Antall	57
Figur 4.1 Finansielle ressurser 2009–16 (1 000 kroner)	64
Figur 4.2 Studie- og eksamensavgifter per studieår per registrerte student for private institusjoner 2007 og 2014–16 (1 000 kroner).....	65
Figur 4.3 Faglig ansatte fordelt på stillinger 2007–16. Prosent.....	66
Figur 4.4 Førstestillingskompetanse per institusjon 2015. Prosent.....	67
Figur 4.5 Forholdstall mellom årsverk i faglige og i administrative stillinger ved statlige universiteter og høyskoler 2007–16.....	69
Figur 4.6 Kvinner i dosent- og professorstillinger 2007–16. Prosent	70
Figur 4.7 Midlertidige årsverk i ulike stillingsgrupper 2007–16. Prosent.....	71
Figur 5.1 Sammenslåingene i UH-sektoren i 2016 og 2017	75

Tabeller

Tabell 2.1 Kvalifiserte førstevalgssøkere per studieplass 2012–16, gjennomsnitt.	18
Tabell 3.1 Andel disputerte av personer opptatt på dr.gradsprogr. seks år tidligere 2011-16.	38
Tabell 3.2 Graden av tilfredsstillende sikring og bevaring (tre utvalgte kriterier)	60
Tabell 4.1 Fordeling av ansatt og valgt rektor fra 1. august 2017	62
Tabell 5.1 Høyere utdanningsinstitusjoner i ulike insititusjonskategorier 2015-2017.....	73
Tabell 5.2 SAKS-midler tildelt av Kunnskapsdepartementet (kroner)	74
Tabell 5.3 Sentrale strategiske og organisatoriske dimensjoner.....	83

Bokser

Boks 2.1 Nasjonal kompetansepolitisk strategi 2017–2021	28
Boks 2.2 Internasjonal studentutveksling – hvordan og hvorfor?	30
Boks 2.3 Internasjonale studenters erfaringer med Norge	33
Boks 3.1 Institusjonenes bruk av rekrutteringsstillinger	40
Boks 3.2 Fra stipendiatprogram i kunstnerisk utviklingsarbeid til ph.d.-grad	41
Boks 3.3 Kunnskapstriangel i politikk og praksis.	49
Boks 3.4 Det er tidkrevende og lærerikt å skrive søknader til Forskningsrådet	51
Boks 3.5 Rapport om samarbeid mellom universiteter og helseforetak	53
Boks 3.6 Suksess i EU avhenger av de rette partnerne	58
Boks 4.1 Resultatbasert finansiering og utviklingsavtaler i andre land	63

SEKTORBILDET I TALL 2016

Antall høyere utdanningsinstitusjoner med bevilgning fra KD

Statlige institusjoner **21**
Private institusjoner **17**

Søkning til høyere utdanning

Antall førstevalgssøkere **127 577**
Antall kvalifiserte førstevalgssøkere **106 091**
Kvalifiserte førstevalgssøkere per studieplass **2,0**

Antall studenter

Registrerte studenter (egenfinansiert) **253 849**
Ph.d.-studenter **9 687**
Mastergradsstudenter/høyere nivå **44 147**
Bachelorstudenter **134 694**
Studenter på årskurs **30 113**
Studenter på korte programmer **28 960**
Andre **31 178**
Innvandrere i høyere utdanning **35 690**
Andel studenter på fleksible utdanningstilbud **7,5 %**

Gjennomstrømming

Nye studiepoeng per heltidsstudent **45,2**
Gjennomføring iht. utdanningsplan **85 %**
Mastergradsstudenter gj.ført på normert tid **44 %**
Bachelorgradsstudenter gj.ført på normert tid **38 %**
Master, gj.ført normert tid + ett år **59 %**
Bachelor, gj.ført normert tid + ett år **54 %**

Uteksaminerte kandidater

Antall uteksaminerte kandidater **44 635**
Sykepleierutdanning **3 779**
Grunnskolelærerutdanning (1-7 og 5-10) **1 657**
Ingeniørutdanning **2 795**

Karakterer

A og B **42 %**
Stryk **8 %**

Doktorgrader

Antall avlagte doktorgrader **1 410**
Andel kvinnelige doktorander **48 %**

Stipendiater i kunstnerisk stipendiatprogram

Antall KD-finansierte stipend **26**
Stipendiater totalt **73**
Fullførte kandidater t.o.m. 2016 **55**

Vitenskapelig publisering

Antall publiseringspoeng **23 809**
Publiseringspoeng per faglige årsverk **1,15**
Andelen publikasjoner på nivå 2 **21,8 %**

Finansiering av forskning

Tildeling fra EUs rammeprogram **517 mill. kr**
EU-tildeling per faglige årsverk **24 500 kr**
Tildeling fra Norges forskningsråd **3,062 mrd. kr**
NFR-tildeling per faglige årsverk **145 200 kr**
Bidrag- og oppdrag utenom EU, NFR og RFF **3,005 mrd. kr**
Bidrag- og oppdrag utenom EU, NFR og RFF per faglige årsverk **142 500 kr**

Kommersialisering av forskning

Mottatte forretningsideer **719**
Inngåtte lisensieringskontrakter **124**
Nye foretak etablert **34**
Antall patentsøknader **197**

Internasjonalisering

Fremmedspråklige studietilbud **5 798**
Internasjonale fellesgrader **46**
Norske gradsstudenter i utlandet **17 448**
Utreisende utvekslingsstudenter **6 268**
Innreisende utvekslingsstudenter **8 478**
Studenter med utenlandsk statsborgerskap **25 424**
Utenlandske statsborgere blant doktorander **38 %**

Antall ansatte (årsverk)

Totalt antall ansatte **36 532**
Faglig ansatte (ekskl. rekrutteringsstillinger) **16 124**
Rekrutteringsstillinger **6 446**
Administrativt ansatte **8 963**
Øvrige stillingsgrupper **5 218**
Midlertidig ansatte **16 %**

Likestilling

Kvinner av totalt antall studenter **60 %**
Kvinner av totalt antall ansatte **53 %**
Kvinner av faglig ansatte (ekskl. rekrutteringsstillinger) **46 %**
Kvinner i dosent- og professorstillinger **28 %**
Kvinner av stipendiatstillinger **53 %**

Stillingsstruktur blant faglig personale

Professorer **23 %**
Førstestillinger (inkl. professorer) **73 %**
Stipendiater **22 %**

Styre- og ledelsesmodell pr. mai 2017

Statlige institusjoner med valgt rektor **13**
Statlige institusjoner med ansatt rektor **8**
Ekstern styreleder ved alle private institusjoner

Finansielle ressurser

Statlige institusjoner
Statstilskudd **32,2 mrd. kr**
Sum driftsinntekter **40,8 mrd. kr**

Private institusjoner

Statstilskudd **1,3 mrd. kr**
Sum driftsinntekter **3,0 mrd. kr**

Forkortelser

Statlige høyskoler (SH)

HINN	Høgskolen i Innlandet
HiOA	Høgskolen i Oslo og Akershus
HiVo	Høgskulen i Volda
HiØ	Høgskolen i Østfold
HSN	Høgskolen i Sørøst-Norge
HVL	Høgskulen på Vestlandet
SH	Samisk høyskole

Universiteter (U)

NMBU	Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
NTNU	Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet
NU	Nord universitet
UiA	Universitetet i Agder
UiB	Universitetet i Bergen
UiO	Universitetet i Oslo
UiS	Universitetet i Stavanger
UiT	Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet

Statlige vitenskapelige høyskoler (SVH)

AHO	Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo
HiM	Høgskolen i Molde, vitenskapelig høyskole i logistikk
NHH	Norges handelshøyskole
NIH	Norges idrettshøyskole
NMH	Norges musikkhøyskole

Kunsthøyskoler (KH)

KHiO	Kunsthøgskolen i Oslo
------	-----------------------

Private vitenskapelige høyskoler (PVH)

BI	Handelshøyskolen BI
MF	Det teologiske menighetsfakultet
VID	VID vitenskapelige høyskole

Private høyskoler (PH) - institusjonsakkrediterte

ATH	Ansgar Teologiske Høyskole
BDM	Barratt Due Musikk institutt
BAS	Bergen Arkitekt høyskole
HK	Høyskolen Kristiania
DMMH	Dronning Mauds Minne Høyskole
FIH	Fjellhaug internasjonale Høyskole
HLB	Høgskulen for landbruk og bygdeutvikling
HD	Høyskolen Diakonova
HLT	Høyskolen for Ledelse og Teologi
LDH	Lovisenberg diakonale høyskole
NLA	NLA Høyskolen
NDH	Norges Dansehøyskole
RSH	Steinerhøyskolen
W-ACT	Westerdals Oslo School of Arts, Communication and Technology

1 Hovedtendenser

Utdanning

Høyere utdanning i Norge er et område i vekst. Tallet på registrerte studenter har økt i mange år, og også antall norske studenter i utlandet øker. I 2016 passerte studenttallet i Norge for første gang 250 000. OECD-statistikk viser at Norge er et av landene der flest tar høyere utdanning en eller annen gang i livet. Samtidig blir konkurransen om å komme inn på studiene stadig sterkere. Der det er flest søkere, er det som regel også høyest karaktersnitt for å bli tatt opp.

Studentveksten har i det store og hele blitt fulgt av en tilsvarende økning i antall avlagte studiepoeng. Samlet antall studiepoeng økte også i 2016. Gjennomføringsgraden på normert tid er derimot lavere enn ønskelig, i underkant av 40 prosent på bachelornivå og litt høyere på mastergradsnivå. Tallene øker betydelig hvis vi legger til ett år, med rundt 10 prosentpoeng for bachelornivået og ca. 15 prosentpoeng for mastergradsnivået. En stor andel av studentene trenger altså lengre tid enn normert for å fullføre studiene.

Veksten i kandidattall fra de siste årene fortsetter også. Den største økningen både prosentvis og i tall finner vi innenfor økonomisk-administrative fag. Til tross for at antall kandidater har økt med nesten 90 prosent i løpet av de siste ti årene, er det ikke noe som tyder på at de opplever spesielle problemer i arbeidsmarkedet. Også innenfor ingeniørfag og teknologiske fag har tallet på kandidater økt med mer enn 50 prosent i den samme perioden. Kandidattallene for helsefagutdanningene fortsatte å stige samlet sett i 2016, mens det var en liten nedgang for lærerutdanningene. Det skyldes svake tall særlig for grunnskolelærerutdanningen for 1.-7. trinn.

Studentenes tidsbruk på faglige aktiviteter varierer mye mellom studiene. Mest tid bruker de ved de utøvende kunstutdanningsinstitusjonene og Norges handelshøyskole samt odontologistudiene. I den andre enden av skalaen finner vi språk, pedagogikk, antropologi og sosiologi. Interessant nok er det der studentene bruker mest tid på studiene, at de vurderer kvaliteten høyest. Samlet viser tallene at studentene generelt er veldig fornøyde med kvaliteten på studiene.

Arbeidsledighet er ikke noe stort problem for uteksaminerte kandidater på mastergradsnivå, men en del er undersysselsatt eller har arbeidsoppgaver som ikke krever høyere utdanning. Kandidater fra humanistiske og estetiske utdanninger har størst grad av mistilpasning. Problemet er størst for små og spesialiserte fag som allmenn lingvistik og filosofi.

Av 44 600 studenter som tok en grad i Norge i 2016, hadde 15,4 prosent vært på utveksling i utlandet, en økning fra 14,9 prosent året før. Kandidatene på lange profesjonsstudier/integrert mastergrad er mest mobile. Samtidig økte tallet på utvekslingsstudenter etter en periode med stagnasjon. Regner vi med de norske gradsstudentene i utlandet, ligger Norge ca. to prosent over Bologna-målet for studentmobilitet, som er at innen 2020 skal 20 prosent av studentene ha et opphold i utlandet i løpet av studiet. Det mer langsiktige norske målet er at minst halvparten av studentene skal reise ut. Å nå de ambisiøse målene som er satt for fremtiden, vil kreve sterkere integrering av mobilitet i studieprogrammene.

Det reiser klart flest norske utvekslingsstudenter til USA og Australia. Tallet på utvekslingsstudenter til USA gikk imidlertid betydelig ned fra 2015 til 2016, mens flere dro til Australia. Det var også en økning til europeiske land, særlig Tyskland og Spania. Antall norske utvekslingsstudenter på Erasmus-stipend økte med hele 27 prosent, og de utgjør en tredel av de utreisende studentene.

Utenlandske studenter utgjør litt under ti prosent av det samlede studenttallet ved norske læresteder. Andelen utenlandske studenter økte i tiåret frem til 2015, mens det var en liten nedgang i 2016. Tallet på utvekslingsstudenter som kommer til Norge, fortsetter imidlertid å øke. Stadig flere av dem er Erasmus-studenter, som nå utgjør to tredeler av alle utvekslingsstudentene hit til landet.

Tallet på engelskspråklige emner ved norske universiteter og høyskoler har økt sterkt de senere årene, slik at institusjonene lettere kan ta imot utenlandske studenter. Antall internasjonale fellesgrader har blitt doblet fra 23 til 46 i perioden 2010–16, men økningen har flatet ut. Det er en god blanding av norske og utenlandske studenter på fellesgradsprogrammene.

Tallet på innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn i norsk høyere utdanning har steget i mange år og steg også i 2016 selv om veksten flatet noe ut. Ikke-vestlige innvandrere utgjør den største gruppen med 9,5 prosent av det samlede studenttallet. Det tilsvarer nokså nøyaktig ikke-vestlige innvandreres andel av befolkningen. Det vil si at de har samme studie-tilbøyelighet som etniske nordmenn. Imidlertid er de overrepresentert innenfor naturvitenskapelige og teknologiske fag og underrepresentert i lærerutdanningene.

Forskning inkludert doktorgradsutdanning

I 2016 avla 1 410 personer doktorgraden i Norge, noe som er det laveste tallet på fem år. Det er nedgang både i antall kandidater finansiert av Norges forskningsråd og kandidater finansiert av eksterne kilder. Antall avlagte doktorgrader vil ventelig øke igjen, blant annet som følge av opptrappingen av rekrutteringsstillinger i langtidsplanen for forskning og høyere utdanning.

Utenlandske statsborgere sto for 38 prosent av disputasene i 2016, og det er den høyeste andelen som er målt. Sammenlignbar statistikk fra 2015 viser at av de nordiske landene har Norge den høyeste andelen utenlandske doktorander. To av tre utlendinger med doktorgrad i et teknologisk fag er sysselsatt i Norge to år etter disputasåret. Samtidig har mange nordmenn doktorgrad fra utlandet. Kjønnsbalansen blant kandidatene har vært jevn de siste årene sett under ett.

Måltallene for gjennomføring av doktorgraden er ikke nådd. Dårligst er gjennomføringen innenfor humaniora. Kandidatene i humanistiske fag bruker ikke lengre tid på studiet, men er gjennomgående eldre når de begynner. Ikke alle institusjonene har klart å fylle alle stillingene de er tildelt i forbindelse med opptrappingsplanen som ble vedtatt som del av langtidsplanen for forskning og høyere utdanning.

Etter mange år med økning har antall publiseringspoeng per faglig ansatt vist en svakt fallende tendens siden 2012, som er toppåret i sektoren for denne indikatoren. Tallene for 2016 viser imidlertid en liten oppgang fra fjoråret, og hver faglig ansatt i statlig sektor har nå et gjennomsnitt på 1,15 publiseringspoeng. De private institusjonene har i 2016 hatt en stor økning som skyldes vekst ved enkeltinstitusjoner, og ligger nærmere gjennomsnittet for statlig sektor enn tidligere. De har også økt andelen publisering på nivå 2. Spesielt for mindre institusjoner kan det være store svingninger fra år til år.

Regjeringen har som mål at resultatene fra offentlig finansiert forskning skal være åpent tilgjengelige. I Meld. St. 25 (2016–2017) *Humaniora i Norge* varsles derfor utprøving av en konsortiemodell for innkjøp av åpne tidsskrifter i en etablerings- og overgangsfase, i første omgang fra 2017 til 2020. Det er foreløpig en mindre andel vitenskapelige arbeider som publiseres i tidsskrifter med åpen tilgang eller egenarkiveres i vitenarkiv, og det er et klart potensial for økning. Tallene viser at andelen åpen publisering er størst ved institusjoner med en tydelig politikk på området.

MNT-fagene (matematikk, naturvitenskap og teknologi) har stor betydning for fremtidig verdiskaping og for muligheten til å opprettholde velferdsnivået i Norge. Det er et mål å styrke forskningsinnsatsen i disse fagene. Det har vært vekst i utdanningene innenfor matematikk, naturvitenskap og teknologi, og fagene har nesten tredoblet driftsutgiftene til forsknings- og utviklingsarbeid siden 2001. Dette er likevel mindre enn fagområder som medisin og helsefag og samfunnsvitenskap.

Eksterne inntekter sier noe om forskningens kvalitet og relevans. Tildelingene fra Forskningsrådet per faglig årsverk ved universiteter og statlige høyskoler holdt seg relativt stabile i perioden 2007–2013. Så er det en tydelig vekst fra og med 2014. I 2016 hadde inntektene fra Forskningsrådet samlet økt til 3 milliarder kroner. For de private institusjonene var tallet om lag 18 millioner kroner. Samme år utgjorde andre inntekter fra bidrags- og oppdragsfinansiert virksomhet per faglig årsverk i gjennomsnitt 143 800 kroner for de statlige institusjonene, mot 120 700 kroner for de private institusjonene. Universitetet i Stavanger rammes spesielt av konjunkturutviklingen i regionen, med redusert aktivitet i oljeindustrien og dermed færre eksternt finansierte oppdrag.

Regjeringen har som mål at Norge skal øke forskningssamarbeidet med EU og hente hjem igjen en større andel av bidraget vi gir i den forbindelse. Uttellingen har da også økt jevnt de senere årene og nådde i 2016 nesten 445 millioner kroner i tildelinger til norske universiteter og høyskoler fra rammeprogrammene og 72 millioner kroner fra andre programmer.

Returandelen i mars 2017 var 1,82 prosent, noe som er en liten nedgang fra oktober året før. De norske universitetene ligger stadig litt etter de beste nordiske når det gjelder stipender fra det europeiske forskningsrådet ERC.

Universitetsmuseene forvalter en viktig del av Norges kulturarv. Kunnskapsdepartementet har fastsatt krav til andelen av samlingene og objektene i museene som er tilfredsstillende sikret og bevart. Omfattende digitalisering bidrar til å gjøre samlingene lettere tilgjengelige både for forskere og for et bredere publikum.

Styring, økonomi og personal

Gjennom en lovendring i 2016 ble hovedmodellen for styring og ledelse ved statlige universiteter og høyskoler endret fra valgt rektor som styrets leder til ekstern styreleder og ansatt rektor. Fra august 2017 vil ni av 21 statlige universiteter og høyskoler ha gått over til den nye modellen.

Bevilgningene til universiteter og høyskoler over statsbudsjettet i 2016 var 33,5 milliarder kroner. I tillegg kommer blant annet midler fra Forskningsrådet, regionale forskningsfond og EU med om lag 3,6 milliarder kroner og annen bidrags- og oppdragsfinansiering med om lag 3 milliarder kroner. Ved de private institusjonene med statstilskudd utgjorde studie- og eksamensavgifter 49 prosent av inntektene i 2016. Det er stor forskjell på nivået på studieavgiftene mellom institusjonene.

Over tid har det skjedd en enorm kompetanseheving ved universitetene og høyskolene. 73 prosent av de faglig ansatte har i dag førstestillingskompetanse, dvs. doktorgrad eller tilsvarende. Andelen øker stadig, samtidig som det samlede antallet faglig ansatte har økt. Kompetansenivået varierer mellom institusjonene, men forskjellene blir mindre. I gjennomsnitt er 23 prosent av de faglig ansatte professorer. Kvinneandelen i faglige toppstillinger har vokst med ca. ett prosentpoeng i året de siste ti årene og er nå oppe i 28 prosent, som er over EU-gjennomsnittet. Andelen er likevel for lav og burde øke raskere. Kompetansekravene i NOKUTs akkrediteringsforskrift har hatt stor betydning for utviklingen i sektoren når det gjelder formell kompetanse.

Det ble i 2016 utført 2,5 faglige årsverk for hvert administrative årsverk ved universitetene og høyskolene. Forholdstallet har vært noenlunde stabilt gjennom de siste ti årene. Andelen midlertidig tilsatte i sektoren er for høy, særlig i undervisnings- og forskerstillinger, og dette følges systematisk opp i etatsstyringen med institusjonene. Likevel er midlertidigheten blant undervisnings- og forskningspersonalet ved de statlige institusjonene bare redusert med 2,6 prosentpoeng i perioden 2007–16. Fra 2015 til 2016 gikk den svakt opp, fra 17,3 til 17,5 prosent, etter en nedgang fra 2011 til 2015.

2 Utdanning

2.1 Innledning

I dette kapitlet ser vi først på utviklingen i søker- og studenttall og resultater i form av avlagte studiepoeng, gjennomføring på normert tid og antall kandidater. Tidsbruk under studiet, hvor fornøyde studentene er med studiet og hvordan de ferdige kandidatene klarer seg på arbeidsmarkedet, omtales også, likeledes andelen innvandrere blant studenter og ansatte. Deretter rettes søkelyset mot den internasjonale dimensjonen i form av ut- og innreisende studenter med vekt på deltakelse i EU-programmet Erasmus+.

Temaer som tidligere har vært omtalt i Tilstandsrapporten, men som nå er flyttet til vedlegget, omfatter utviklingen i studietilbudet, aldersfordelingen blant studentene, poengsnitt ved opptak, karakterfordeling, strykprosent, internasjonale fellesgrader og engelskspråklige studietilbud. Vedlegget inneholder også utfyllende tabeller til temaene som omtales i hovedrapporten, for eksempel med institusjonsvise resultater, fordeling på fagområder, eventuelt på land der det er aktuelt, o.a.

2.2 Søkere

Det har skjedd en gradvis økning i tallet på kvalifiserte førstevalgssøkere per studieplass i norsk høyere utdanning. Det betyr at konkurransen om å komme inn blir stadig sterkere. Det laveste søkertrykket finner vi ved institusjonene i Nord-Norge, noen av de statlige høyskolene og mange av de private institusjonene, mens Norges idrettshøgskole og Norges handelshøgskole ligger på topp som før. Nesten 30 prosent av alle kvalifiserte førstevalgssøkere ønsket å studere i Oslo.

Det er en klar sammenheng mellom tallet på kvalifiserte førstevalgssøkere per plass og karaktersnittet ved opptak: Jo flere søkere, jo høyere karaktersnitt kreves for å komme inn. Se vedleggstabell V2.2 og V2.4.

Tabell 2.1 Kvalifiserte førstevalgssøkere per studieplass 2012–16, gjennomsnitt.

	2012		2013		2014		2015		2016		Endring
	Antall	Andel	Antall	Andel	Antall	Andel	Antall	Andel	Antall	Andel	2015-2016
Statlige inst.	1,8	96,9	1,8	96,9	1,8	96,7	1,9	96,5	2,0	96,4	0,1
Private inst.	1,0	3,1	1,0	3,1	1,2	3,3	1,3	3,5	1,4	3,6	0,1
Gj.snitt	1,7	100	1,8	100	1,8	100	1,9	100	2,0	100	0,1

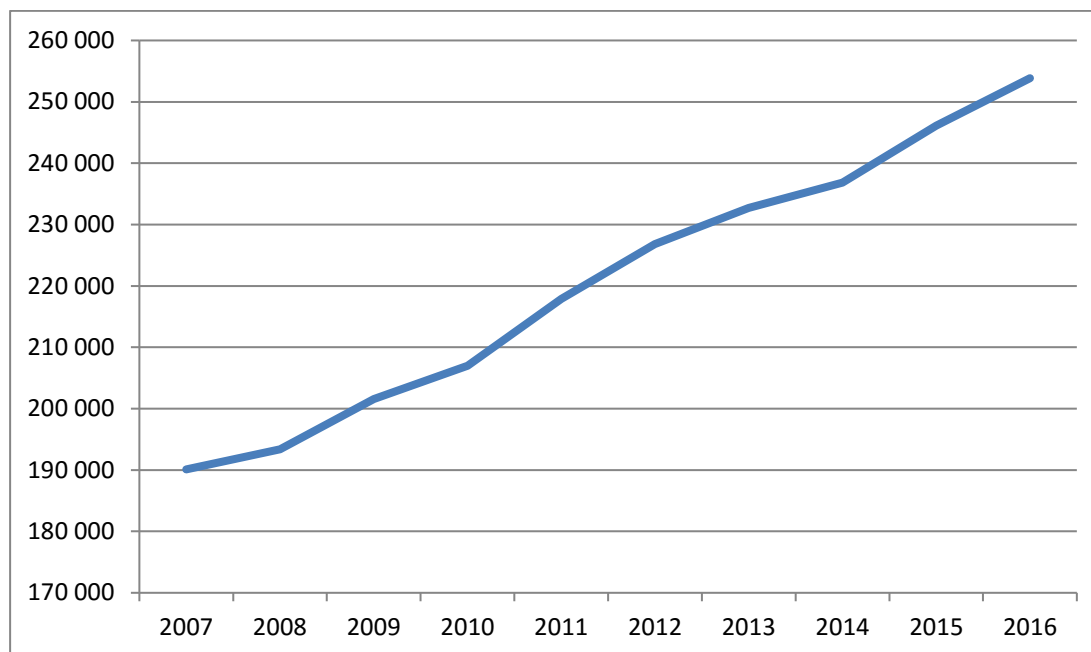
Kilde: NSD

Tall fra Samordna opptak viser at veksten i antall søknader fortsetter også i 2017, både totalt og i forhold til tallet på planlagte studieplasser, som også øker. Hvor mange av søkerne som er kvalifiserte, blir først klart ved opptaket, men trenden med jevn vekst i søkningen synes å fortsette.

2.3 Studenter

Tallet på registrerte studenter ved norske universiteter og høyskoler fortsetter å øke. Det samme gjelder antall norske studenter som studerer utenfor Norge. Ifølge OECD-rapporten *Education at a Glance* er Norge et av landene som har høyest deltagelse i høyere utdanning målt i andelen av befolkningen som tar høyere utdanning en eller annen gang i livet. I 2016 passerte studenttallet 250 000, og samtidig var det over 25 000 norske studenter i utlandet.

Figur 2.1 Utviklingen i antall studenter 2007–16 eksklusive utenlandsstudenter

Kilde: NSD

Ifølge Statistisk sentralbyrå (SSB) er 35,1 prosent av norske ungdommer i aldersgruppen 19–24 år i høyere utdanning. SSBs tall inkluderer studenter på betalingsstudier og er derfor høyere enn tallene i Tilstandsrapporten.

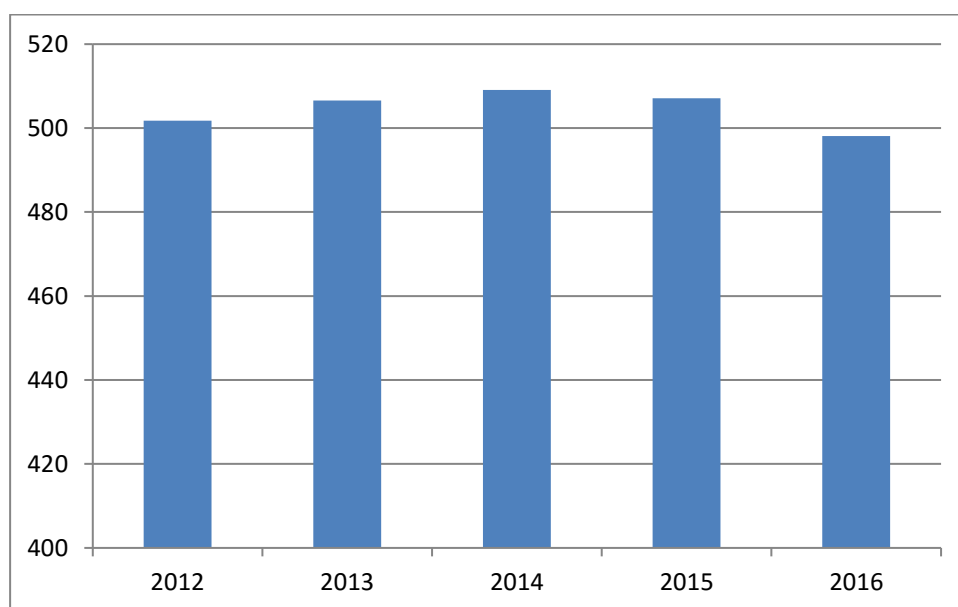
Etter strukturreformen er NTNU Norges desidert største høyere utdanningsinstitusjon med 37 434 studenter, fulgt av Universitetet i Oslo (27 582), BI (20 738, inkluderer enkeltemnestudenter), Høgskolen i Oslo og Akershus (18 494) og Universitetet i Bergen (16 375). Ytterligere sju institusjoner har over 10 000 studenter. Se vedleggstabell V2.5.

2.4 Studiepoeng per faglige årsverk (nasjonal styringsparameter)

Universiteter og høyskoler forvalter en betydelig del av fellesskapets midler, og det er et mål å få mest mulig ut av ressursene. Antall studiepoeng per faglige årsverk er ett av flere mål på dette.

Studentveksten har i det store og hele blitt fulgt av en tilsvarende økning i antall avlagte studiepoeng. Det samlede antallet studiepoeng fortsatte å øke også i 2016, men på grunn av at antall faglig ansatte ved universitetene og høyskolene økte mer, gikk antall avlagte studiepoeng per faglig ansatt ned. Det påvirker også tallene at faglige årsverk inkluderer stipendiater, som underviser mindre og øker i antall.

Figur 2.2 Studiepoeng per faglige årsverk, 2012–16. Antall

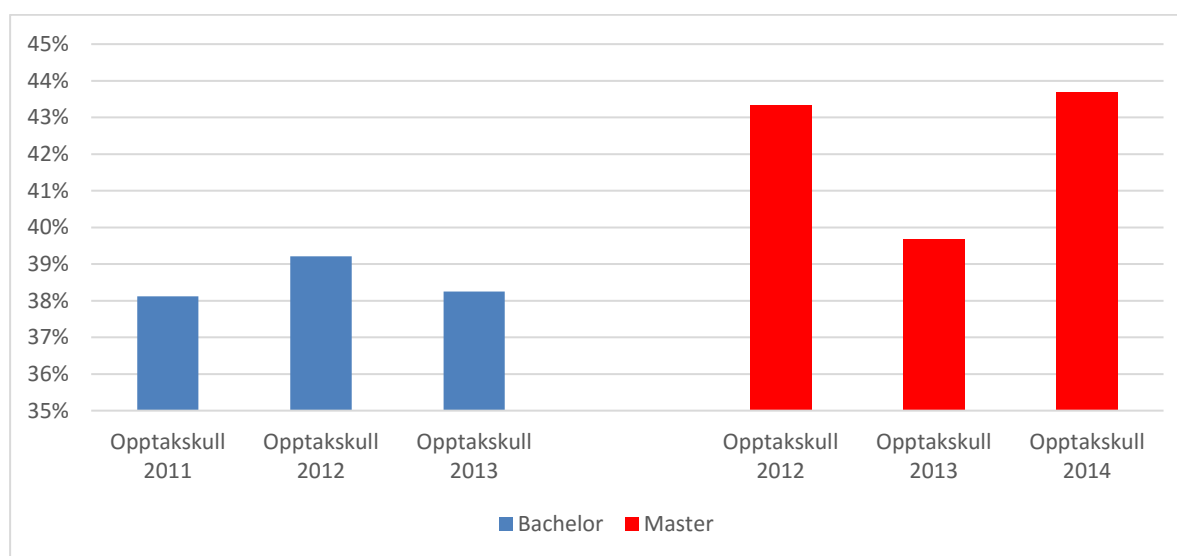
Kilde: NSD

Vedleggstabell V2.9 viser institusjonsvise resultater. Med unntak av Samisk høyskole og Norges musikkhøgskole ligger Universitetet i Oslo lavest blant de statlige institusjonene, mens Høgskolen i Innlandet og Universitetet i Agder ligger høyest.

2.5 Gjennomføring på normert tid (nasjonal styringsparameter)

Enda viktigere enn hvor mange som begynner i høyere utdanning, er hvor mange som fullfører. Andelen studenter som gjennomfører utdanningen på normert tid, er generelt for lav. Forsinkelser innebærer betydelige kostnader for den enkelte og binder ressurser ved institusjonene. Gjennomføringsgraden er naturlig nok høyere på mastergrads- enn på bachelornivå, siden studentene der allerede har fullført en grad og samlet sett må forventes å være mer målrettet. Som vist i figur 2.3, varierer imidlertid gjennomføringsgraden også for master.

Figur 2.3 Bachelor- og masterkandidater som gjennomfører på normert tid. Prosent

Det er tatt utgangspunkt i beregning av gjennomføring på normert tid på institusjonsnivå (møtt og fullført på samme institusjon). Dersom beregning på sektornivå legges til grunn, vil andelen gå opp med ca. 1,5 prosentpoeng for både bachelor- og masterkandidatene.

Kilde: NSD

Se vedleggstabell V2.17-2.18 for institusjonsvise resultater. Frafall og gjennomføring var fordypningstema i Tilstandsrapporten for 2016. Situasjonen for humaniorafagene drøftes i Meld. St. 25 (2016–2017) *Humaniora i Norge*.

Tallene for gjennomføring øker betydelig hvis vi legger til ett år ut over normert tid, med rundt 10 prosentpoeng for bachelornivået og 15 prosentpoeng for master. Det er altså mange studenter som trenger lengre tid enn normert for å fullføre studiene.

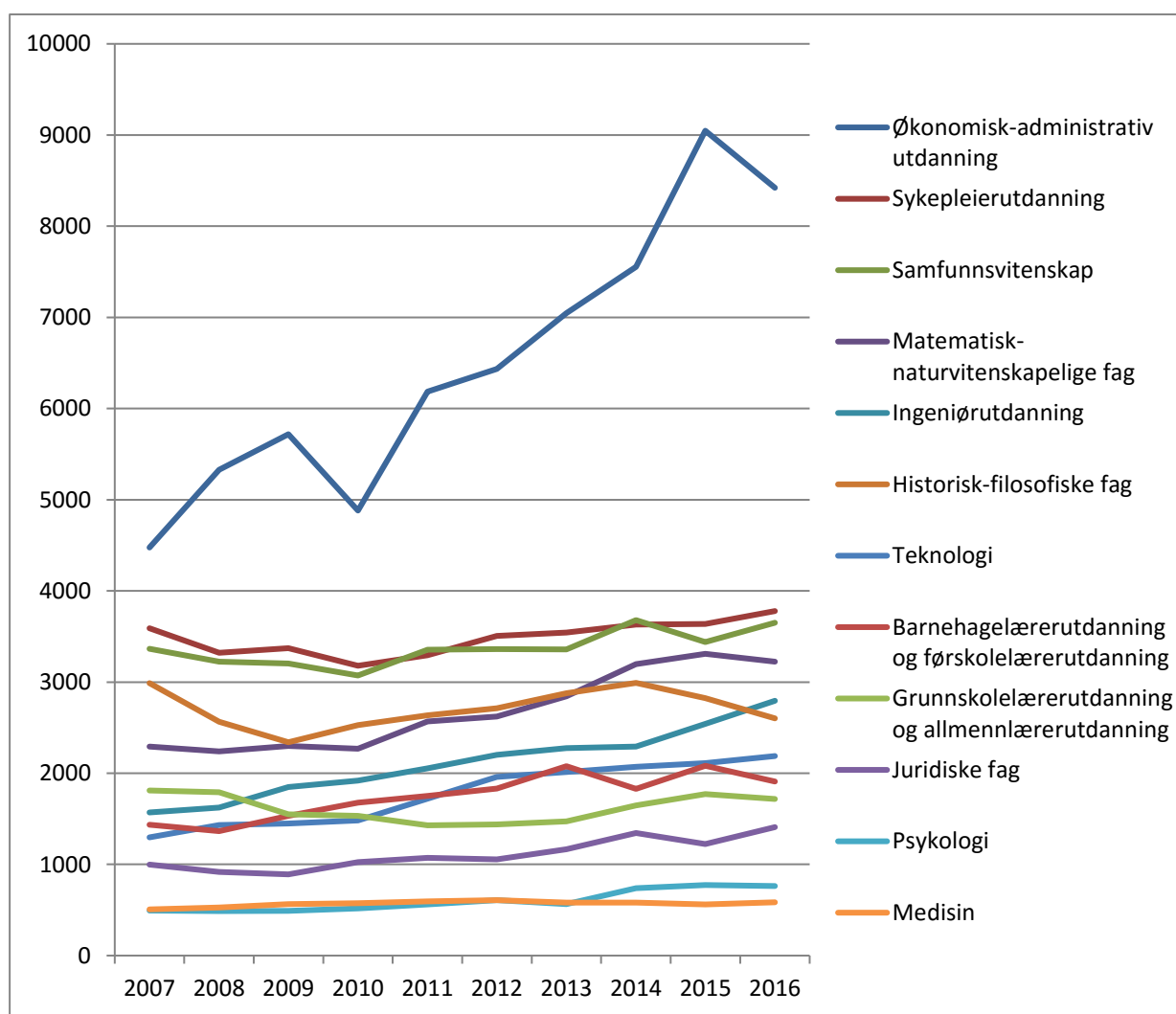
I en EU-rapport fra 2015 trekkes Kvalitetsreformen frem som ett av fire eksempler på «good national approaches» for bedre gjennomføring. Rapporten peker på at reformen sammenfalt i tid med eksterne faktorer som kan påvirke gjennomføring i negativ retning: økende studenttall med vekst særlig i studentgrupper assosiert med lavere gjennomføringsgrad samt sterk økonomisk vekst og generelt godt arbeidsmarked i Norge. Det siste førte til at mange studenter ble rekruttert til arbeidslivet før de var ferdig med studiene, eller til deltidsjobber underveis.¹

¹ Dropout and Completion in Higher Education in Europe. European Commission, 2015

2.6 Kandidater

Det ble uteksaminert 44 635 kandidater fra universiteter og høyskoler i 2016, noe som er 2,4 prosent flere enn året før. Dermed fortsetter veksten fra de siste årene. Høgskulen i Volda og Universitetet i Bergen hadde som de eneste av de statlige institusjonene en nedgang i antall mastergradskandidater fra 2015 til 2016. Jf. vedleggstabell V2.14.

Figur 2.4 Utviklingen i kandidattall per fagområde 2007–16. Antall

Kilde: NSD

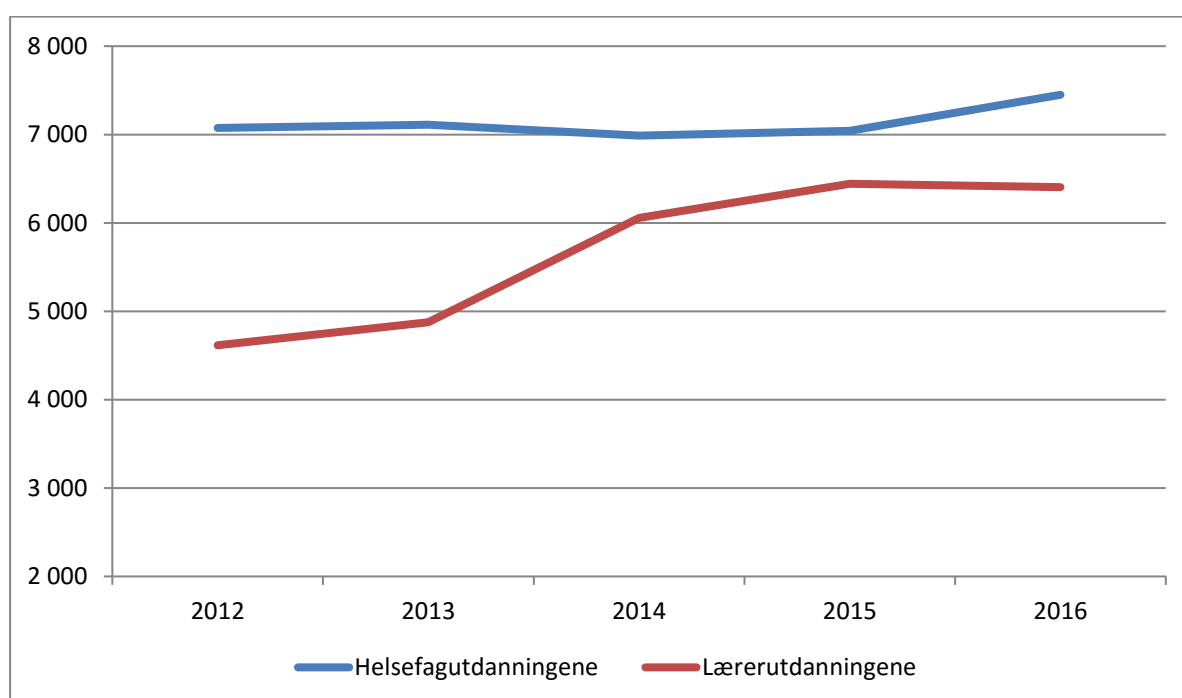
Den største økningen både prosentvis og i tall finner vi innenfor økonomisk-administrative fag. Til tross for at antall kandidater har økt med nesten 90 prosent i løpet av de siste ti årene, er det ikke noe som tyder på at de opplever spesielle problemer i arbeidsmarkedet. Også innenfor ingeniørfag og teknologiske fag har tallet på kandidater økt med mer enn 50 prosent i perioden. Historisk-filosofiske fag har derimot hatt en nedgang.

2.7 Kandidattall på helsefag- og lærerutdanningene (nasjonal styringsparameter)

Helsefag og lærerutdanning er fagområder der det er kritisk at institusjonene oppfyller samfunnets behov for kvalifisert arbeidskraft. Departementet setter derfor måltall for utdanningene.

Kandidattallene for helsefagutdanningene fortsatte å stige samlet sett i 2016, mens det var en liten nedgang for lærerutdanningene. Dette skyldes svake tall særlig for grunnskolelærerutdanningen for 1.-7. trinn, der ingen av institusjonene nådde måltallene som er satt av departementet. For helsefagutdanningene er måltallene i det store og hele oppfylt. Se vedleggstabell V2.34.

Figur 2.5 Kandidattall på helsefag- og lærerutdanningene, 2012–16. Antall

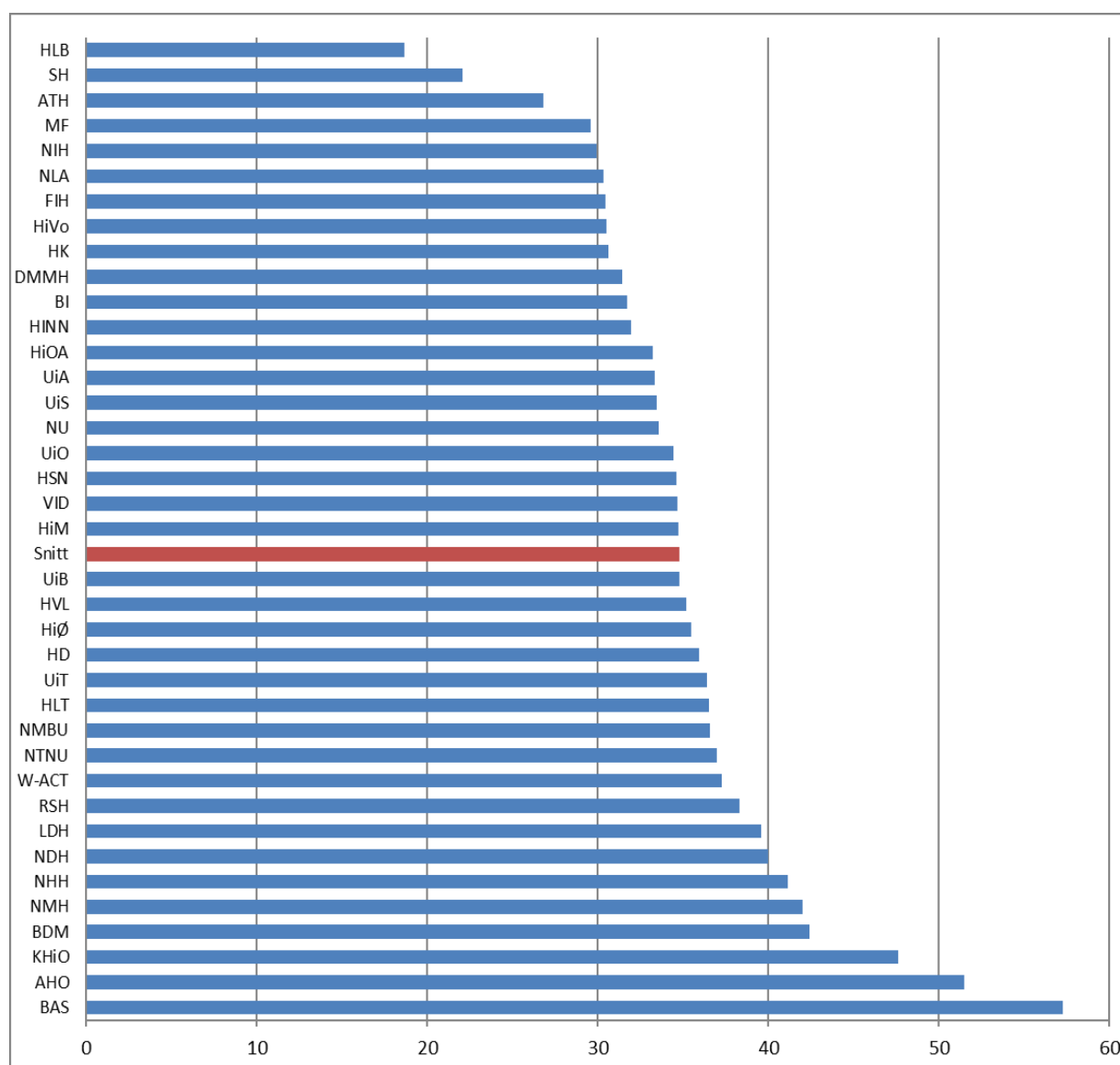
Tallene for lærerutdanning inkluderer barnehagelærerutdanning.

Kilde: NSD

2.8 Tidsbruk (nasjonal styringsparameter)

Hvor mye tid bruker studentene på studiene? Data fra studiebarometeret viser at studentene ved de utøvende kunsthøgskoleinstitusjonene (inkludert arkitektur) og Norges handelshøyskole fortsatt er de som bruker mest tid, med 54 timer per uke for Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo, 44 timer per uke for Kunsthøgskolen i Oslo, 42 timer per uke for Norges musikkhøgskole og 41 timer for Norges handelshøyskole. Innenfor kunstfagene er det mye én til én-undervisning. Aller mest tid bruker tannlegestudentene. I den andre enden av skalaen finner vi språk, pedagogikk, antropologi og sosiologi, alle med under 30 timer per uke. Jf. vedleggstabell V2.35-36.

Figur 2.6 Faglig tidsbruk (timer) per uke blant heltidsstudenter fordelt på institusjon, gjennomsnitt 2014-16. Antall

Kilde: NOKUT/Studiebarometeret

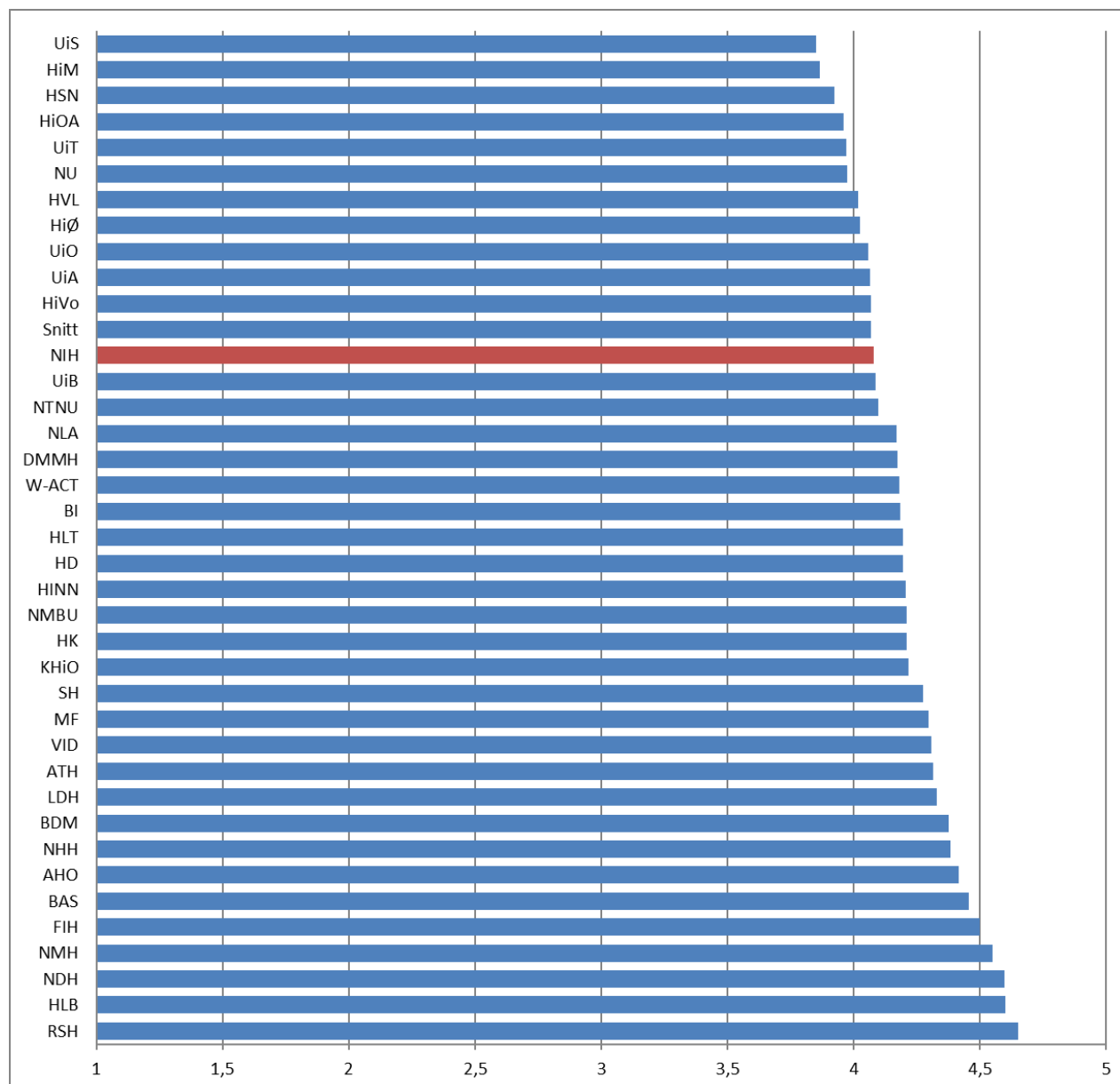
For at studentene skal få maksimalt ut av studiene, må de investere tid og energi. Selv om undersøkelser viser at et visst omfang av arbeid ved siden av ikke nødvendigvis går ut over studieinnsatsen, er 30 timer per uke lite, også sammenlignet med en vanlig arbeidsuke.

2.9 Studenttilfredshet (nasjonal styringsparameter)

Denne indikatoren sier noe om hvordan studentene oppfatter kvaliteten på studiene. Interessant nok er det der studentene bruker mest tid på studiene at de også vurderer kvaliteten som høyest: Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo, Norges musikkhøgskole og Norges handelshøyskole blant de statlige universitetene og høyskolene. Totalt sett oppfatter studentene kvaliteten som noe høyere ved de private institusjonene. De fleste universitetene og statlige høyskolene ligger ganske stabilt på denne indikatoren. Se vedleggstabell V2.37.

Samlet viser tallene at studentene generelt er veldig fornøyde med studiekvaliteten. Aller mest fornøyd er politistudentene, mens flere av lærerutdanningene skårer lavt. Jf. vedleggstabell V2.38.

Figur 2.7 Skår for hvordan studentene oppfatter studiekvaliteten fordelt på institusjon, gjennomsnitt 2013–16

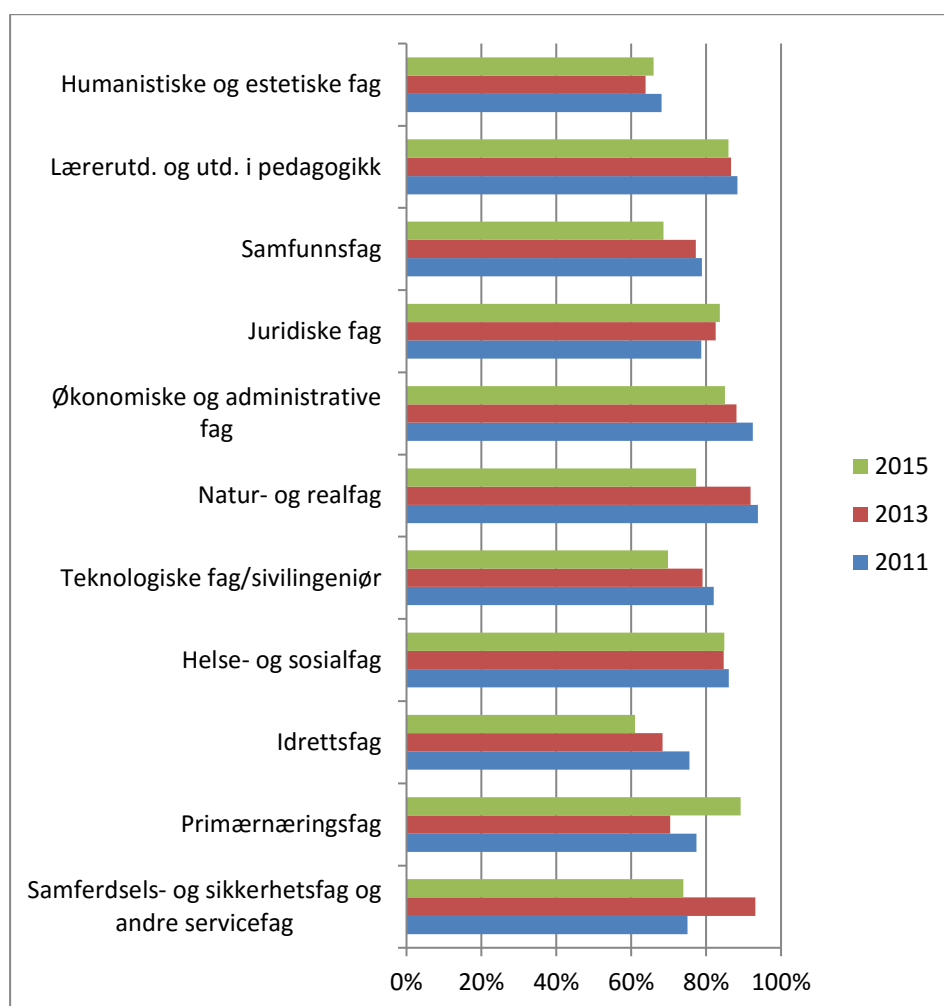
Kilde: NOKUT/Studiebarometeret

2.10 Tilpasning på arbeidsmarkedet (nasjonal styringsparameter)

Sysselsetting i relevant arbeid er et mål på om utdanningen er relevant for arbeidsmarkedet. NIFU har gjennom mange år undersøkt i hvilken grad ferdige mastergradskandidater får relevant jobb. De lange tidsseriene gir god informasjon om tilpasning og tendenser. Arbeidsledighet er generelt ikke noe stort problem, men en del er undersysselsatt eller har arbeidsoppgaver som ikke krever høyere utdanning. Ser vi på fagområder, har kandidater fra humanistiske og estetiske utdanninger lavere sysselsetting, større grad av mistilpasning og lavere lønn over tid. Det gjelder imidlertid først og fremst små og spesialiserte fag som allmenn lingvistik og filosofi, mens de store utdanningene i skolefag som norsk og engelsk gir et godt grunnlag for å få relevant arbeid. Disse forholdene er drøftet mer inngående i Meld. St. 25 (2016–2017) *Humaniora i Norge*.

Sysselsettingsgraden hos kandidater fra ulike institusjoner vil være avhengig av institusjonens faglige profil, det vil si hvor tyngden av utdanningene ligger. Se vedleggstabell V2.39.

Figur 2.8 Mastergradskandidater sysselsatt i relevant arbeid et halvt år etter fullført utdanning, 2011, 2013 og 2015. Prosent

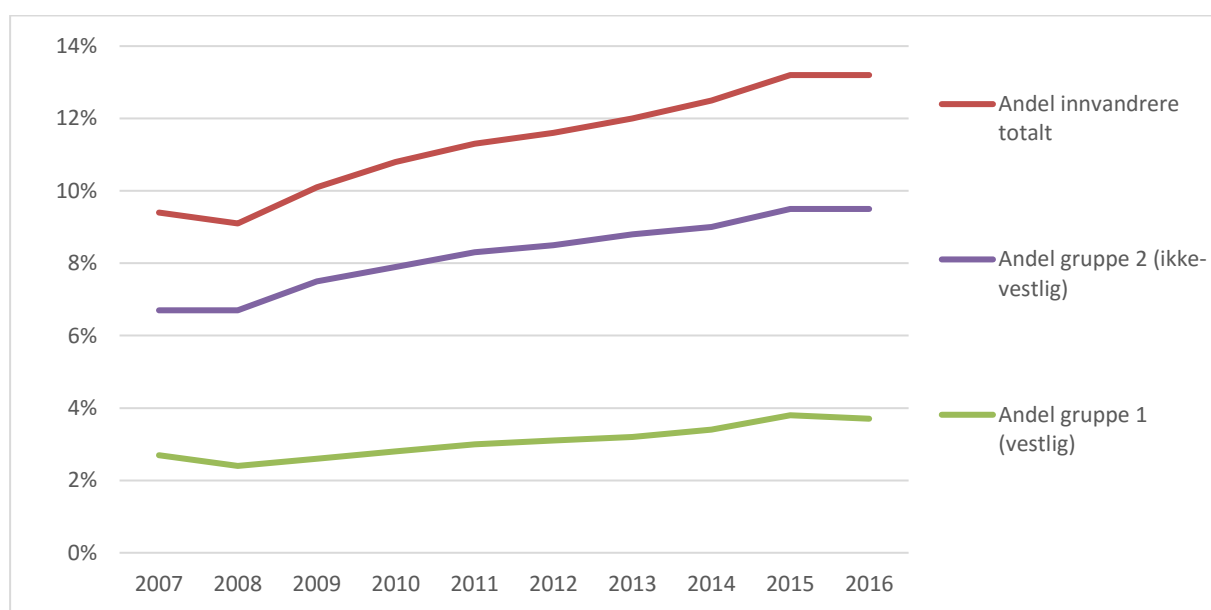

Kilde: NIFU/Kandidatundersøkelsen

2.11 Studenter med innvandrerbakgrunn

I 2016 utgjorde innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alt 13,2 prosent av studentene, tilsvarende nærmere 36 000 studenter. De med ikke-vestlig bakgrunn utgjorde 9,5 prosent. Dette tilsvarer nokså nøyaktig ikke-vestlige innvandreres andel av befolkningen, noe som betyr at de har samme studietilbøyelighet som etniske nordmenn. Innvandrere med bakgrunn fra EU/EØS-land, Australia, Canada, New Zealand og USA er kategorisert som vestlige, mens de fra andre land kategoriseres som ikke-vestlige. Andelen for begge gruppene flatet noe ut i 2016 etter mange år med økning.

Figur 2.9 Innvandrere i høyere utdanning 2003-2016. Prosent

Kilde: SSB

Blant de statlige institusjonene finner vi den høyeste andelen, 16 prosent, ved Høgskolen i Oslo og Akershus og Universitetet i Oslo. Det er også de to institusjonene med flest innvandrerstudenter i faktiske tall. Deretter følger NMBU og Universitetet i Stavanger med 13 prosent og Høgskolen i Østfold med 12 prosent, se vedleggstabell V2.19.

Kvinneandelen er marginalt lavere blant de ikke-vestlige innvandrerne enn i studentbefolkningen som helhet, henholdsvis 56 og 60 prosent, se vedleggstabell V2.19. Som i tidligere år er de ikke-vestlige innvandrerne overrepresentert innenfor naturvitenskapelige og teknologiske fag, mens de er underrepresentert i lærerutdanningene.

Den enkeltutdanningen som skiller seg mest ut, er farmasi, der innvandrere i 2016 utgjorde 35 prosent, norskfødte med innvandrerforeldre 20 prosent og den øvrige befolkningen 45 prosent. Odontologi skiller seg også ut med relativt høy andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, til sammen 31 prosent, se vedleggstabell V2.20.

Andelen av ulike årskull som er i høyere utdanning varierer betydelig med innvandrerbakgrunn. Blant årskullene 19-34 år er det klart flere av de norskfødte med innvandrerforeldre som studerer enn i den øvrige befolkningen, se vedleggstabell V2.21. Forskjellene er størst for de yngste, det vil si de mellom 19 og 24 år.

Boks 2.1 Nasjonal kompetansepolitisk strategi 2017–2021

God måloppnåelse i kompetansepolitikken er avhengig av koordinering mellom flere politikkområder, herunder utdanningspolitikken som legger grunnlaget for befolkningens kompetanse, deler av næringspolitikken, arbeidsmarkedspolitikken, regionalpolitikken og integreringspolitikken. Den nasjonale kompetansepolitiske strategien er utviklet gjennom forpliktende samarbeid mellom regjeringen, representert ved fem departementer, og partene i arbeidslivet.

Strategipartnerne er enige om å arbeide for å styrke og bevare den norske arbeidslivsmodellen. Høy organisasjonsgrad, koordinert lønnsfastsettelse og heltidskultur er sentrale forutsetninger for tilstrekkelig investering i ansattes kompetanse og for utvikling av læringsintensivt arbeid. Det norske arbeidslivet kombinerer et høyt produktivitetsnivå med høy sysselsetting, læringsintensitet og kontinuerlig omstilling. I årene fremover vil teknologiutvikling, klimautfordringer, internasjonalisering, endring i næringsstruktur, innvandring og aldring av befolkningen påvirke kompetansebehovene på alle områder i arbeidslivet. Endringene gir utfordringer, men også nye muligheter. God omstilling oppnås gjennom å utnytte og videreutvikle den kompetansen som finnes i befolkningen.

Den kompetansepolitiske skal bidra til at enkeltmennesker og virksomheter har kompetanse til å sikre et konkurransedyktig næringsliv, effektiv offentlig sektor og god utnyttelse av arbeidsstyrken. Målgruppen for strategien er hele den voksne befolkningen. For å nå det overordnede målet for strategien har partnerne identifisert tre hovedinnsatsområder i kompetansepolitikken:

- bidra til at det gjøres gode valg for den enkelte og for samfunnet
- arbeide for læring i arbeidslivet og god bruk av kompetanse
- styrke kompetansen til voksne med svak tilknytning til arbeidslivet

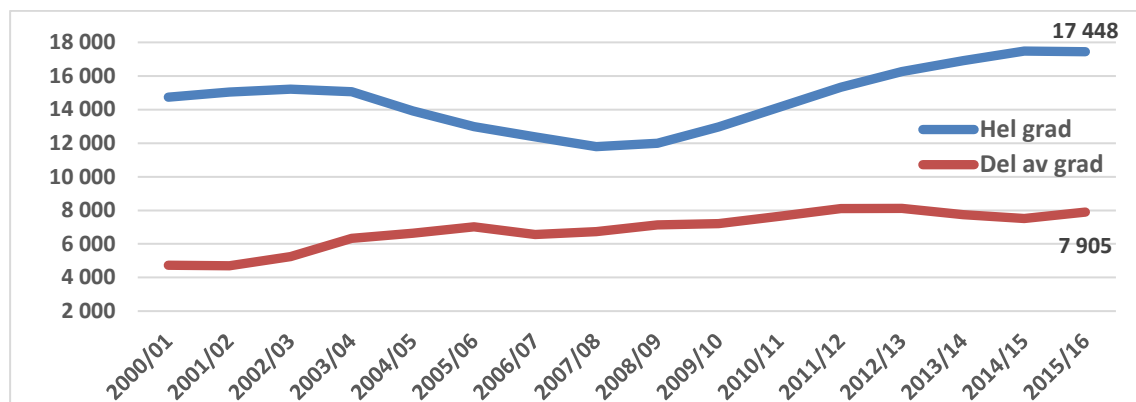
Strategien skal virke i tidsrommet 2017–21 og revideres etter to års virketid. Det er satt ned et kompetansebehovsutvalg som har som oppgave å sammenstille og analysere kilder til kunnskap om Norges kompetansebehov, på nasjonalt og regionalt nivå. Et kompetansepolitisk råd følger opp strategien og leveransene fra kompetansebehovsutvalget.

Kilde: Norsk kompetansepolitisk strategi 2017-2021 www.regjeringen.no/nks

2.12 Norske studenter i utlandet

Etter ti år med vekst var det i studieåret 2015/16 en liten nedgang i antallet studenter som tar en grad i utlandet. For delstudenter var det derimot en økning, og samlet sett er det flere norske studenter utenlands enn noensinne.² Av de 44 600 som avla en grad i Norge i 2016, hadde 15,4 prosent vært på utveksling, en økning fra 14,9 prosent året før, jf. vedleggstabell V2.30. Regner vi med de norske gradsstudentene i utlandet, ligger Norge ca. to prosent over Bologna-målet for studentmobilitet, som er på 20 prosent.

Figur 2.10 Norske studenter på hel- eller delgrad utenlands. Antall

Kilde: Lånekassen

Kandidatene på lange profesjonsstudium (som teologi, medisin, psykologi og veterinær) og på 5-årige mastergrader er mest mobile, jf. vedleggstabell V2.30, og det er store forskjeller ikke bare mellom, men også *innenfor* institusjoner og fagområder (SIU-rapport 02/2016). Det viser at utveksling påvirkes av måten studieprogrammene struktureres på, noe som er et viktig poeng i Meld. St. 16 (2016–2017) *Kultur for kvalitet*. Meldingen setter ambisiøse mål for studentutveksling: Innen 2020 skal 20 prosent av dem som tar en grad i Norge, ha vært på utveksling (mot 15,4 prosent i 2016), og på sikt er målet at minst halvparten skal reise ut. Det vil kreve bedre integrering av mobilitet i studieprogrammene enn i dag. Se faktaboks om undersøkelse blant studieprogramansvarlige. Faglig forankrede avtaler for studentutveksling på gradsgivende studier er følgende et krav i NOKUTs nye tilsynsforskrift.

Vedleggstabell V2.24 viser at som før drar flest utvekslingsstudenter til USA og Australia, men at antallet det siste året synker for USA mens det stiger for Australia. Samtidig er det en økning til europeiske land, særlig Tyskland og Spania, men også Nederland, Storbritannia og Danmark. I 2016 var utvekslingsandelen lavest fra Nord universitet og klart høyest fra Norges handelshøyskole. Av de større institusjonene var det Universitetet i Bergen som sendte ut høyest andel studenter. Se vedleggstabell V2.25.

² Lånekassens statistikk bruker kategoriene grads- og delgradsstudenter. Førstnevnte er i hovedsak de som får støtte til en hel grad i utlandet, men rommer ifølge Lånekassen også i underkant av ti prosent på kortere opphold. Delgradsstudenter, som tar en del av graden sin utenlands, omfatter alle utvekslingsstudentene i DBH, men i tillegg noen som er på individuelle avtaler, praksisopphold eller opphold på mindre enn tre måneder. Lånekassetallene for delgradsstudenter er derfor høyere enn DBH-tallene for utvekslingsstudenter.

Boks 2.2 Internasjonal studentutveksling – hvordan og hvorfor?

Hvordan jobbes det med utveksling på studieprogramnivå? Det er gjort undersøkelser av studenters motiver og opplevde barrierer for utveksling, men vi vet mindre om hva de som driver studieprogrammene tenker og hvordan de arbeider med utveksling. Rapporten *Internasjonal studentutveksling - hvordan og hvorfor?* øker kunnskapen om dette og er basert på en spørreundersøkelse blant studieprogramansvarlige. Hvilken verdi ser de i utveksling, hvordan og i hvilken grad fremmer de utveksling, og hvilke hindre opplever de i dette arbeidet?

Variasjoner mellom studier av samme type

Det er store forskjeller i hvordan de faglig ansvarlige for studieprogrammene vurderer verdien av utveksling. Svarene indikerer at mange av de ansvarlige oppfatter utveksling som et mindre viktig mål. Generelt er det flere som er usikre på verdien av utveksling innenfor kortere profesjonsutdanninger, noe som kan skyldes at disse er mest rettet inn mot et nasjonalt arbeidsmarked for offentlige velferdstjenester. Samtidig er det også betydelige forskjeller mellom studieprogrammer av samme type. Undersøkelsen viser at det også blant dem som er mer positive til utveksling, er store forskjeller i synet på hva og hvilken kompetanse utveksling bidrar til. Fremmer utvekslingen faglig utvikling, eller handler det mer om annen og mer generell kompetanse og danning?

Det å gi anledning til versus det å forvente utveksling

De fleste studieprogramansvarlige oppgir at studenten har tilbud om å reise ut. Det at såpass få likevel gjør det, tyder på at det er et behov for mer aktivt å skape en kultur for utveksling innenfor studieprogrammene. Klare forventninger om og integrering av utveksling i studieløpet vil bidra til å øke andelen som drar ut, noe som er et mål i Kvalitetsmeldingen. God kontakt mellom fagmiljøer ved sender- og mottakerinstitusjon ser ut til å være en viktig suksessfaktor med tanke på både omfang og innhold i utvekslingen. Fagmiljøer som eksempelvis råder studentene til å dra til utenlandske læresteder som fagmiljøet har utstrakt samarbeid med, bidrar til størst læringsutbytte.

Organisering er nøkkelen til mer utveksling

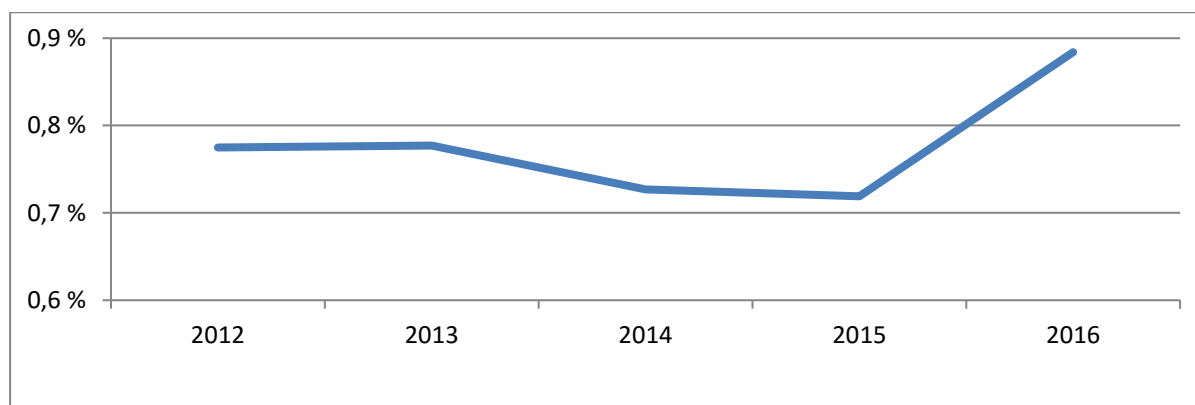
Utteksling handler om studentenes motivasjon og interesser, men påvirkes også mye av hvordan studieprogram organiseres. Det å arbeide for å skape en kultur for internasjonalisering og utveksling i studieprogrammet, øker mobiliteten. Gjennom faglig kvalitetssikrede samarbeidsavtaler kan institusjonene gi studentene godt begrunnede utvekslingstilbud som en naturlig del av studieprogrammet.

Kilde: SIU rapportserie 07/2016: *Internasjonal studentutveksling - hvordan og hvorfor?*

2.13 Erasmus+ (nasjonal styringsparameter)

Erasmus+ er EUs program for utdanningssamarbeid. Det omfatter mobilitet for studenter og ansatte samt større prosjektsamarbeid. I 2016 dro 2 243 norske studenter på utveksling gjennom Erasmus+, noe som er en kraftig økning fra året før. Universiteter og høyskoler får fra 2017 midler fra departementet for utreisende Erasmus+ utvekslingsstudenter (5 000 kroner ekstra per student). Dette insentivet er for nytt til å kunne forklare veksten det siste året, som heller kan ha å gjøre med studentenes egne økonomiske vurderinger: Fra høsten 2014 svekket kronen seg kraftig, og det ble dyrere å studere i utlandet, spesielt for dem som betaler skolepenger. Erasmus-studenter slipper skolepenger og får også ca. 3 000 kroner per måned i stipend ut over Lånekassens støtte. Dette kan ha bidratt til at flere velger rimeligere utveksling gjennom Erasmus+.

Figur 2.11 Utreisende utvekslingsstudenter på Erasmus+ av totalt antall studenter (nasjonal styringsparameter). Prosent

Uttekslingsstudenter: Antall avsluttede utvekslingsopphold av minst tre måneders varighet i løpet av året. Omfatter utreisende studenter på følgende avtaler: Erasmus+, Erasmus Mundus, Erasmus, LLP Erasmus og LLP Øvrig. *Totalt antall studenter:* Antall registrerte egenfinansierte studenter om høsten
Kilde: NSD

Det er store forskjeller mellom institusjonene i andelen utvekslingsstudenter på Erasmus+. Se vedleggstabell V2.23. Øverst troner Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo og Norges handelshøyskole, mens NMBU og universitetene i Oslo og Bergen også ligger godt over gjennomsnittet. Lavest andel utreisende finner vi på Nord universitet og Høgskolen i Østfold.

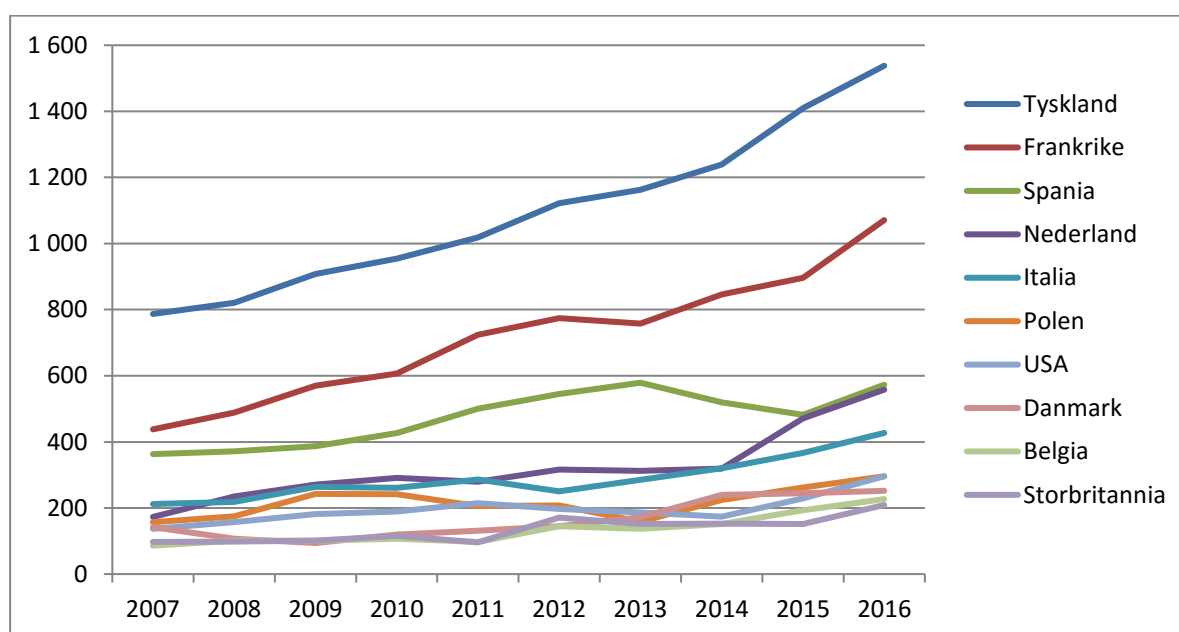
Erasmus+ er mer enn studentmobilitet, og fra 2017 inngår internasjonalt konkurranseutsatte prosjekter i insentivet for EU-inntekter (som for Horisont 2020-prosjekter). 17 fellesgrader (samarbeid om felles masterprogrammer) har norsk deltakelse, to med norsk koordinator (begge NTNU). Av kapasitetsbyggingsprosjekter (støtte til modernisering av høyere utdanning i land utenfor EU/EØS-området) er tre norskkoordinert (NMBU, NTNU og HSN), og seks andre har norsk partner. For kunnskapsallianser (samarbeid mellom utdanning og arbeidsliv) søkte i 2016 CERES som norsk koordinator, mens det var én søknad med NTNU som norsk partner. Ingen av disse ble innvilget, men det er økende interesse for kunnskapsallianser i 2017. For sektorallianser (store partnerskap for fag- og yrkesopplæring og arbeidslivet) ble det i 2016 innvilget ett prosjekt med norsk koordinator (NTNU). Det er norske partnere med i fire Jean Monnet-nettverk (aktiviteter som skal fremme europarelatert utdanning og forskning).

2.14 Utenlandske studenter i Norge

Det var i 2016 en økning i antall innreisende utvekslingsstudenter på hele 11 prosent, til like oppunder 8 500 studenter, se vedleggsfigur V2.15. Halvparten av disse valgte NTNU eller universitetene i Oslo og Bergen, se vedleggstabell V2.26. Det totale antallet utenlandske studenter i Norge sank imidlertid noe, fra 24 723 til 24 341 studenter.

Det kommer flere utvekslingsstudenter fra europeiske land, som også topper listen: Tyskland, Frankrike, Spania, Nederland og Italia. Tallene for USA, det eneste ikke-europeiske landet på topp ti-listen, steg også. Med unntak av USA er det likevel en sterk europadominans for innreisende utvekslingsstudenter. Det viser hvor viktig Erasmus+ er for denne gruppen.

Figur 2.12 Innreisende utvekslingsstudenter 2007-16 fordelt på land. Antall

Individbaserte avtaler er ikke tatt med.

Kilde: NSD

Engelskspråklige studietilbud er nødvendig for å få utviklingsstudenter til å velge en liten språknaasjon som Norge. Vedleggstabell V2.31 viser at antallet slike tilbud øker og er oppe i nesten 6 000, eller 20 prosent av antall emner som tilbys. Det er et høyt tall i internasjonal sammenheng og en medvirkende årsak til at nesten ti prosent av alle studenter i Norge er utlendinger.

Tett knyttet til studietilbud på engelsk er internasjonale fellesgrader, en særlig prioritert og omfattende metode for internasjonalt samarbeid om felles masterprogrammer, jf. vedleggstabell V2.29. Samlet sett for perioden 2011–16 var det litt flere norske enn utenlandske studenter registrert på de rundt 40 internasjonale fellesgradene. Det tyder på god balanse av internasjonale og norske studenter på disse programmene. De internasjonale studentene kan bidra til at også norske studenter som ikke reiser på utveksling, får et mer internasjonalt læringsmiljø. Det er imidlertid ingen automatikk i dette, men noe som krever reell integrering av norske og internasjonale studenter. Her vet vi at det finnes et underutnyttet potensial. Se faktaboks om internasjonale studenters erfaringer med Norge.

Boks 2.3 Internasjonale studenters erfaringer med Norge

Hvorfor kommer studenter til Norge, ut fra hvilke kriterier velger de lærested, og hvordan blir de mottatt og integrert faglig og sosialt? Våren 2016 svarte 2 000 internasjonale studenter i Norge på slike spørsmål. De viktigste motivasjonsfaktorene for å velge Norge var engelskspråklige studieprogram, norsk natur, miljø og fredelig samfunn. Men hva synes de om utdanningen her i landet, og hvor mye omgås de norske studenter?

Fornøyde med undervisning og studiemiljø

Studentene er stort sett positive til utdanningen de får i Norge. Omtrent tre av fire svarer at de er fornøyde med undervisning og studiemiljø. 84 prosent svarer at de er fornøyde med lærernes evner til å undervise på engelsk. Sammenligner vi med studiebarometeret, ser vi at de utenlandske studentene jevnt over er like mye eller mer tilfredse med undervisning og studiemiljø sammenlignet med norske studenter.

Å studere i Norge – dyrt og ensomt?

Undersøkelsen viser størst rom for forbedring når det gjelder samvær mellom internasjonale og norske studenter. Bare én av fire internasjonale studenter sier at de på daglig basis omgås norske studenter, mens like mange svarer «sjelden» eller «aldri». Det å bli kjent med nordmenn rangeres som den nest største utfordringen ved det å studere her i landet, etter høye levekostnader.

Internasjonal campus, men ikke for nordmenn

De internasjonale studentene omgås i beskjeden grad nordmenn, men er sammen med andre internasjonale studenter, både i studiemiljøet og på fritiden. Lite interaksjon med norske studenter undergraver ideen om at studenter fra andre land gjør studietiden mer internasjonal også for det flertallet av norske studenter som ikke drar på utveksling. Undersøkelsen viser at norske læresteder kan legge bedre til rette for mer interaksjon, både i undervisning og i faglig-sosiale sammenhenger. Det er for eksempel en viss motsetning mellom det å gi internasjonale studenter egne faglige og sosiale tilbud, og det å sørge for arenaer der de møter og blir kjent med norske studenter.

Tap også for de norske læringsmiljøene

Mange av de internasjonale studentene savner mer samvær med nordmenn, men de fleste er likevel fornøyde med å studere i Norge. Svak integrering er således kanskje like mye et tap for de norske studentene og læringsmiljøene, som kunne blitt beriket av den ressursen som internasjonale studenter representerer.

Kilde: SIU report series 06/2016 *International students in Norway – Perceptions of Norway as a study destination*

3 Doktorgradsutdanning og forskning

3.1 Innledning

I dette kapitlet ser vi først på utviklingen i antall avlagte doktorgrader i Norge, fordelingen på fagområder, gjennomføringstid og institusjonenes bruk av rekrutteringsstillingene de har blitt tildelt. Kjønnsbalanse og andelen utenlandske statsborgere blant doktorandene omtales også. Data om kunstnerisk stipendprogram og doktorgrader i samarbeid med arbeidslivet finnes i vedlegget sammen med flere tabeller over andelen utenlandske doktorander og opprinnelsesregion.

Utviklingen i vitenskapelig publisering, både antall poeng og andeler på nivå 2, sammen med andelen åpent tilgjengelige artikler, omtales også i dette kapitlet. Temaer som hvor store forfatterandeler kvinner har ved hver institusjon og utviklingen i artikler med internasjonalt samforfatterskap finnes i vedlegget.

Bidragsinntekter fra Forskningsrådet og fra andre kilder samt andelen forskningsinnsats i MNT-fag omtales også. En oversikt over utviklingen i tilslag på prosjekter fra kunstnerisk prosjektprogram er lagt til vedlegget.

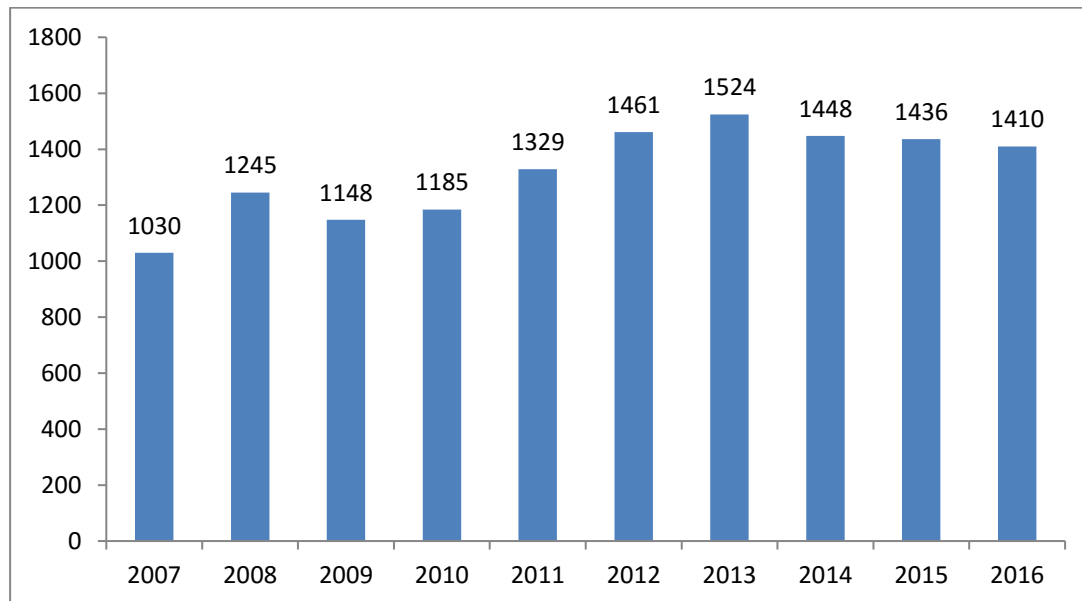
Deretter omtales EU-deltakelse, herunder en oversikt over tildelte midler, verdien av Horisont 2020-kontrakter inkludert en analyse av returraten og ERC-stipendtildelinger. For institusjonsvise oversikter viser vi til vedlegget.

Omtalen av universitetsmuseene gjelder sikring og bevaring av samlingene. Vedlegget har tabeller som gjelder publiseringspoeng, museums- og magasinarealer, årsverk og formidling.

3.2 Avlagte doktorgrader

I 2016 var det 1410 personer som avla doktorgraden i Norge, det laveste tallet på fem år. Nedgangen henger blant annet sammen med at Norges forskningsråd finansierer færre doktorgradsprosjekter, 146 færre enn i 2012. Antallet avlagte doktorgrader finansiert av eksterne kilder er også synkende de siste fire årene. Vi kan imidlertid forvente en økning i avlagte doktorgrader fremover, blant annet som følge av opptrappingen av rekrutteringsstillinger i langtidsplanen for forskning og høyere utdanning.

Figur 3.1 Avlagte doktorgrader 2007–16. Antall

Kilde: NSD

Sammenlignet med de to foregående årene var det relativt sett færre kvinner som avla doktorgraden i 2016. Det er naturlig at tallene svinger fra ett år til annet. Selv om kvinneandelen falt i 2016, så har likevel kjønnsbalansen vært jevn om vi ser de tre siste årene under ett.

Utenlandske statsborgere sto for 38 prosent av disputasene i 2016, den høyeste andelen som er målt hittil. En NIFU-rapport fra 2013 viser at om lag halvparten av de utenlandske doktorandene på 2000- tallet forlater landet, men hele to av tre utlendinger med doktorgrad i et teknologisk fag er sysselsatt i Norge 2 år etter disputasåret.³ Samtidig hadde om lag 19 prosent av doktorgradsutdannet personale i Norge i 2009 graden sin fra utlandet.

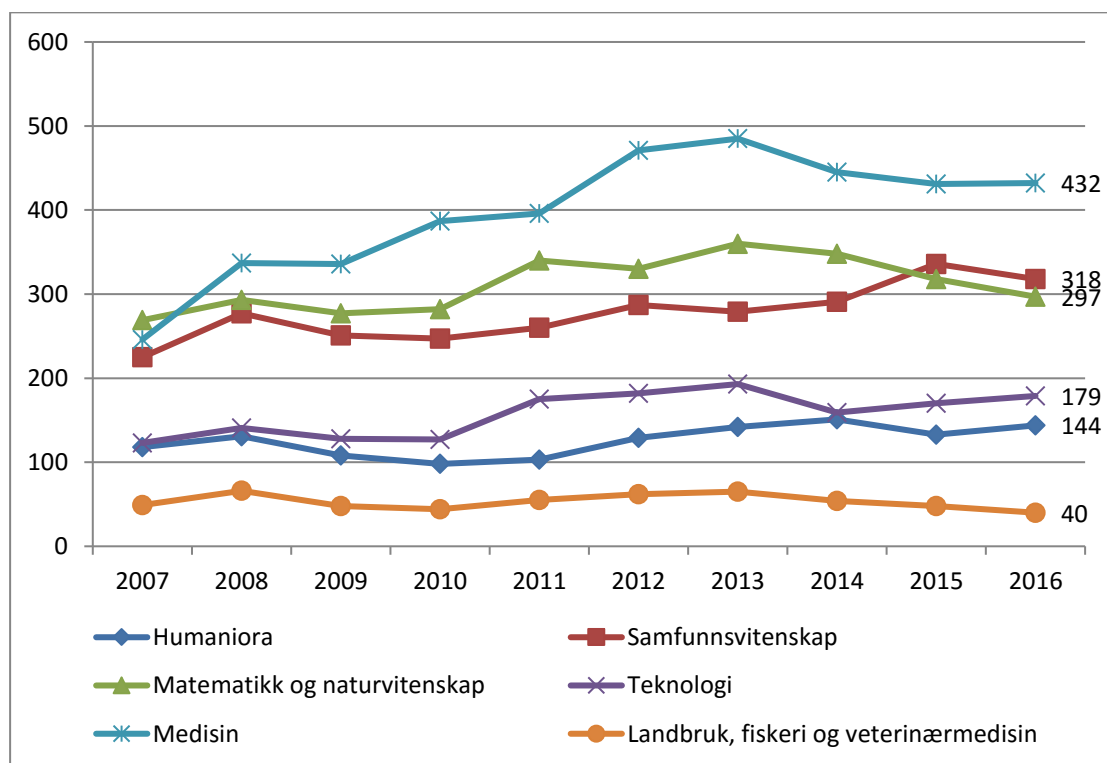
³ Terje Bruen Olsen, *Utlendinger med norsk doktorgrad – hvor blir de av?*
En undersøkelse basert på registerdata. NIFU-rapport 17/2013.

3.3 Fordeling av doktorgrader på fagområder

Antall avlagte doktorgrader har økt det siste tiåret, men veksten er ulikt fordelt mellom fagområdene, jf. figur 3.2. Medisin og samfunnsvitenskap har vokst mer enn gjennomsnittet for alle fagområdene i tiårsperioden. Samfunnsvitenskap, som nådde sitt høyeste antall doktorgrader i 2015, er fortsatt større enn matematisk-naturvitenskapelige fag, med 318 mot 297 doktorgrader i 2016. Både innenfor matematisk-naturvitenskapelige og teknologiske fag (MNT) er utviklingen svakere enn gjennomsnittet for alle fagområdene. Det har vært en nedgang i antallet avlagte grader i MNT-fag. En viktig årsak er at Norges forskningsråd finansierer færre grader enn tidligere, og nedgangen slår sterkt ut for MNT-fagene fordi de utgjør en så stor andel av stipendiatene finansiert av Forskningsrådet, 57 prosent (*Forskningsrådet i tall 2014*).

Tall fra NIFUs FoU-statistikkbank viser at i teknologi ble hele to av tre doktorgrader avlagt av utenlandske statsborgere, jf. vedleggsfigur V3.3. Kjønnfordelingen på fagområdene viser at blant doktorander innenfor medisin og helsefag, samfunnsvitenskap og humaniora er kvinner i flertall. I 2016 var det imidlertid færre kvinner som tok doktorgrad innenfor både medisin og helsefag og samfunnsvitenskap, samtidig som flere menn avla grader i de samme fagområdene. Antall mannlige doktorander i samfunnsvitenskap var det høyeste noensinne. Alder ved disputas varierer mellom de ulike fagområdene og ligger henholdsvis på 41 for medisin og i samfunnsvitenskap, 33 i matematikk og naturvitenskap, 33 i teknologi, 40 i humaniora, og 35 i landbruk, fiskeri og veterinærmedisin. Humanister og samfunnsvitere bruker ikke vesentlig lengre tid på doktorgradsarbeidet, men er eldre når de begynner.

Figur 3.2 Avlagte doktorgrader per fagområde i Norge 2007–16. Antall

Kilde: NIFU/FoU-statistikkbanken

3.4 Gjennomstrømming i doktorgradsutdanningen (nasjonal styringsparameter)

Det er et mål å få flere raskere gjennom doktorgradsutdanningen, og andelen av et gitt årskull som har disputert innen seks år etter oppstartsåret for doktorgradsprogrammet er en nasjonal styringsparameter. Normert tid for doktorgradsutdanningen er fire år inkludert ett års pliktarbeid. Seksårsgrensen tar høyde for lengre opphold i utdanningen som følge av permisjoner, eller at mange tar doktorgraden uten å være tilsatt i stipendiatstilling.

Rapporteringen for 2016 viser resultatene for 2010-kullet. Tallene viser en liten oppgang fra i fjor, selv om de fagspesifikke måltallene ikke er nådd.

Tabell 3.1 Andel disputerte av personer opptatt på doktorgradsprogram seks år tidligere 2011-16.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
NU	41,7	71,4	58,3	59,1	60	61,8
NMBU	64,1	62,4	72,1	62,4	69,6	74,8
NTNU	67,1	64,7	68,5	67,6	64,6	72,3
UiA	55,6	35,3	58,3	62,1	55,6	53,3
UiB	66,9	72,9	68,1	73,8	77,4	65,3
UiO	67,1	65,5	64,1	65,1	65,8	66,7
UiS	64,1	52,4	45,3	56,9	49,1	68,2
UiT	68,9	68,5	51,8	50,4	61,5	63,2
AHO	-	40	50	53,3	50	50
HiM	50	50	40	66,7	69,2	100
NHH	42,9	61,9	27,8	57,9	46,2	61,5
NIH	69,2	87,5	75	71,4	77,8	82,4
NMH	0	66,7	100	66,7	75	75
HiOA	50	55,6	36,8	33,3	75	60
HSN	-	-	-	-	-	42,9
Statlige inst.	66,2	65,8	63,9	65,4	66,3	67,9
MF	80	60	50	37,5	60	56,3
BI	-	50	33,3	66,7	45,5	66,7
VID	60	25	75	33,3	33,3	0
Private inst.	70	47,6	55,6	52,2	50	59,4
Sum	66,3	65,6	63,8	65,2	66,0	67,8

Basert på etterrapporterte individdata. Tall for 2011 er prosentandel av personer som inngikk doktorgradsavtale med finansieringsdato i 2005 som har disputert i perioden 2005-2011. Tall for 2012 er prosentandel av personer som inngikk doktorgradsavtale med finansieringsdato i 2006 som har disputert i perioden 2006-2012 osv.

Kilde: NSD

Gjennomstrømmingen ved de fem største doktorgradsgivende institusjonene har økt mest ved NTNU, etterfulgt av NMBU. Ved UiB har den derimot falt etter en gjennomgående oppadgående trend, mens den ved UiO har økt noe de tre siste årene. UiT har økt mye de to siste årene. For de øvrige institusjonene er det ofte et fåtall kandidater bak tallene, og andelen disputerte kan dermed svinge kraftig. Samtidig har flere av institusjonene blitt tildelt mange rekrutteringsstillinger. Opptakskullene begynner å bli store, og det forventes større stabilitet i tallet for avlagte grader for disse institusjonene. Det er verdt å nevne at UiS har økt gjennomstrømmingen betraktelig i år. I forbindelse med departementets etatsstyring er

doktorgradsgjennomstrømming årlig gjenstand for vurdering og dialog, og departementet er kjent med at mange institusjoner har etablert gode rutiner og har stor oppmerksomhet om dette.

Universitetene og høyskolene fikk i årene 2014-16 tildelt 624 nye rekrutteringsstillinger med øremerket bevilgning. Av de 624 stillingene gikk 383 (61 prosent) til nye universiteter og høyskoler, dvs. alle andre institusjoner enn UiO, UiB, NTNU og UiT. Noen av stillingene som ble gitt til høyskoler, tilligger nå NTNU eller UiT som resultat av fusjoner. Alle stillingene ble tildelt med føringer på fagområde, herunder en betydelig andel til MNT-fag.

Av de nye universitetene har bare UiS ansatt i alle stillingene de har bevilgning til. Institusjonene som ikke har fylt alle rekrutteringsstillingene de har fått tildelt, er HSN, HVL, NIH, NU og UiA, jf. boks 3.1. Denne situasjonen kan være en indikasjon på rekrutteringsproblemer ved institusjoner uten lange tradisjoner for doktorgradsutdanning. Grunnen til at UiS skiller seg positivt ut kan bl.a. være ekstraordinært godt rekrutteringsgrunnlag regionalt som følge av krisen i oljebransjen. Det er også flere institusjoner som har underoppfylt nye stillinger, men som likevel har et overskudd av årsverk i rekrutteringsstillinger. Det er fordi de selv finansierer flere årsverk enn de opprinnelig hadde øremerket finansiering til, dette gjelder særlig NTNU og UiB, men også NMBU, AHO og HINN av de statlige institusjonene.

For data om nærings-ph.d.-kandidater og offentlig sektor-ph.d.-kandidater se vedleggstabell V3.7 og V3.10.

Boks 3.1 Institusjonenes bruk av rekrutteringsstillinger**Institusjoner som ikke har ansatt i rekrutteringsstillingene**

Institusjoner som ikke har fylt alle stillingene de har øremerket bevilgning for, er listet i tabellen under. Antall ubesatte stillinger (underdekning) fremgår av kolonnen "Differanse". Måletidspunktet er 1. oktober.

Inst.	2013			2016			Nye stillinger 2014-2016	Tilvekst årsverk	Netto tilvekst
	Tildelte stillinger	Årsverk	Diff-eranse	Tildelte stillinger	Årsverk	Diff-eranse			
NU	52	62,1	10,1	106	97,5	-8,5	54	35,5	-18,6
UiA	53	94,1	41,1	129	114,0	-15,0	76	19,9	-56,1
NIH	33	32,8	-0,3	33	31,0	-2,1	0	-1,8	-1,8
HVL	43	59,6	16,6	81	77,6	-3,4	38	18,0	-20,0
HSN	61	86,3	25,3	99	83,3	-15,7	38	-3,0	-41,0
SH	7	5,5	-1,5	8	7,0	-1,0	1	1,5	0,5

NU, UiA, HVL og HSN hadde alle betydelig flere ansatte i rekrutteringsstillinger (fordi de finansierte selv) i 2013 enn de hadde øremerkede midler til. Dette innebærer at de til 2016 har hatt svak vekst i årsverk i rekrutteringsstillinger sammenlignet med alle de nye stillingene de har fått (se kolonnen "Netto tilvekst").

Institusjoner som ikke har fulgt opp MNT-føringen på stillingene

Institusjoner som ikke har hatt like høy tilvekst i årsverk i rekrutteringsstillinger ved MNT-enheter som antall øremerkede MNT-stillinger de har fått, er listet i tabellen under. Øremerkingen inkluderer også stillinger til det maritime området ved NTNU, HVL og HSN. I alt er det ti institusjoner som underoppfyller rekrutteringsstillingene og/eller ikke har fulgt opp MNT-øremerkingen fullt ut.

Inst.	Stillinger øremerket MNT 2014-16	Tilvekst i årsverk ved MNT-enheter 2014-16	Differanse
NU	13	4,8	-8,2
NMBU	17	4,6	-12,4
NTNU	76	0,5	-75,5
UiA	25	-2,3	-27,3
UiB	39	25,8	-13,2
UiO	59	51,5	-7,5
HVL	7	3,3	-3,7
HSN	9	0,2	-8,8

Kilde: KD basert på data fra NSD

Boks 3.2 Fra stipendiatprogram i kunstnerisk utviklingsarbeid til ph.d.-grad

Kunstnerisk utviklingsarbeid er sidestilt med forskning i lov om universiteter og høyskoler.

Kunnskapsdepartementet ønsker å opprette en ph.d. innenfor utøvende og skapende kunst etter mange års utvikling av feltet for kunstnerisk virksomhet i universitets- og høyskolesektoren. Forslaget sendes på høring i løpet av året, før den nye doktorgraden kan etableres i gradssystemet.

Program for kunstnerisk utviklingsarbeid (PKU) består i dag av to deler: et stipendiatprogram og et prosjektprogram. *Prosjektprogrammet* er opprettet for å bidra til at også høyere kunstutdanning skal ha en konkurransearena for eksterne midler til kunstnerisk utviklingsarbeid. *Stipendiatprogrammet* er etablert som en parallell til doktorgradsprogrammene. Selve kunstutøvelsen skal stå i sentrum for stipendiatenes prosjekter. Programmet gir kandidatene kompetanse på nivå med doktorgrad.

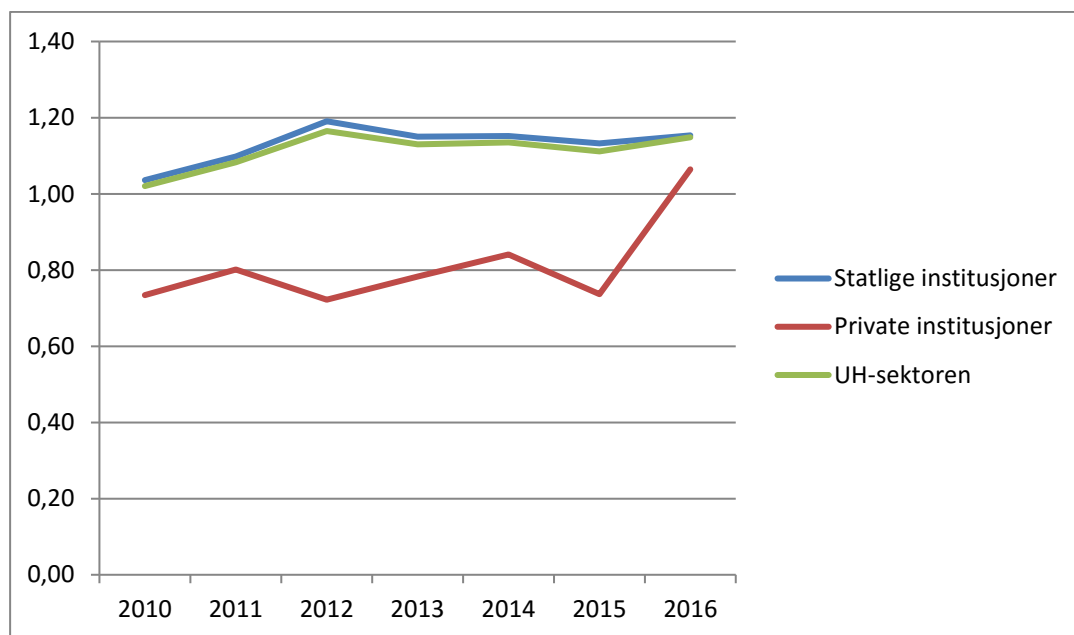
Erfaringene med stipendiatprogrammet i PKU har beredt grunnen for å normalisere utdanningen og gjøre den gradsgivende ved å etablere doktorgraden. Dette innebærer at institusjonene, og ikke PKU, blir ansvarlige for selve sluttvurderingen av stipendiaten (disputasen), og at midlene til stipendiatstillingene i all hovedsak blir overført institusjonene.

For en oversikt over hvor mange stipendiater som er tilknyttet det kunstneriske stipendiatprogrammet i PKU, hvor mange kandidater som har fullført og hvilke institusjoner som har fått tilslag fra prosjektprogrammet se vedleggstabellene V3.6 og V3.18.

3.5 Publiseringspoeng

Publiseringspoeng er et uttrykk for både volum og kvalitet på den vitenskapelige publiseringen. Uttelling for publiseringspoeng som del av den resultatbaserte forskningskomponenten til institusjonene har vist seg som et effektivt insentiv over tid. Publiseringspoeng per faglig ansatt har vist en svakt fallende tendens siden 2012, som er toppåret i sektoren for denne indikatoren. Tallene for 2016 viser imidlertid en liten oppgang fra fjoråret, og hver faglig ansatt i statlig sektor har nå et snitt på 1,15 publiseringspoeng. De private institusjonene har i 2016 hatt en stor økning som skyldes vekst ved enkeltinstitusjoner, og ligger nå nærmere snittet for statlig sektor enn tidligere. I vedleggstabell V3.8 er utviklingen i antall publiseringspoeng per årsverk i perioden 2010-16 oppgitt for de enkelte institusjonene.

Figur 3.3 Publiseringspoeng per faglige årsverk 2010-16. Antall

Basert på ny beregning av publiseringspoeng
Kilde: NSD

Norges idrettshøgskole er fortsatt institusjonen med høyest publisering per faglige årsverk, med 2,20 publiseringspoeng per årsverk i 2016. Høgskolen i Østfold og Høgskolen i Oslo og Akershus har økt mest på denne indikatoren siden 2015. En del av veksten ved HiOA skyldes at de innlemmet forskningsinstituttene NIBR og SIFO fra og med 2016, men også AFI og NOVA, som ble tilknyttet året før, hadde kraftig publiseringsvekst i 2016, sammen med flere andre enheter som også har vokst mer enn snittet til HiOA. Av de private er det særlig Høgskolen Diakonova som har økt antall publiseringspoeng per faglig ansatt kraftig.

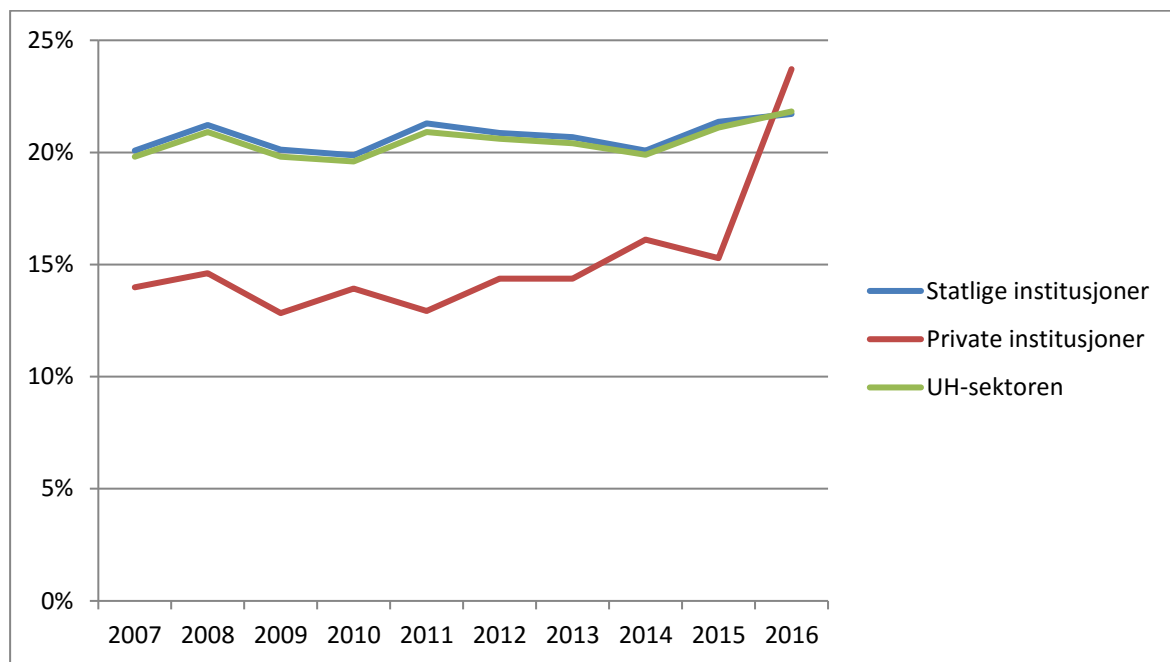
Den samlede forfatterandelen av kvinner har økt hvert år siden institusjonene begynte å rapportere på dette i 2009. I 2016 stod kvinnelige ansatte for 36,1 prosent av publiseringspoengene. Etter hvert som kvinneandelen øker på professornivå, kan vi også forvente at kvinnes andel av publisering stiger som følge av at publiseringsvolumet gjerne øker med høyere plassering i stillingshierarkiet. Se vedleggstabell V3.9 for institusjonsvis oversikter. Internasjonalt samforfatterskap har også økt mye fra 2011 til 2016, jf. vedleggstabell V3.15

3.6 Kvaliteten på den vitenskapelige publiseringen

Nivå 2 i publiseringsregisteret omfatter de mest prestisjefylte kanalene, og publisering her gir høyere uttelling i finansieringssystemet og forskningsmiljøene noe å strekke seg etter. Nivå 2-kanalene skal per definisjon stå for om lag 20 prosent av den samlede publiseringen, og tallene viser at sektoren ligger omtrent på det nivået den skal være for nivå 2-publisering. De private institusjonene har samlet gjort et kraftig hopp på denne indikatoren og har publisert 23,7 prosent av sine forfatterandeler på nivå 2, mot fjorårets 15,3 prosent. Dette skyldes særlig kraftig økning blant enkelte institusjoner som NLA, Westerdals, LDH, BI og VID.

De statlige institusjonene har også økt og ligger nå på det høyeste nivået som er målt de siste ti årene med 21,7 prosent forfatterandel av publikasjoner på nivå 2, jf. figur 3.4. Høgskulen i Volda har økt mest med 14,2 prosentpoeng fra 2015, mens Nord universitet har falt kraftigst på denne indikatoren, ned med 7,5 prosentpoeng fra 2015. Det er imidlertid naturlig at andelene varierer, og tallene kan svinge mye særlig ved små institusjoner. For å få en oversikt over forfatterandeler på nivå 2 ved den enkelte institusjon, se vedleggstabell V3.12.

Figur 3.4 Publikasjoner på nivå 2, 2007–16. Prosent

Kilde: NSD

3.7 Åpent tilgjengelige artikler

Regjeringen har som mål at resultatene av offentlig finansiert forskning skal være åpent tilgjengelige for alle. Åpen tilgang til vitenskapelige artikler (eng. "Open Access") innebærer at leseren får fri tilgang til artiklene via internett. Det finnes to hovedformer for åpen tilgang. Den første innebærer at en versjon av forskerens allerede publiserte artikkel blir *egenarkivert* i et åpent tilgjengelig vitenarkiv (såkalt grønn Open Access). I den andre publiseres artikkelen direkte i fritt tilgjengelige online Open Access-tidsskrifter (såkalt gull Open Access). Mange av de sistnevnte tidsskriftene krever en publiseringsavgift av forfatteren

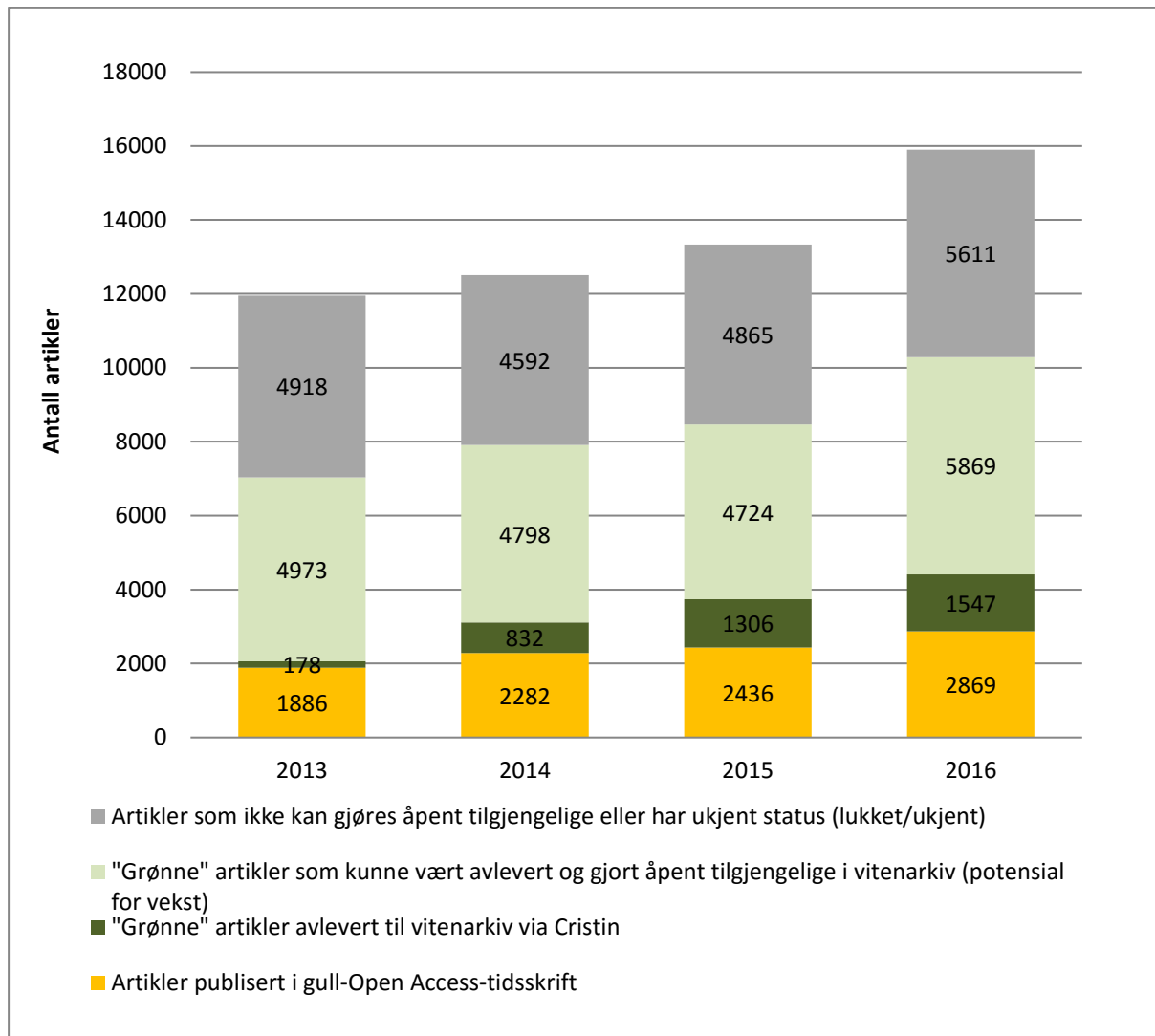
Regjeringen nedsatte en arbeidsgruppe, Brekke-utvalget, som ble bedt om å foreslå nasjonale retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler. Rapporten, som utkom sommeren 2016, anbefaler en rekke tiltak for åpen tilgang til forskningspublikasjoner.⁴ En av anbefalingene var å opprette en nasjonal konsortiemodell for innkjøp av åpne, norske humanistiske og samfunnsvitenskapelige tidsskrifter. Denne anbefalingen er fulgt opp i Meld. St. 25 (2016-17) *Humaniora i Norge*, der regjeringen varsler at den vil støtte utprøving av en nasjonal konsortiemodell for innkjøp av slike tidsskrifter i en overgangs- og etableringsfase fra 2017 til 2020. Etter å ha behandlet innspill fra høringsrunden vil Kunnskapsdepartementet legge frem nasjonale retningslinjer i 2017.

Figur 3.5 viser hvor mange artikler som er publisert i et åpent tilgjengelig tidsskrift på internett (gull), hvor mange artikler som er publisert i et ordinært abonnementsbasert tidsskrift, men der forskeren har avlevert en versjon av artikkelen i et åpent vitenarkiv (grønn), og hvor mange artikler som kun er publisert i et ordinært abonnementsbasert tidsskrift som er bak en betalingsmur og dermed har begrenset tilgang (omtalt som "lukket" eller med ukjent status). I tillegg viser figuren potensialet for "grønn Open Access" ved å vise hvor mange artikler som *kunne* vært avlevert til et åpent vitenarkiv fordi de er publisert i ordinære abonnementstidsskrifter som tillater egenarkivering. Informasjon om dette er hentet fra databasen SHERPA/ROMEO, som antas å ha den mest komplette oversikten over forlagenes retningslinjer for egenarkivering. Flertallet av disse artiklene er ikke tilgjengelige ennå fordi utgiverne ofte setter lang sperrefrist for når de kan frigis. Den prosentvise andelen av avleverte "grønne" og "gull" artikler har ikke økt siden 2015.

Det er fortsatt et stort potensial for å gjøre norske vitenskapelige artikler tilgjengelige gjennom enten den ene eller andre formen for åpen tilgang, jamfør for eksempel de lysegrønne søylene som angir potensialet for vekst i artikler som kunne vært avlevert og gjort åpent tilgjengelige i vitenarkiv.

⁴ "Nasjonale retningslinjer for åpen tilgang til forskningsresultater. Rapport til Kunnskapsdepartementet 14.06.2016." <https://www.regjeringen.no/contentassets/72e9794a183647e5b53ec39ba8cf516a/rapport-nasjonale-retningslinjer-for-apen-tilgang-til-forskningsresultater.pdf>

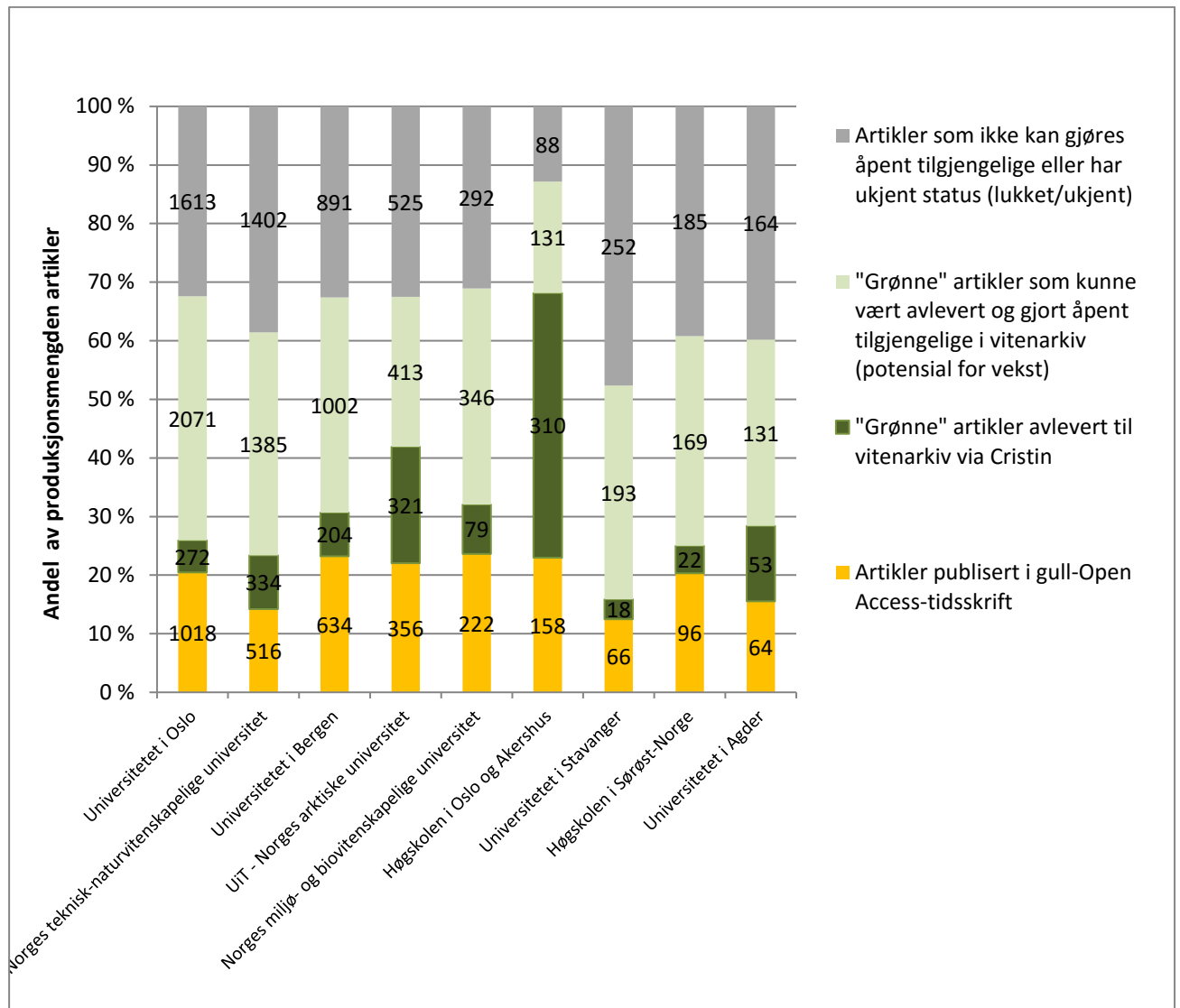
Figur 3.5 Gull og grønn åpen tilgang og potensialet for grønn åpen tilgang i UH-sektoren 2013 –16. Antall artikler

Figuren omfatter alle UH-institusjoner i Cristin, dvs. at f.eks. Politi-høgskolen og Forsvarets høgskole er med. Tallene er basert på data i Cristin og samkjørt med data fra DOAJ og SHERPA/ROMEO. Kildene kan ha mangler, og det vil derfor kunne forekomme avvik på både nasjonalt og institusjonelt nivå. Data om norsk hybridpublisering (enkeltartikler kjøpt fri i vanlige tidsskrift) finnes i svært liten grad og er derfor utelatt. Kilde: CERES

I oversikten over åpen tilgang hos de institusjonene som publiserer mest i UH-sektoren i 2016, jf. figur 3.6., ser vi at HiOA og UiT utmerker seg. Dette er ikke uventet med deres satsing på Open Access og sterke oppfølging av den lokale policyen. For en talloversikt over flere UH-institusjoner, se vedleggstabell V3.14.

Figur 3.6 Gull og grønn åpen tilgang og potensialet for grønn åpen tilgang 2016.
Andel

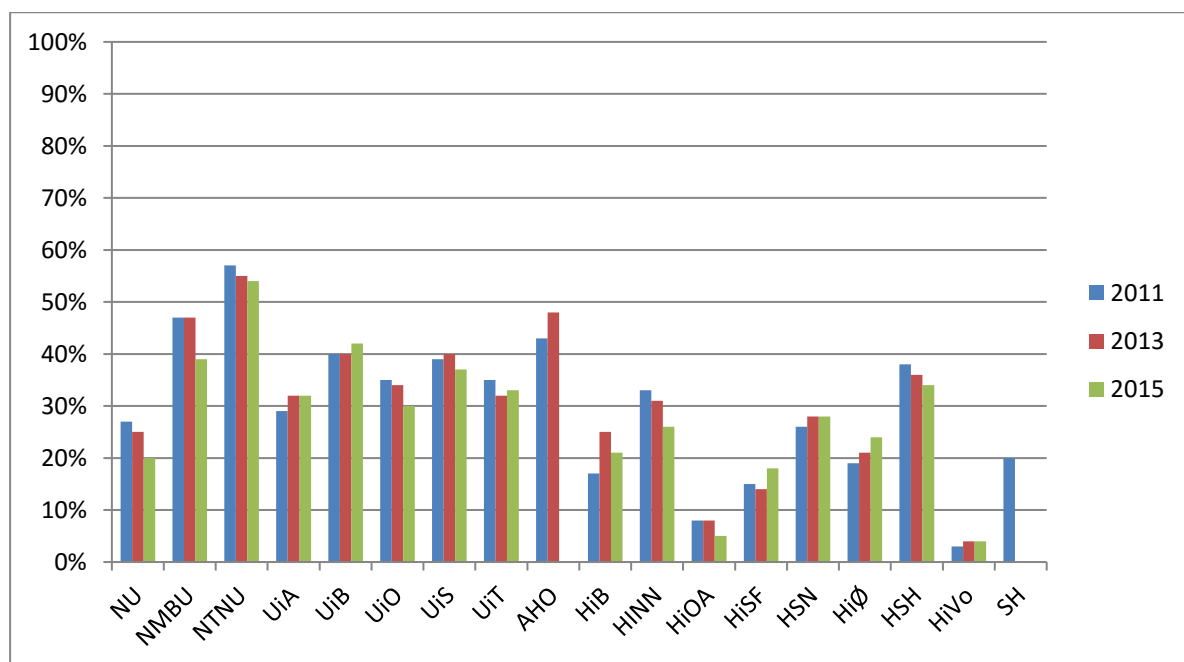

Tallene er basert på data i Cristin og samkjørt med data fra DOAJ og SHERPA/ROMEO. Kildene kan ha mangler og det vil derfor kunne forekomme avvik på både nasjonalt og institusjonelt nivå. Data om norsk hybridpublisering (enkeltartikler kjøpt fri i vanlige tidsskrift) finnes i svært liten grad og er derfor utelatt. Kilde: CERES

3.8 Forskningsinnsats i MNT-fag (nasjonal styringsparameter)

MNT-fagene (matematikk, naturvitenskap og teknologi) har særlig betydning for fremtidig verdiskaping og for å gjøre det mulig å opprettholde velferdsnivået i Norge. Det er et mål å styrke forskningsinnsatsen i disse fagene, noe flere av de langsiktige prioriteringene i langtidsplanen for forskning og høyere utdanning er innrettet mot. Figur 3.7 viser andelen driftsutgifter til FoU i matematisk-naturvitenskapelige fag og teknologiske fag av totale FoU-utgifter ved institusjonen, ekskl. FoU ved universitetssykehus. Dataene baserer seg på NIFUs FoU-undersøkelse i UH-sektoren, som gjennomføres annethvert år.

Figur 3.7 Forskningsinnsats i MNT-fag 2011, 2013 og 2015. Prosent

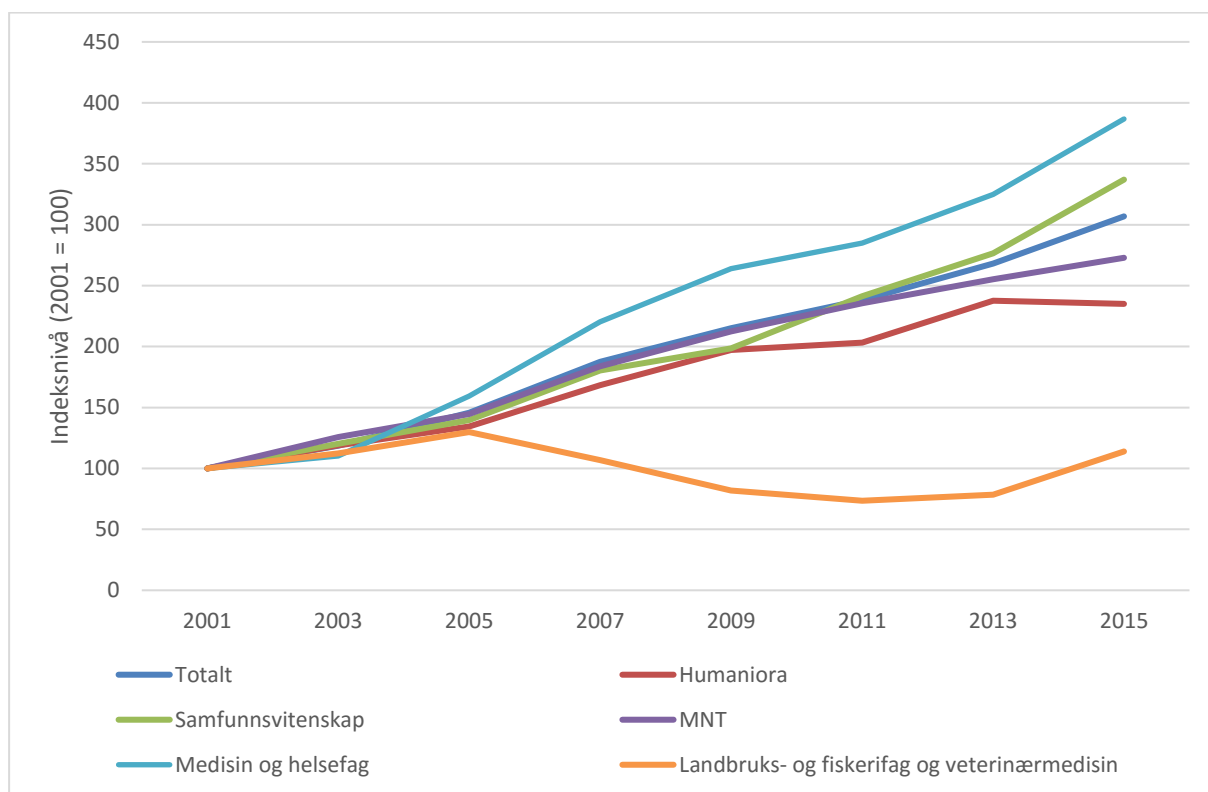
Kilde: NIFU

En undersøkelse viser at det de siste ti årene har vært vekst i utdanningene innenfor matematikk, naturvitenskap og teknologi, men relativt liten vekst i MNT-forskningen.⁵ Veksten i utdanningene skyldes i hovedsak økt søkning, tilgang på eksterne forskningsmidler og øremerkede midler til MNT-fag. Rapporten indikerer at politiske prioriteringer har størst effekt når det følger økonomiske virkemidler med. Flere av Forskningsrådets sentersatsinger for fremragende forskning, innovasjon og miljøvennlig energi (FFF, FFI, FME) har en MNT-profil, og en betydelig andel av rekrutteringsstillingene i opptappingsplanen lansert i langtidsplanen hadde føringer om MNT. Også en majoritet av nærings-ph.d-prosjektene har en MNT-profil, 200 av 329 prosjekter totalt siden oppstart.

Figur 3.8 viser at MNT-fagene ikke har hatt en like stor økning i driftsutgifter til FoU som andre fagområder fra 2001 til 2015. Selv om fagene nesten har tredoblet nivået, ligger de bak medisin og helsefag som nesten har firedoblet driftsutgiftene, og samfunnsvitenskap som har mer enn en tredoblet driftsutgiftene til FoU siden 2001.

⁵ Liv Langfeldt mfl., *Satsing på matematikk, naturvitenskap og teknologi (MNT-fag). Hvordan følges de politiske føringene opp ved universiteter og høyskoler?* NIFU- rapport nr. 33/2014.

Figur 3.8 Relativ utvikling i driftsutgifter til FoU per fagområde 2001–15

Kilde: NIFU/FOU-statistikkbanken

Boks 3.3 Kunnskapstriangel i politikk og praksis.

Kunnskapstriangelet, eller samhandling om aktiviteter mellom forskning, utdanning, innovasjon og politikk, er tema for et større OECD-prosjekt der 16 land har deltatt. NIFU har utført casestudier av tre høyere utdanningsinstitusjoner (UiT, NTNU og HBV (før sammenslåingen med HiT)) som inngår i prosjektet fra norsk side. Forskerne har særlig sett på fakultetene for helse og naturvitenskap, og for øvrig har de analysert flere sentrale dokumenter som for eksempel Langtidsplanen, Strukturmeldingen, Gründerplanen og Helse og Omsorg 21. Det kommer endelig rapport fra OECD sommeren 2017.

I rapporten pekes det på at sektorprinsippet for forskning og utdanning i Norge skaper koordineringsutfordringer. Utdanning har i liten grad vært knyttet til å styrke forholdet mellom forskning og innovasjon. Til tross for disse utfordringene er det godt samspill på noen fagområder, og da særlig innenfor olje og gass og helse.

De statlige UH-institusjonene har en sentral rolle i utviklingen av kunnskapstriangelet og håndterer dette ulikt. Lærestedene har strategier som understøtter arbeidet med å styrke forholdet mellom forskning, utdanning og arbeidsliv/innovasjon. Det mangler imidlertid insentiver for slikt arbeid. Kommersialisering og eksternt engasjement forventes sett på som positivt, men institusjonene legger ikke vekt på dette ved ansettelse og karriereutvikling. Flere har imidlertid ansatt dedikert personell som jobber med nettverk og samspill.

De ulike fagområdene har også ulike typer samspillspraksis. Medisin har en tydelig integrering av forskning, utdanning og innovasjon gjennom ulike nasjonale systemer, der akademisk personell blant annet bidrar i aktiviteter for kommersialisering. Kortere helseutdanninger fokuserer derimot mer på kommunalt samarbeid, primærhelsetjeneste og utdanning. Innenfor naturvitenskap og teknologi er gjerne samspillspraksisen initiert av individer og tilrettelagt gjennom regionale finansieringsordninger, der klyngene har spilt en viktig rolle for utvikling av forskning og undervisningsprogrammer.

En rekke forhold kan styrke kunnskapstriangelaktivitet:

- Langsiktig finansiering for å utvikle og institusjonalisere samarbeidsarenaer
- Bedre og tettere kobling i systemet mellom aktører med ansvar for utdanning, forskning og innovasjon.
- Et rapporteringssystem som gir insentiv til samarbeid mellom akademia og offentlig sektor og næringsliv i prosjekter finansiert av Forskningsrådet og EU.
- Bruk av bistillinger og dobbel tilhørighet.
- Inkludere utdanning og innovasjon som et kriterium ved opprykk.

Kilde: Borlaug S.B. m.fl., *The knowledge triangle in policy and institutional practices - the case of Norway*. NIFU- rapport 2016:45.

3.9 Bidragsinntekter fra Forskningsrådet per faglig årsverk (nasjonal styringsparameter)

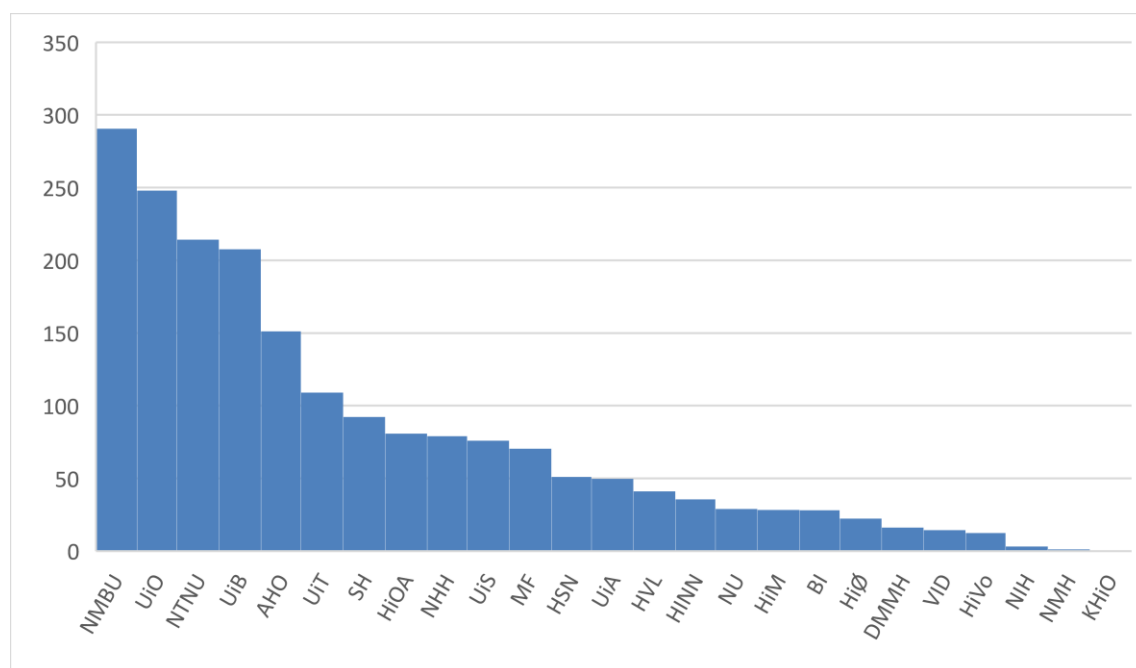
Bidragsinntekter fra Forskningsrådet gir sammen med andre bidrags- og oppdragsinntekter en indikasjon på samspillet mellom institusjonene og verden omkring. Omfanget av inntekter fra Forskningsrådet er også en indikator på forskningskvalitet.

Tildelingene fra Forskningsrådet per faglig årsverk ved universiteter og statlige høyskoler holdt seg relativt stabile i perioden 2007–13, og det har vært en tydelig vekst fra og med 2014. I perioden 2009–13 var de statlige institusjonenes årlige inntekter fra Forskningsrådet omtrent 2,2 milliarder kroner. I 2016 hadde inntektene økt til 3 milliarder kroner, en realøkning på 23 prosent fra 2009. Se vedleggstabell V4.18.

Figur 3.9 viser at Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) hadde den høyeste tildelingen fra Forskningsrådet per faglige årsverk i 2016, med 291 000 kroner. Med unntak av 2013 har NMBU ligget på topp på denne indikatoren i alle årene siden 2007, jf. vedleggstabell V3.16. Universitetet i Oslo med 248 000 kroner, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet med 214 000 kroner og Universitetet i Bergen med 208 000 kroner per faglig årsverk følger bak NMBU. Etter disse fire universitetene kommer Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo med 151 000 kroner per faglige årsverk. AHO har ligget høyt på denne indikatoren de siste tiårene sammenlignet med andre vitenskapelige høyskoler og høyskoler. Samisk høgskole hadde den største økningen med 380 prosent, fra 19 000 kroner per faglig årsverk i 2015 til 92 000 kroner per faglig årsverk i 2016. I et tiårsperspektiv er det imidlertid en reduksjon fra 222 000 kroner i 2007. Høgskolen i Oslo og Akershus er den andre med en stor økning på 82 prosent fra 45 000 kroner til 81 000 kroner per faglig årsverk.

I 2016 hadde private institusjoner en samlet tildeling fra Forskningsrådet på om lag 18 millioner kroner.

Figur 3.9 Tildeling fra Forskningsrådet per faglig årsverk 2016 (1 000 kroner)

Kilde: NSD

Boks 3.4 Det er tidkrevende og lærerikt å skrive søknader til Forskningsrådet

Det går i gjennomsnitt med fem ukeverk på å skrive en søknad til Forskningsrådet. Arbeidet er ikke bortkastet selv om søknaden ikke innvilges. Innsatsen skaper nytte i form av gjenbruk, faglig samarbeid og nye prosjektideer.

En betydelig andel av forskningsmidlene i Norge tildeles etter konkurranse fordi dette stimulerer til vitenskapelig kvalitet. Søknadsprosessene for å delta i konkurransen legger imidlertid beslag på store ressurser, og i mange programmer i Forskningsrådet er konkurransen hard og innvilgelsesandelen lav. Samlet for programmene i Forskningsrådet ble 21 prosent av søknadene innvilget i 2015.

Det er derfor interessant å få kunnskap om hvor mye tid som faktisk går med til søknadsskriving til Norges forskningsråd, eventuelle andre ressurser ut over egen tidsbruk som benyttes, hvilke forhold som styrer ressursbruken, og hvilken nytte forskere kan ha av søknader som ikke innvilges. NIFU har kartlagt tids- og ressursbruk blant søkere til Forskningsrådets søknadsfrister i mai og september 2016 som del av arbeidet med områdegjennomgangen av Norges forskningsråd.

Kartleggingen fra NIFU bygger på svar fra 1300 respondenter og viser som nevnt at søkerne i snitt bruker om lag fem ukeverk på søknadene, hvorav fire hos hovedsøker og ett hos partnerinstitusjonene. NIFU mener at selv om forskere bruker mye tid på slike prosjektsøknader, er tidsbruken ganske så beskjedne i det store bildet. Tidsanslagene bygger på søkerens egne vurderinger og anslag. Tidsbruken varierer også betydelig mellom ulike søknadstyper. Generelt viser undersøkelsen at tidsbruken øker i takt med høyere søknadsbeløp. NIFU konkluderer med at tidsbruken står i et rimelig forhold til de beløpene det søkes om. Søknader som krever mange månedsverk dreier seg oftest om støttebeløp på 50-100 mill. kroner. For prosjekter i denne størrelsesorden er det naturlig at det legges ned mye arbeid i søknaden. NIFU finner heller ingen indikasjoner på at søknader om små midler tar uforholdsmessig mye tid.

Selv om søknaden ikke innvilges, knytter et flertall av respondentene nytten både til faglig utbytte og gjenbruk i fremtidige søknader. Litt over halvparten av respondentene oppgir at søknadsarbeidet har generert nye prosjektideer, mens litt under halvparten sier at arbeidet har stimulert til faglig samarbeid.

Hele 80 prosent av respondentene kom med flere forslag til forenklinger, blant annet tottrinnsprosess med enkle skisser i første runde og klarere formidling av vurderingskriteriene og premissene for søknadsbehandlingen.

Kilde: Inge Ramberg: *Tids- og ressursbruk for søkning til Norges forskningsråd i 2016*. NIFU-rapport 2016:43.

3.10 Andre bidrags- og oppdragsinntekter per faglig årsverk (nasjonal styringsparameter)

Annen bidrags- og oppdragsfinansiering utenom Forskningsrådet, regionale forskningsfond og EU er sammen med finansiering fra Forskningsrådet en indikasjon på samspillet mellom utdanning, forskning og innovasjon.

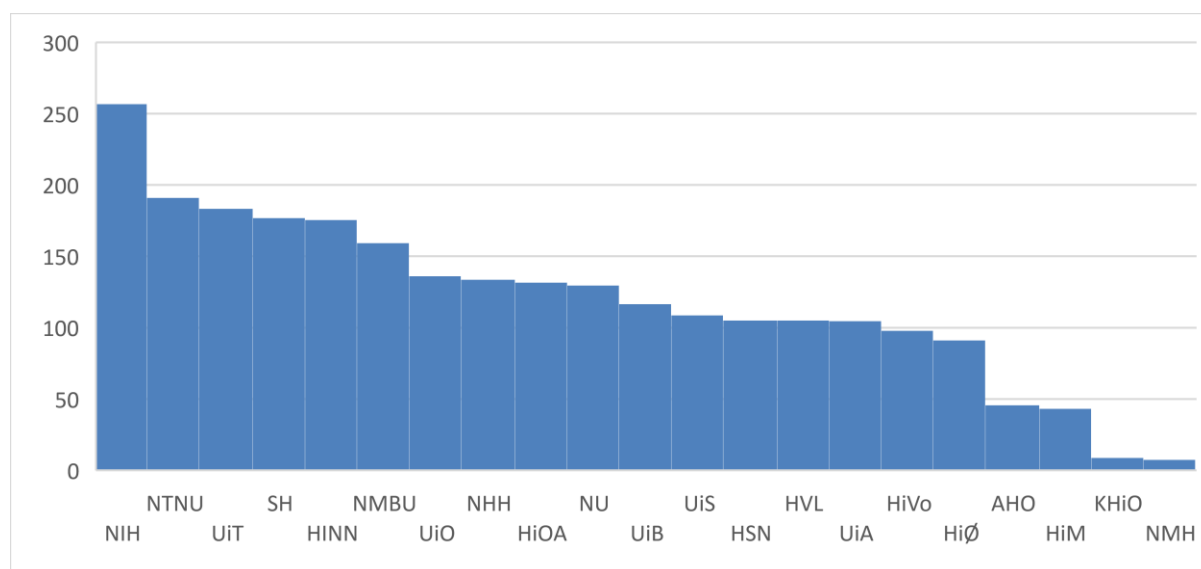
I 2016 utgjorde andre BOA-inntekter per faglig årsverk i gjennomsnitt 143 800 kroner for de statlige institusjonene. Det var noe høyere enn for de private høyskolene, der gjennomsnittet var 120 700 kroner. Se vedleggstabell V3.20.6

Figur 3.10 viser at i statlig sektor hadde Norges idrettshøgskole de høyeste andre BOA-inntektene per faglig årsverk med 256 800 kroner. NIH er blant dem som har hatt de høyeste inntektene fra annen BOA per faglig årsverk de siste tre årene. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet har de nest høyeste inntektene fra annen BOA per faglig årsverk i statlig sektor med 191 100 kroner, men med en liten nedgang fra 2015.

Universitetet i Stavanger har hatt en tydelig nedgang siden 2015. Universitetet ligger i en region preget av kraftig omstilling. Reduksjonen må ifølge universitetet ses i sammenheng med konjunkturutviklingen i regionen og omstillingene i næringslivet, særlig på grunn av lavere oljepris og redusert aktivitet i den olje- og energirelaterte industrien.

Det har vært en nedgang i utviklingen for denne styringsparameteren i perioden 2010–16 ved Høgskolen i Molde, vitenskapelig høgskole i logistikk, Universitetet i Agder og Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo.

Figur 3.10 Andre bidrags- og oppdragsaktiviteter per faglig årsverk 2016, statlige institusjoner (1 000 kroner)

Kilde: NSD

⁶ BI har rapportert feil tall for inntekter fra andre bidrags- og oppdragsaktiviteter i foreløpig årsregnskap for 2013, 2014 og 2015.

Boks 3.5 Rapport om samarbeid mellom universiteter og helseforetak

Det er stor grad av samarbeid mellom universiteter og helseforetak om utdanning, helseforskning og innovasjon. Godt samarbeid og god koordinering mellom universiteter og helseforetak er nødvendig for å nå målene i helsepolitikken.

HOD og KD oppnevnte i juni 2015 en arbeidsgruppe for å "beskrive eventuelle barrierer for samarbeid mellom universiteter og helseforetak og foreslå konkrete løsninger lokalt, regionalt og nasjonalt". Gruppen var ledet av rektor ved UiT Anne Husebekk. Arbeidsgruppen leverte sin rapport i desember 2016.

Rapporten beskriver barrierer innenfor seks tematiske områder: 1. Eierstruktur og samarbeidsarenaer, 2. Areal for forskning og utdanning, 3. Forskningsfinansiering, 4. Administrative rutiner og regelverk, 5. Forskningsinfrastruktur, 6. Utdanning.

Rapporten inneholder 20 anbefalinger som skal bidra til å bygge ned barrierer for samarbeid, gi større grad av harmonisering mellom sektorene og større effektivitet og ressursutnyttelse. Anbefalingene retter seg mot universitetene, de regionale helseforetakene, og de to eierdepartementene. Helse- og omsorgsdepartementet og Kunnskapsdepartementet er i gang med å vurdere anbefalingene, både hver for seg og i fellesskap. Blant annet opprettes det i tråd med et av forslagene et samarbeidsforum som skal drøfte aktuelle problemstillinger og legge til rette for samhandling og samarbeid mellom universitetene og de regionale helseforetakene om helseforskning og utdanning.

Departementene har gitt de regionale helseforetakene og de fire universitetene med medisinsk fakultet likelydende oppdrag for 2017 om å vurdere mulighetene for harmonisering av rutiner og retningslinjer på tvers av sektorene regionalt og nasjonalt, og å vurdere å etablere fellesfunksjoner mellom universitet og helseforetak der det er hensiktsmessig.

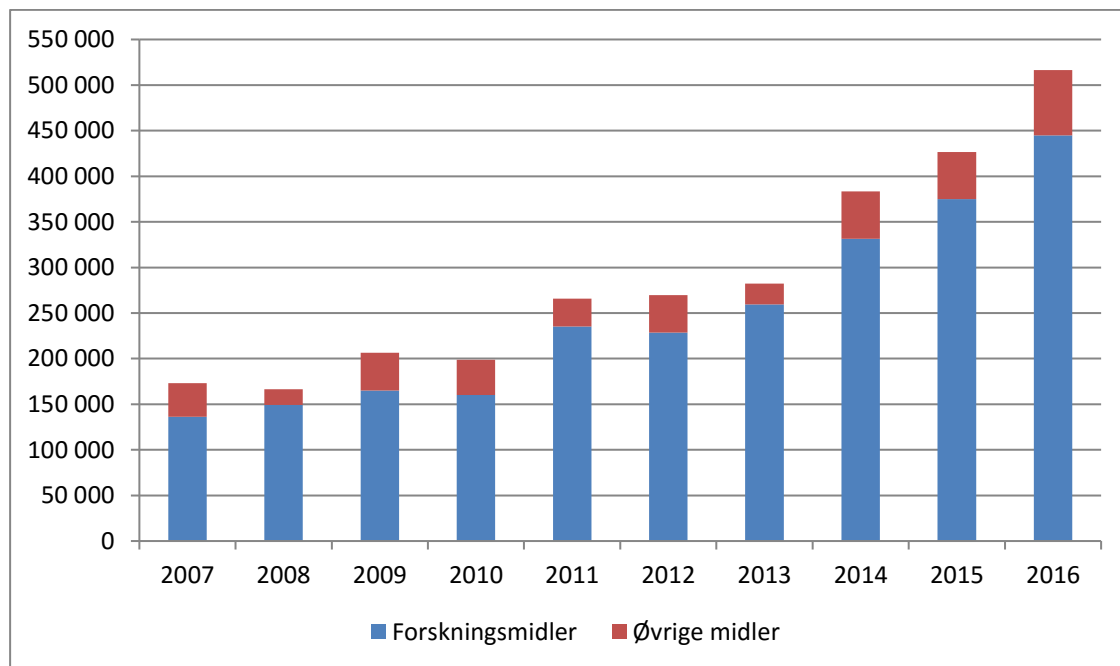
Kilde: Husebekk m.fl. [Samordning mellom universiteter og helseforetak. Identifikasjon av utfordringsbilder med forslag til løsninger.](#)

3.11 Midler fra deltakelse i EU-prosjekter

Regjeringen har som mål at Norge skal øke forskningssamarbeidet med EU. Det vil bidra til å øke kvaliteten i norsk forskning, styrke innovasjonsevnen og verdiskapningen og gjøre oss bedre i stand til å møte store utfordringer i samfunnet. God norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont 2020, er nødvendig for å nå de overordnede målene i regjeringens strategi for forsknings- og innovasjonssamarbeidet med EU.

Figur 3.11 viser hvor mye norske universiteter og høyskoler mottok i forskningsmidler fra EUs rammeprogrammer i perioden 2007–16. Beløpet tilsvarer nesten 445 millioner kroner i 2016. De øvrige midlene tilsvarer nesten 72 millioner kroner fra andre programmer, i hovedsak prosjektmidler i Erasmus+ og Interreg. Fra og med statsbudsjettet for 2017 gir institusjonenes inntekter fra øvrige EU-kilder, deriblant Erasmus+ og Interreg, uttelling i finansieringssystemet for universiteter og høyskoler.

Figur 3.11 Midler fra EU 2007-16. 1000 kr

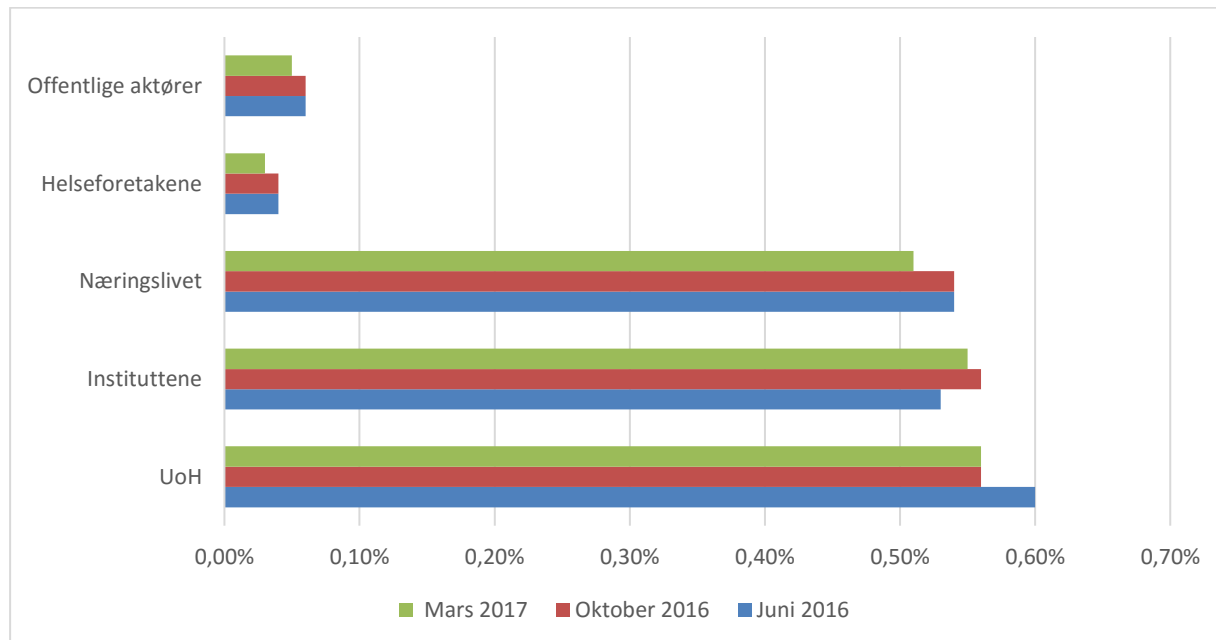
Kilde: NSD

3.12 Verdien av Horisont 2020-kontraktene per FoU- årsverk (nasjonal styringsparameter)

Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning lanserte en opptrappingsplan for stimuleringsmidler for å øke norsk deltakelse i Horisont 2020 i perioden 2014 til 2018. I regjeringens EU-strategi fra 2014 er det satt som mål at Norges samlede andel av utlyste midler (returandel) fra Horisont 2020 skal øke fra i underkant av 1,7 prosent i 7. ramme-program til to prosent. Fordi Horisont 2020 er vesentlig større enn 7. ramme-program, må institusjonene øke uttellingen mer i faktiske ressurser. I mars 2017 ligger returandelen på 1,82 prosent, som er en nedgang fra den forrige oppdateringen i oktober 2016, der Norge lå på 1,87 prosent.

Det er for tidlig å si om vi er i ferd med å nå målet om to prosent returandel i Horisont 2020. Erfaringen fra 7. ramme-program tilsier at returandelen kan svinge mye fra år til år. Samtidig kan det gi grunn til bekymring at vi ligger stabilt for lavt i forhold til målet som er satt. Nedgangen fra oktober 2016 til mars 2017 har i hovedsak skjedd på området samfunnsutfordringer (0,12 prosent ned fra oktober-målingen) og kan for en stor del tilskrives svekket effekt av Borregaards store Exilva-prosjekt. Samlet ligger suksessraten for norske søknader likevel over gjennomsnittet for andre land. Vi kan gjøre det bedre innenfor fremragende forskning, men ligger relativt stabilt over gjennomsnittet innenfor industrielt lederskap og samfunnsutfordringer. Våre svake områder er fremdeles stipend fra Det europeiske forskningsrådet (ERC), lønns- og mobilitetsmidler for forskere som vil fremme sin karriere med et utenlandsopphold (MSCA) og helse.

Figur 3.12 Totale returandeler per sektor. Prosent

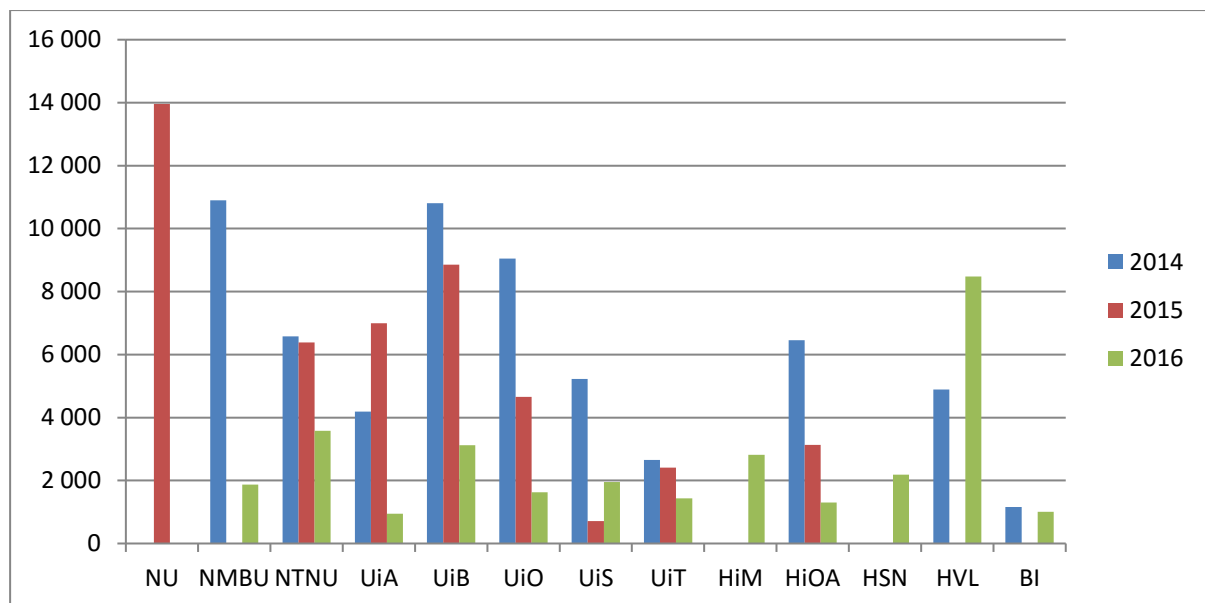

Kilde: eCordas H2020 søknadsdatabase (Kommisjonen)

Næringslivets, UH- og instituttsektorens returandeler er omtrent jevnstore, og per mars 2017 står UH-sektoren og instituttsektoren begge for en returandel på 0,55 til 0,56 prosent. Norsk UH-sektor har foreløpig deltatt i 1938 søknader om midler fra Horisont 2020. 257 av søknadene har fått innvilget støtte, tilsvarende 13,3 prosent. Dette gir en finansiell suksessrate på 10,7 prosent, hvilket er lavere enn i foregående ramme-program, der den lå på 14 prosent.

Av den totale returandelen innenfor fremragende forskning, som er sunket siden oktober 2016 og nå ligger på 1,16 prosent, er UH- sektorens bidrag 0,82 prosent, instituttene 0,21 prosent, næringslivet 0,08 prosent og helseforetakene 0,05 prosent. Innenfor industrielt lederskap har returandelen styrket seg fra forrige oppdatering og er samlet på 1,94 prosent. Det er instituttene som står for det meste av returandelen (0,83 prosent) etterfulgt av næringslivet (0,69 prosent), mens UH-sektoren har en returandel på 0,20 prosent. Innenfor samfunnsutfordringene som helhet synker den norske returandelen til 2,41 prosent fra forrige oppdatering. De ulike sektorenes bidrag til returandelen under denne pilaren er som følger: næringslivet (0,83 prosent), instituttene (0,74 prosent), UH-sektoren (0,54 prosent), offentlige aktører (0,11 prosent) og helseforetakene (0,02 prosent). Se vedleggstabell V3.24 og V3.26 for resultater per sektor per program og resultater per institusjon.

Figur 3.13 Verdien av Horisont 2020-kontrakter per FoU-årsverk 2014–16. Euro

For 2016 viser tallene for tildelinger per mars 2017. NFR har gått over fra å bruke utlysningssår til å bruke året for søknadsfristen. Dette er samme praksis som EU-kommisjonen følger for Horisont 2020. Tallene for 2014–16 er oppdatert i henhold til dette. NIFU definerer FoU- årsverk noe ulikt DBH, da de benytter den tiden det faglige personalet bruker til FoU. Videre er faglige ledere inkludert, mens bl.a. toerstillinger ikke er inkludert fordi NIFU bare teller personer med minst 40 prosent stilling. Kilde: NFR og NIFU.

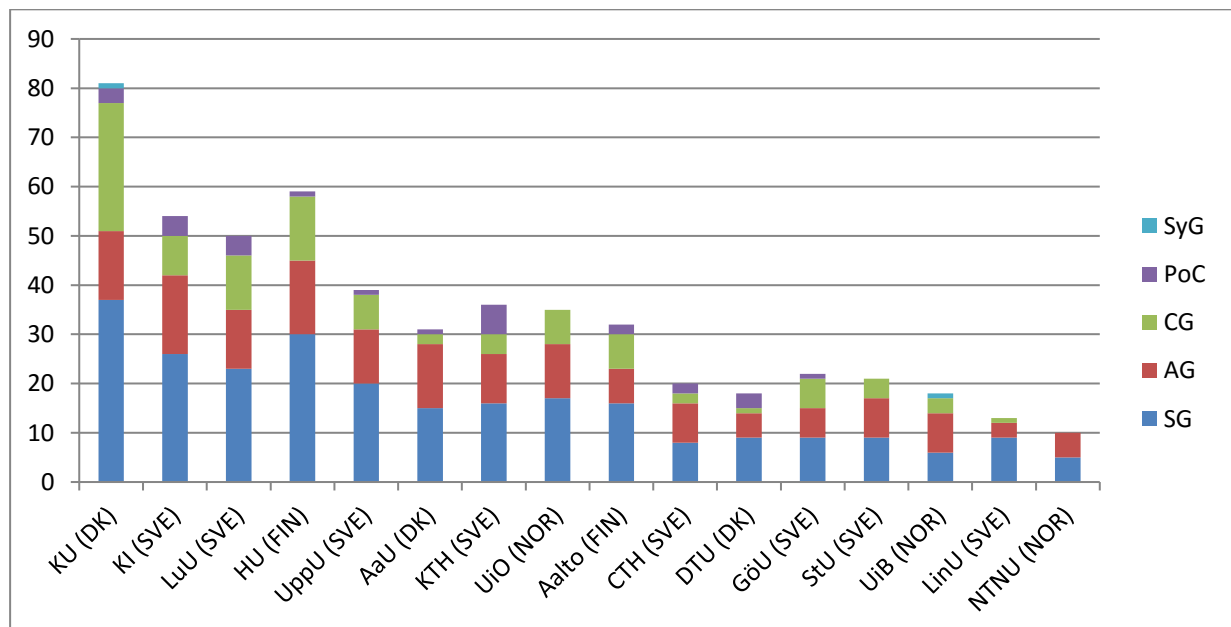
Det er hovedsakelig UiO, NTNU, UiB og til dels UiT som har høy uttelling i faktiske beløp i Horisont 2020. Figur 3.4 viser imidlertid at høyskolene og de nye universitetene gjør det relativt bedre når vi ser i forhold til FoU-årsverk.

Nasjonalt er det stadig UiO av de fire opprinnelige universitetene som har sterkest vekt på å søke midler fra bevilgningene til fremragende forskning under rammeprogrammet. UiB har best suksessrate både målt i prosjektdeltakelser og finansielt. NTNU søker mest prosjekter innenfor helse og energi, som utgjør 54 prosent av søknadene til området samfunnsutfordringer, men har søkt og fått tilslag for prosjekter innenfor alle programmene på området. NTNU har dermed størst spredning av prosjektporteføljen innenfor samfunnsutfordringer av de norske breddeuniversitetene. Søknadsintensiteten ved UiT er lav sammenlignet med de tre andre. Flere av høyskolene har søkt på, men færre har deltatt i, H2020.

3.13 ERC-stipend til de norske universitetene

Det europeiske forskningsrådet (ERC) har siden 2007 tildelt stipend til individuelle forskere ut fra rene kvalitetskriterier. Nær 70 norske forskere har fått finansiering fra ERC siden starten. Det er stor konkurranse om ERC-stipendene. Stipendene er av typen Starting Grants (SG) for forskere i etableringsfasen fra to til sju år etter doktorgrad, Advanced Grants (AG) for veletablerte forskere, og fra 2013 Consolidator Grants (CG) for forskere i mellomfasen fra sju til tolv år etter doktorgrad. I tillegg deler ERC ut mindre stipend som Proof of Concept (PoC) for å understøtte kommersialisering av forskningsresultater til stipendmottakere. ERC har også ved to anledninger tildelt Synergy Grants (SyG) til store prosjekter som involverer to til fire fremragende forskere som kobler teamene sine sammen. Bare to prosent av søknadene ble finansiert. ERCs vitenskapsråds evaluering av pilotutlysningene viser at Synergy Grants bidrar til tverrvitenskapelig forskning og kan utløse ukonvensjonelle samarbeid. Tildelingsprosenten totalt for utlysningene av Starting Grants er cirka 10, og for Advanced Grants og Consolidator Grants om lag 13.

Figur 3.14 ERC-stipend fordelt på nordiske universiteter 2007-16. Antall

Kilde: ERC Statistics

Figur 3.14 viser de 16 nordiske universitetene med ti eller flere ERC- tildelinger. De norske universitetenes uttelling ligger bak de fremste universitetene i Danmark, Sverige og Finland. Stadig er det Københavns universitet som henter hjem flest stipend (81), men i år har Helsinki universitet (59) gjort et hopp og inntatt andreplassen foran Karolinska Institutet (54). Beste norske universitet målt etter antall stipend er Universitetet i Oslo, som ligger på sjuende plass med 35 stipend, seks stipend mer enn året før. Universitetet i Bergen har økt med hele åtte stipend og har mottatt 18 til nå, mens NTNU fortsatt har ti stipend som i fjor. De fremste norske universitetene gjør det i år relativt best innenfor Starting Grants, i motsetning til i fjor da de gjorde det relativt best innenfor Advanced Grants. Norske universiteter har likevel stadig høyest andel Advanced Grants sammenliknet med de andre landenes universiteter.

Boks 3.6 Suksess i EU avhenger av de rette partnerne

Deltakelse i sterke internasjonale konsortier (en sammenslutning av samarbeidende institusjoner) er viktig for å få innvilget prosjektstøtte fra EUs rammeprogrammer for forskning. NIFU har på oppdrag fra Forskningsrådet undersøkt hva som kjennetegner suksessfulle prosjektkonsortier, og i hvilken grad norske forskere og forskergrupper klarer å etablere eller delta i slike.

I rapporten er 38 955 søknader til EUs rammeprogrammer fra 2007 til i dag analysert. Av disse oppnådde 7 237 støtte. I tillegg kartlegges støttebeløpet en institusjon eller et land får fra EUs rammeprogram. Norge og norske institusjoner sammenlignes med institusjoner fra fem sammenlignbare land når det gjelder størrelse og økonomisk nivå: Sverige, Danmark, Finland, Nederland og Østerrike. Alle landene har stor suksess i rammeprogrammene.

Forskerne har sett på hva som skiller institusjoner eller land med høy suksessrate fra dem som ikke oppnår finansiering. Variablene reflekterer konsortiepartnerens erfaring fra søknadsskriving og prosjektdeltakelse, hvor vellykket innsatsen med søknadsskriving har vært og hvor sentrale de er i EUs forskningsnettverk. I tillegg prøver forskerne å fange opp deltakerinstitusjonenes kvalitet og omdømme, men data for dette finnes bare for universiteter (vitenskapelige publikasjoner, siteringsrater og rangeringer).

De som allerede er innenfor gjør det best

Hovedfunnet er en sterk sammenheng mellom karakteristika ved prosjektkonsortiene og suksess i rammeprogrammene. Det er større sjans for å lykkes med EU-finansiering hvis man deltar i konsortier med mange deltakerinstitusjoner, og der deltakerne har flere samarbeidspartnere som selv har fått gjennomslag i rammeprogrammene. Det er også større sjanser for å lykkes dersom man deltar i konsortier med universiteter som publiserer og siteres mye og som er høyt plassert på Shanghai-rankingen. Ifølge forskerne illustrerer resultatene at Matteus-effekten er sterkt til stede når det gjelder forskningsfinansiering fra EU: De som allerede er innenfor rammeprogrammene, drar fordel av institusjonens gode omdømme, de har kunnskap om hvordan søknader skal skrives og de har sterke nettverk å trekke på.

Koordinatorrollen er viktig for økt finansiell retur

Forskerne har ikke funnet noen systematiske forskjeller mellom de seks undersøkte landenes konsortier. Norge skiller seg likevel ut på noen områder. I positiv retning kan det trekkes frem at de norske konsortiene innenfor miljø- og klimaprogrammene fremstår som klart sterkere på de EU-relaterte variablene enn de andre landenes konsortier. De norske konsortiene henter også hjem mer penger per prosjekt enn gjennomsnittet for konsortiene fra de andre landene i disse programmene. Mer negativt er det at de fleste andre landene i mange programmer oppnår mer finansiering enn Norge, enten fordi de har flere nasjonale partnere, eller fordi de er i stand til å bygge større prosjekter. Analysen indikerer at finansiell retur fra EU er sterkt avhengig av store aktører med vedvarende suksess og høy ekspertise på å koordinere EU-prosjekter.

Valg av konsortiepartnere er avgjørende for prosjektets impact-dimensjon

Forskningens samfunnsmessige betydning (impact) vektlegges sterkere i H2020 enn i tidligere rammeprogrammer. Det har derfor blitt viktigere enn før å finne partnere i næringslivet eller blant sluttbrukere av forskningen. Analysen tyder på

at prosjektkonsortier i teknologiske fag har lyktes best med å finne relevante partnere for å ivareta prosjektets betydning for samfunnet. Partnerne i mindre teknologisk orienterte prosjekter sliter mer med å svare på impact-kriteriet. Generelt bygger prosjektkoordinatorer konsortiene sine på tidligere samarbeidspartnere. Tillit og personlige kontakter er nøkkelfaktorer for valg av partnere til konsortiet. Det gjør at betydningen av søkemotorer og andre tiltak rettet mot å finne partnere kanskje ikke er så stor. Men NIFU påpeker at slike verktøy likevel kan være viktige for konsortier utenfor de teknologiske fagene som leter etter partnere som kan styrke impact-dimensjonen.

Profesjonelt administrativt støtteapparat er et fortrinn

Intervjuer med prosjektkoordinatorer i Norge avdekker enorme forskjeller mellom institusjonene når det gjelder administrativ støtte til EU-søknader. Tilgang til et profesjonelt administrativt støtteapparat i søknadsfasen anses som kritisk for å lykkes med søknadene. Om en institusjon kan skilte med et slikt apparat, kan det styrke institusjonens omdømme og øke sjansen for å bli invitert inn i konsortier. Også i gjennomføringsfasen kan friksjonsløst administrativt samarbeid vise seg å være et fortrinn, særlig med tanke på å videreføre samarbeidet i nye prosjektsøknader.

Anbefalingene til Forskningsrådet

Et hovedfunn i rapporten er at konsortier med suksess ofte består av en kjerne av store forskningsinstitusjoner som skårer høyt på konvensjonelle indikatorer for akademisk kvalitet og som har vedvarende god uttelling i EUs rammeprogrammer. NIFU har en rekke konkrete anbefalinger til Forskningsrådet:

- Vurdere å konsentrere innsatsen om de institusjonene som allerede har erfaring med søknadsskriving og prosjektdeltakelse.
- Gjøre koordinatorrollen mer attraktiv for større institusjoner.
- Prioritere hjelp til norske institusjoner med å finne partnere i næringslivet og blant forskningens sluttbrukere.
- De tematiske nasjonale kontaktpunktene (NCP'ene) bør opptre mer samordnet og bli flinkere til å dele informasjon om partnernettverk på tvers av tematiske områder.
- Utvikle målrettede strategier for å koble norske institusjoner med ledende forskningsinstitusjoner i Europa, enten ved å:
 - Hjelp norske institusjoner til å finne de beste tilgjengelige partnere utenfor Norge på utlysningstidspunktet, eller
 - Identifisere områder der Norge står spesielt sterkt, for å markedsføre norske institusjoner i rammeprogrammene basert på deres komparative fortrinn og derigjennom gjøre dem mer attraktive som partnere i prosjektkonsortier.
- Stimulere høyere utdanningsinstitusjoner, forskningsinstitusjoner og store, forskningsintensive bedrifter til å ha et velutrustet administrativt støtteapparat for EU-søknader og prosjektoppfølgning.

Kilde: Piro F.N. m.fl. *Choosing the right partners. Norwegian participation in European Framework Programmes*. NIFU-rapport 2016:41.

3.14 Sikring og bevaring av universitetsmuseene (nasjonal styringsparameter)

Andelen av samlingene og objektene i universitetsmuseene som er tilfredsstillende sikret og bevart, er en nasjonal styringsparameter fastsatt av Kunnskapsdepartementet.

Per 31. desember 2016 var det seks universitetsmuseer i Norge: Kulturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo, Naturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo, Universitetsmuseet i Bergen ved Universitet i Bergen, Vitenskapsmuseum i Trondheim ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Tromsø museum – Universitetsmuseet ved UiT – Norges arktiske universitet og Arkeologisk museum ved Universitetet i Stavanger.

Universitetsmuseene har et særlig ansvar for å sikre samfunnets behov for kunnskap om natur- og kulturarven. De seks museene forvalter mer enn 18 millioner objekter og samlinger av stor nasjonal og internasjonal verdi og disponerer samlet om lag 130 000 m². Det har vært en økning i antall besøkende, fra i underkant av 1,4 millioner i 2011 til 1,8 millioner i 2016, en økning på 32 prosent. To museumsbygg i Oslo og Bergen har vært stengt for rehabilitering i 2016.

Det er en viktig forvaltningsoppgave å sikre og bevare den kultur- og naturhistoriske arven, men det er store utfordringer i dette arbeidet som i hovedsak skyldes gamle bygg fra tidlig på 1900-tallet. Flere tiltak har blitt gjort for å forbedre situasjonen midlertidig. Noen museer har flyttet deler av samlingene til leielokaler med bedre forhold. Det er også utarbeidet planer for utbedring av eksisterende bygninger og nye bygg. Andelen av samlingene som er digitalisert, er omtrent den samme i 2016 som i 2015, jf. vedleggstabell V3.39 og V3.40.

Følgende fem kriterier er satt for å måle i hvilken grad det er tilfredsstillende sikring av magasinarealer: skall, tyveri, brann, vannskade og rutiner og beredskap. Følgende seks kriterier er definert for å måle graden av tilfredsstillende bevaring: luftfuktighet og temperatur, lysforhold, aktiv og preventiv konservering, andel digitalisering av objektene og samlingene og andel av objektene og samlingene som er tilgjengelige på web. Det er basert på en skjønnsmessig vurdering. Kultur- og natursamlinger vurderes separat.

Vedleggstabell V3.37 – 3.40 viser at situasjonen varierer blant museene. Det er generelt en stor risiko for vannskade ved de fleste museene, unntatt ved Kulturhistorisk museum i Oslo, jf. tabell 3.2. For øvrig har flere museer utfordringer med rutiner, beredskap, luftfuktighet og temperatur. Tromsø museum – Universitetsmuseet har store utfordringer på flere områder, som luftfuktighet og temperatur og fare for vannskade og brann.

Tabell 3.2 Graden av tilfredsstillende sikring og bevaring (tre utvalgte kriterier)

I prosent	Kulturhistoriske samlinger/museum					Naturhistoriske samlinger/museum				
	NTNU	UiB	UiO	UiS	UiT	NTNU	UiB	UiO	UiS	UiT
Vannskade	47	42	93	55	53	82	42	44	55	17
Rutiner og beredskap	40	50	93	80	90	40	50	33	80	90
Luftfuktighet og temperatur	94	70	79	50	21	58	85	50	50	12

Kilde: NSD

4 Styring, økonomi og personal

4.1 Innledning

I dette kapitlet presenteres først styrings- og ledelsesmodellen ved universiteter og statlige høyskoler. Derneft gis en oversikt over statlig finansiering og andre finansieringsmidler for institusjonene samlet i perioden 2009–16. I tillegg omtales studie- og eksamensavgifter ved private høyskoler som mottar tilskudd fra Kunnskapsdepartementet, både som en inntektskilde for institusjonene og etter hvor mye den enkelte student i gjennomsnitt betaler i slike avgifter per studieår.

Videre ser vi på utviklingen når det gjelder menneskelige ressurser: andelen førstestillingskompetente blant de faglig ansatte, forholdet mellom faglig og administrativt personale, andelen kvinner i faglige toppstillinger og andelen midlertidig ansatte, spesielt i det faglige personalet.

Temaer som tidligere har vært omtalt i Tilstandsrapporten, men som nå er flyttet til vedlegget, omfatter avsetninger, byggareal, diverse økonomiske indikatorer for private høyskoler og statlige institusjoner samt aldersfordeling og bistillinger. Vedlegget inneholder også utfyllende tabeller og figurer til temaene som omtales i hovedrapporten, f.eks. med institusjonsvise oversikter og fordeling på stillingskategorier.

4.2 Styrings- og ledelsesmodell ved universiteter og statlige høyskoler

Lov om universiteter og høyskoler fastsetter at styret er det øverste organet ved institusjonen. Styret ved de statlige institusjonene har normalt elleve medlemmer, hvorav fire er valgt blant ansatte i undervisnings- og forskerstilling, ett er valgt blant de teknisk og administrativt ansatte, to er valgt blant studentene og fire oppnevnt av departementet. Kravene i likestillingsloven om representasjon av begge kjønn skal være oppfylt innenfor den enkelte valgkrets. Styremedlemmene velges/utnevnes for fire år.

Det finnes to styrings- og ledelsesmodeller på institusjonsnivå for de statlige institusjonene:

- hovedmodellen med ekstern styreleder utpekt av departementet, styret ansetter rektor på åremål
- rektor velges av de ansatte og studentene og er også styrets leder

Styret beslutter selv styrings- og ledelsesmodell. I Meld. St. 18 (2014–2015) *Konsentrasjon for kvalitet* foreslo regjeringen at ekstern styreleder og ansatt rektor bør være hovedmodellen, men at styret selv kan fastsette ordningen med valgt rektor. Dette ble fulgt opp i Prop. 41 L (2015–2016), og Stortinget vedtok lovendring 5. april 2016. Det kreves kun simpelt flertall for å endre styringsmodellen.

Per mai 2017 har åtte av de 21 statlige universitetene og høyskolene ekstern styreleder og ansatt rektor, mens de øvrige 13 har valgt rektor som styrets leder. Fra 1. august 2017 går Norges handelshøyskole over fra valgt rektor til ekstern styreleder og ansatt rektor, og det blir dermed ni institusjoner som har den nye modellen. Universitetet i Stavanger går over til ansatt rektor fra 1. august 2019.

Tabell 4.1 Fordeling av ansatt og valgt rektor fra 1. august 2017

Ekstern styreleder og ansatt rektor	Valgt rektor som styrets leder
Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo	Høgskolen i Molde, vitenskapelig høgskole i logistikk
Høgskolen i Innlandet	Høgskulen i Volda
Høgskolen i Oslo og Akershus	Høgskolen i Østfold
Høgskolen i Sørøst-Norge	Kunsthøgskolen i Oslo
Høgskulen på Vestlandet	Norges idrettshøgskole
Nord universitet	Norges musikkhøgskole
Norges handelshøyskole	Samisk høgskole
Norges miljø- og biovitenskapelige universitet	Universitetet i Agder
	Universitetet i Bergen
Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet	Universitetet i Oslo
	Universitetet i Stavanger
	Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet

Kilde: Kunnskapsdepartementet

Boks 4.1 Resultatbasert finansiering og utviklingsavtaler i andre land

Center for Higher Education Policy Studies (CHEPS) i Nederland publiserte i 2015 en studie av 14 finansieringssystemer i ti land.

Modellene for finansiering av offentlige høyere utdanningsinstitusjoner varierer betydelig blant de 14 utdanningssystemene som inngår i studien. Det er forskjell i hvilke aktiviteter som er finansiert, hvor stor andel av aktivitetene som er gjenstand for resultatbasert finansiering, hvilke resultatindikatorer som inngår, og vektene som er tilknyttet indikatorene.

Resultatindikatorer som ofte er benyttet i finansieringsmodeller, er antall uteksaminerte kandidater fra bachelor- og mastergradsstudier, antall beståtte eksamener eller oppnådde studiepoeng, antall studenter fra underrepresenterte grupper, studienes varighet, antall uteksaminert ph.d.-kandidater, forskningsproduksjon, forskningsresultater når det gjelder kontakt med forskningsråd etc., eksterne inntekter og inntekter fra kunnskapsformidling. Mindre brukte resultatindikatorer er internasjonalisering (studenter eller ansatte), utdanningskvalitet basert på studentundersøkelser, sysselsettingsindikatorer og forskningskvalitet. Institusjoner i flere land mottar også en stor del av den offentlige finansieringen basert på antall studenter.

Utviklingsavtaler inngås mellom myndighetene og institusjonene og angir mål for den enkelte institusjon for en bestemt tidsperiode. Ulike land har forskjellige begrunnelser for å introdusere utviklingsavtaler. Målet kan være å styrke institusjonenes profil, å etablere/utvikle strategisk dialog mellom myndighetene og institusjonene, å styrke kjerneaktivitetene ved institusjonen, å øke effektiviteten og bidra til økt åpenhet om utdanningssektorens og den enkelte institusjonens resultater og måloppnåelse.

En viktig trend i styringen av europeiske høyere utdanningsinstitusjoner har vært å gi institusjonene økt autonomi. Det er en viss spenning mellom utviklingsavtaler og institusjonell autonomi, men karakteren og graden av spenning avhenger av design, prosess og iverksetting av avtalene.

I innretningen av utviklingsavtaler må det tas hensyn til flere faktorer, blant annet finansiering og om denne skal skje før resultatoppnåelsen (ex ante) eller etter (ex post), om avtalen skal være juridisk bindende og hva konsekvensene ved manglende oppfyllelse av avtalen skal være.

Balansen mellom kvantitative og kvalitative indikatorer, stabilitet og fleksibilitet i budsjettet og i hvilken grad avtalene skal være standardiserte eller tilpasset den enkelte institusjon, er avveininger som er relevante i flere land. Andre momenter som vurderes er om avtalene skal være omfattende eller kortfattede, innenfor eksisterende budsjett eller komme i tillegg, og budsjettstørrelse.

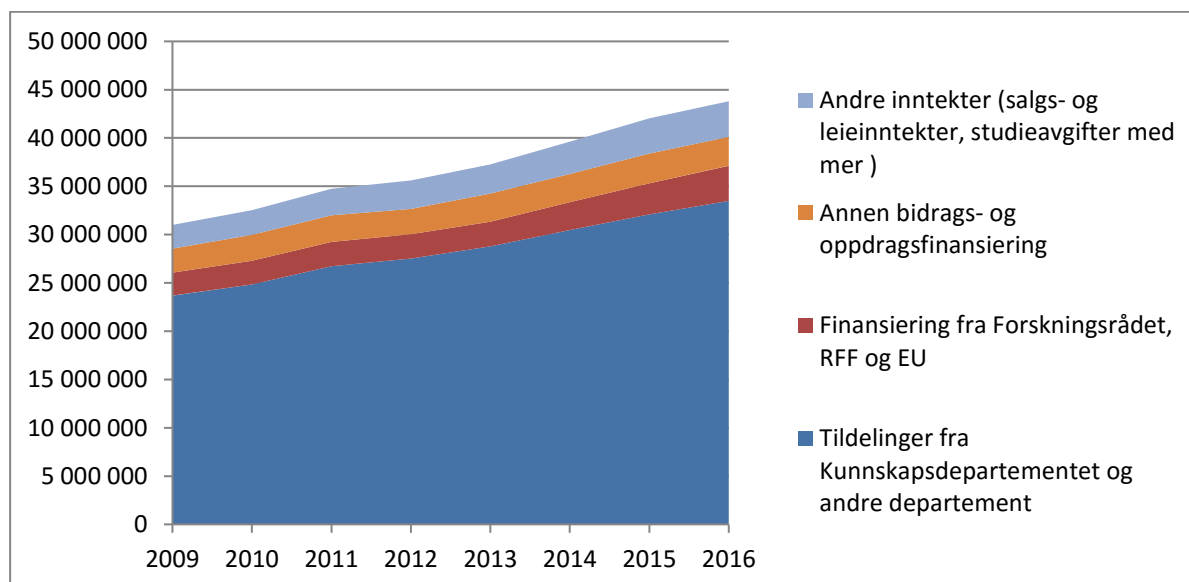
Kilde: Harry de Boer m.fl., *Performance-based funding and performance agreements in fourteen higher education systems*, mars 2015

4.3 Finansielle ressurser

Statlig finansiering er den viktigste finansieringskilden for universiteter og statlige høyskoler. Tildelinger fra Kunnskapsdepartementet og andre departementer i 2016 var totalt 33,5 milliarder kroner for universiteter, statlige og private høyskoler, noe som utgjorde 76 prosent av de totale driftsinntektene på 43,8 milliarder kroner. Se vedleggstabell V4.18. Utviklingen i størrelsen på de ulike finansieringskildene har vært jevn de siste åtte årene.

I tillegg mottar universiteter og høyskoler finansiering fra eksterne aktører. Midler fra Forskningsrådet, regionale forskningsfond og EU var om lag 3,6 milliarder kroner totalt i 2016 og utgjorde ca. åtte prosent av de totale driftsinntektene. Annen bidrags- og oppdragsfinansiering utgjorde om lag 3 milliarder kroner, tilsvarende om lag sju prosent. Andre inntekter, som inkluderer salgs- og leieinntekter, studieavgifter med mer utgjorde ca. åtte prosent med om lag 3,7 milliarder kroner.

Figur 4.1 Finansielle ressurser 2009–16 (1 000 kroner)

Kilde: NSD

Regjeringen ønsker at bidragene fra universiteter og høyskoler til innovasjon og verdiskaping i samfunnet skal øke. Fra og med 2017 er derfor alle inntekter fra bidrags- og oppdragsaktivitet inkludert som grunnlag for uttelling i den resultatbaserte delen av finansieringssystemet.

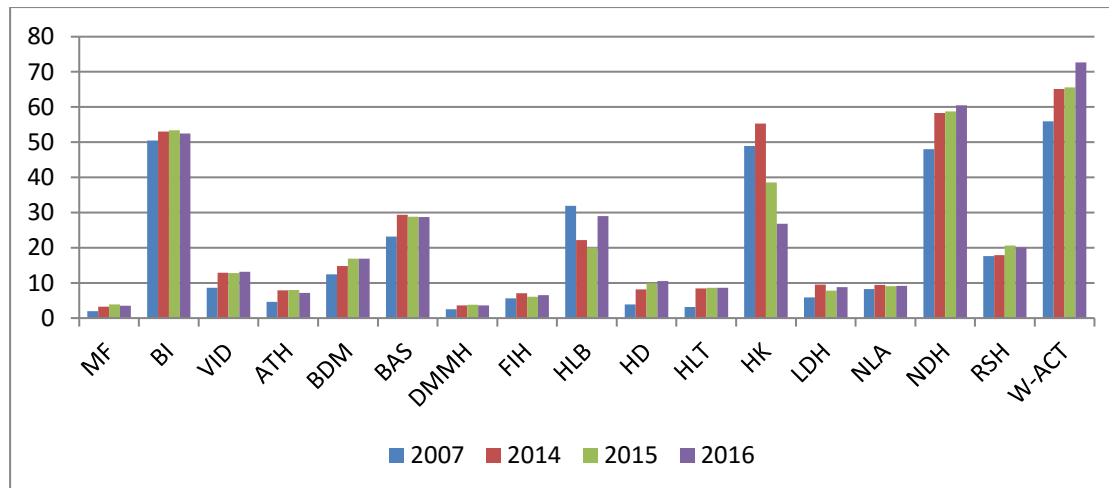
Driftsinntektene ved statlige universiteter og høyskoler er betydelig høyere enn ved private høyskoler. Driftsinntektene ved de statlige institusjonene utgjorde 93 prosent av driftsinntektene totalt ved statlige og private institusjoner. Til sammenligning studerte 84 prosent av studentene ved universiteter og statlige høyskoler høsten 2016. Dette gjenspeiler at den statlige universitets- og høyskolesektoren i Norge er vesentlig større enn den private.

4.4 Studie- og eksamensavgifter ved private høyskoler

Statlige institusjoner kan som hovedregel ikke kreve egenbetaling fra studenter for ordinære utdanninger som fører frem til en grad eller yrkesutdanning, jf. lov om universiteter og høyskoler § 7-1. Private høyskoler har mulighet til å kreve studie- og eksamensavgifter fra studentene. Tre av de 17 private høyskolene som mottar tilskudd fra Kunnskapsdepartementet, har studie- og eksamensavgifter som hovedinntektskilde, dvs. mer enn 50 prosent av driftsinntektene. De tre er Handelshøyskolen BI, Høyskolen Kristiania og Westerdals Høyskole - Oslo School of Arts, Communication and Technology (ACT),⁷ jf. vedleggstabell V4.20. De øvrige private høyskolene, med unntak av Høgskulen for landbruk og bygdeutvikling, har statstilskudd som hovedinntekt. For Høgskulen for landbruk og bygdeutvikling er hoveddelen av inntektene fra oppdrag og salg.

Studentene ved private høyskoler med statstilskudd fra Kunnskapsdepartementet betalte i gjennomsnitt 37 500 kroner i studie- og eksamensavgifter i 2016. Det er stor variasjon mellom de private høyskolene når det gjelder hvor mye studentene betaler, jf. vedleggstabell V4.19. Westerdals Høyskole (ACT), Norges Dansehøyskole og Handelshøyskolen BI hadde de høyeste studieavgiftene per studieår per student, på mer enn 52 000 kroner i gjennomsnitt i 2016. I den andre enden av skalaen finner vi Det teologiske menighetsfakultet og Dronning Mauds Minne Høyskole for barnehagelærerutdanning, som hadde omtrent 3 500 kroner i gjennomsnitt per studieår per student.

Figur 4.2 Studie- og eksamensavgifter per studieår per registrerte student for private institusjoner 2007 og 2014–16 (1 000 kroner)

Høyskolen Kristiania (HK): Studenttallet inkluderer Helse og Kreativitet f.o.m. 2015. Studie- og eksamensavgifter kun for Markedsføring, ledelse og organisasjon for hele perioden.

Kilde: NSD

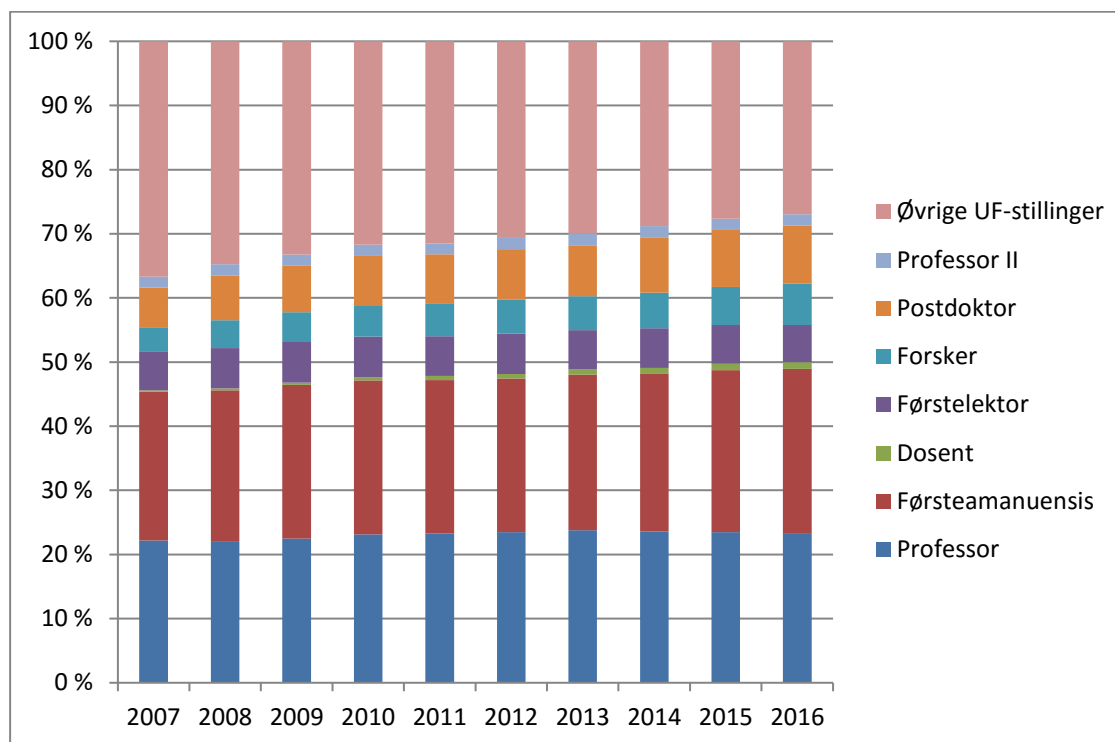
Samlede inntekter fra studie- og eksamensavgifter ved private høyskoler var om lag 1,5 milliarder kroner i 2016, jf. vedleggstabell V4.20. Dette tilsvarer en reell økning på om lag 20 prosent fra 2010, mens antallet studenter ved private høyskoler har økt med 55 prosent i samme periode. Samlede inntekter fra studie- og eksamensavgifter ved private høyskoler utgjorde 49 prosent av driftsinntektene i 2016.

⁷ Høyskolen Kristiania kjøpte alle aksjene i Westerdals Oslo ACT 29. mars 2017.

4.5 Andelen førstestillingskompetente blant de faglig ansatte

Andelen førstestillinger blant det faglige personalet er et uttrykk for det formelle kompetansenivået i fagstaben. Førstestillingene er stillingene som krever doktorgrad eller kompetanse på tilsvarende nivå. Over tid har det skjedd en markant kompetanseheving i sektoren. Fra 2007 til 2016 steg andelen førstestillinger fra 63 til 73 prosent, jf. figur 4.1. Til grunn for utviklingen ligger en sterk vekst i antallet ansatte i førstestillinger (44 prosent) og en moderat nedgang i antallet faglig ansatte uten formell førstekompetanse (-8 prosent). Utviklingen må ses i lys av kravet til førstestillingskompetanse for akkreditering av nye studietilbud og ny institusjonskategori, jf. endringer i og studiekvalitetsforskriften og ny studietilsynsforskrift. Totalt har antallet faglig ansatte ved norske høyere utdanningsinstitusjoner økt med 25 prosent til drøyt 16 100 stillinger. Stipendiatstillingene er i denne sammenhengen holdt utenfor.

Figur 4.3 Faglig ansatte fordelt på stillinger 2007–16. Prosent

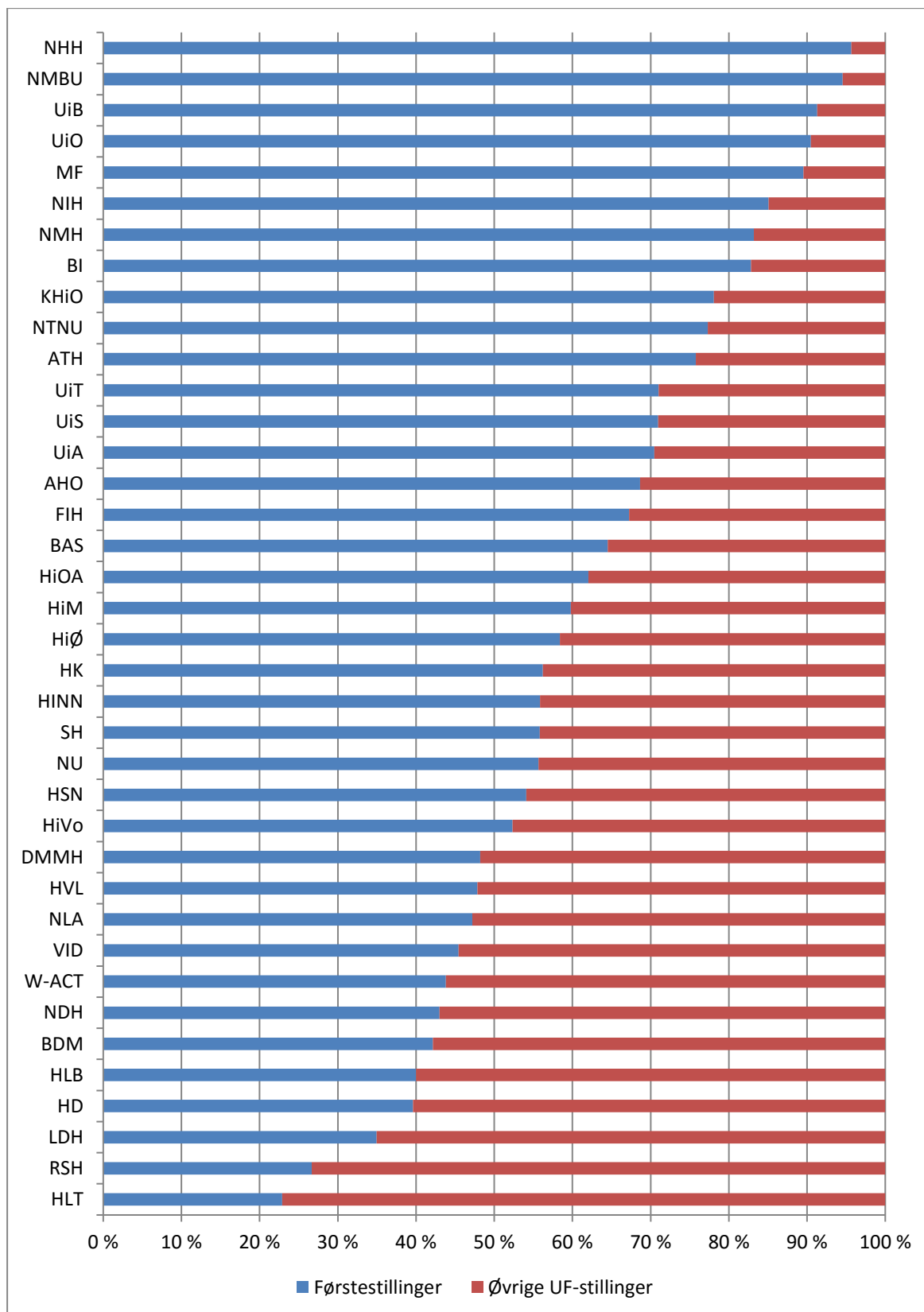

Kilde: NSD

Det er stillingskategorien dosenter som har økt mest de siste ti årene. Selv om dosentene kun fyller 167 stillinger i 2016, er antallet dosenter mer enn seksdoblet siden 2007. Veksten i dosentstillinger signaliserer økt vekt på undervisningsplikten i ansettelsesforholdet. Parallelt med denne utviklingen er antallet rene forskerstillinger mer enn fordoblet, til nær ni prosent av alle førstekompetansestillinger. Årsverksutviklingen for de ulike stillingskategoriene er fremstilt i vedleggstabell V4.1.

4.6 Andelen førstestillingskompetente per institusjon

Figur 4.4 Førstestillingskompetanse per institusjon 2015. Prosent

Kilde: NSD

Kompetansenivået varierer mye mellom institusjonene, jf. figur 4.4. Norges handelshøyskole og Høgskolen for ledelse og teologi utgjør ytterpunktene, med henholdsvis 96 og 23 prosent førstestillingskompetent faglig personale. Mange av institusjonene med lav andel førstestillingskompetanse er små private høyskoler. Blant de statlige institusjonene har Høgskulen på Vestlandet lavest andel med mindre enn 50 prosent førstestillingskompetent fagpersonale. Det har over tid likevel vært en klar vekst i andelen ansatte med førstestillingskompetanse ved de tre høyskolene som i januar 2017 gikk sammen i Høgskulen på Vestlandet.

NTNU har etter fusjonen med høyskolene i Gjøvik, Ålesund og Sør-Trøndelag betydelig lavere andel med førstestillingskompetanse enn universitetene i Oslo og Bergen. Nord universitet har den laveste andelen førstestillingskompetanse blant universitetene med 56 prosent. Andelen er lav også når vi sammenlikner med statlige høyskoler. Faktisk er det kun Høgskulen på Vestlandet, Høgskulen i Volda og Høgskolen i Sørøst-Norge som har en lavere andel førstestillingskompetente.

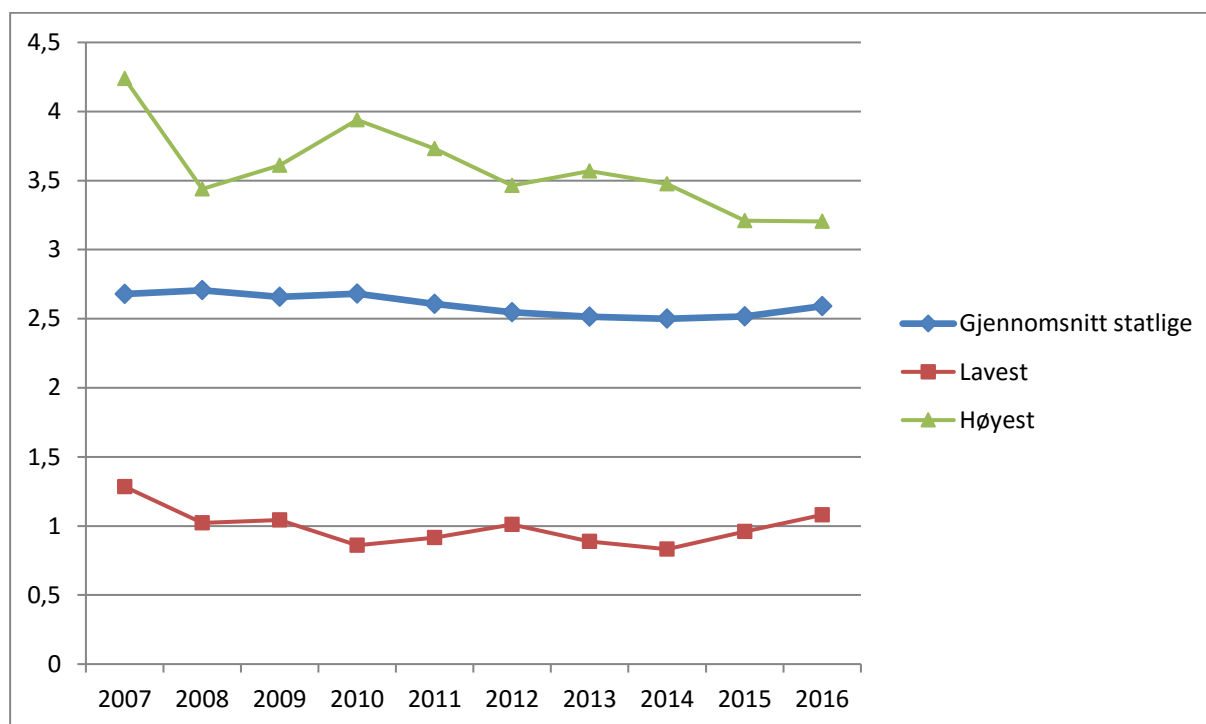
Vedleggstabell V4.2 inneholder data om utviklingen over tid i førstestillingsandelen ved de enkelte institusjonene. Den viser at forskjellene i kompetansenivå mellom institusjonene gradvis reduseres. Universitetene i Oslo og Bergen har hatt høy andel førstestillingskompetanse gjennom hele tiårsperioden, men har likevel økt andelen med fire-fem prosentpoeng til mer enn 90 prosent. Mange høyskoler med lavt utgangspunkt har lykket i å øke andelen førstekompetente betraktelig. Det gjelder Norges idrettshøyskole, høyskolene i Oslo og Akershus og Østfold, Kunsthøgskolen i Oslo, og blant de større private høyskolene, Dronning Mauds Minne Høgskole.

I gjennomsnitt utgjør professorer 23 prosent av fagpersonalet, mens professorer og førsteamanuenser samlet utgjør 2/3 av førstekompetanseårsverkene ved institusjonene i 2016.

4.7 Forholdet mellom faglige og administrative stillinger

Det ble i 2016 utført 2,5 faglige årsverk for hvert administrative årsverk ved universitetene og de statlige høyskolene. Med unntak av 2016 har forholdstallet mellom faglige og administrative stillinger vært svakt nedadgående siden 2007. Samtidig bidrar rekrutteringsstillinger isolert sett til vekst i det faglige personalet. Nedgangen i forholdstallet er størst ved Norges musikkhøgskole, selv om skolen fortsatt ligger i det øvre sjiktet med 3,1 faglige årsverk per administrativt årsverk. Seks institusjoner har i samme periode hatt vekst i forholdstallet.

Figur 4.5 Forholdstall mellom årsverk i faglige og i administrative stillinger ved statlige universiteter og høyskoler 2007–16

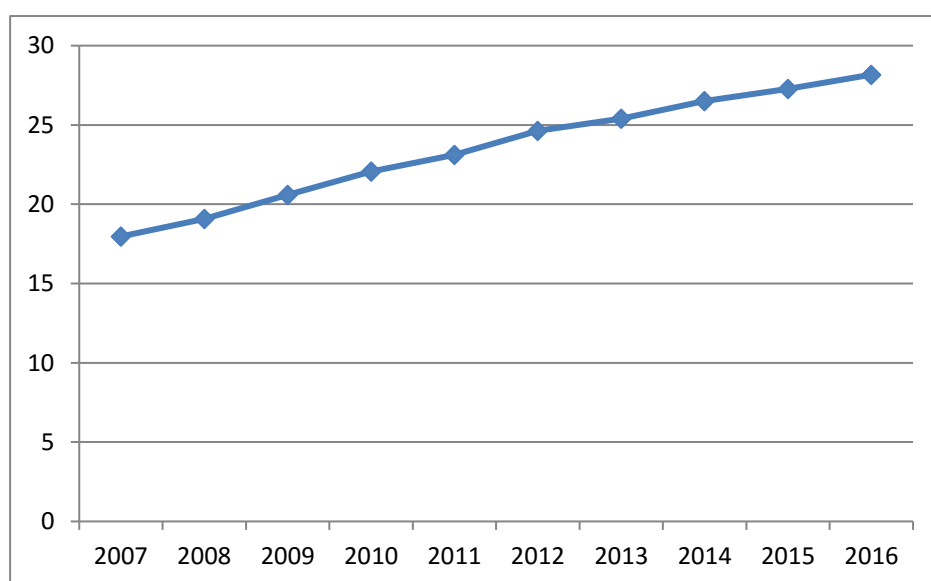
Kilde: NSD

Forholdstallet mellom faglig og administrativt personale varierer mye mellom institusjoner, men variasjonsbredden har vært synkende i perioden. I vedleggstabell V4.3 oppgis forholdstallet for hver enkelt institusjon. For de fleste statlige institusjonene ligger tallet mellom to og tre. Spredningen er større blant de private institusjonene. Mange av disse er imidlertid små institusjoner, og en liten endring i sammensetningen av personalet kan derfor gi stort utslag på forholdstallet.

4.8 Andelen kvinner i faglige toppstillinger (nasjonal styringsparameter)

Veksten i kvinneandelen i de faglige toppstillingene er såpass langsom at det er nødvendig å holde oppmerksomheten på dette området for å nå raskere resultater. Det er derfor en nasjonal styringsparameter. I 2016 er 28,2 prosent av dosentene og professorene kvinner. Andelen økte med 0,9 prosentpoeng fra 2015 til 2016 og med 10,2 prosentpoeng fra 2007 til 2016. Dermed fortsetter tendensen med omtrent ett prosentpoengs økning per år. Av de statlige institusjonene har Høgskolen i Oslo og Akershus og Kunsthøgskolen i Oslo høyest kvinneandel i faglige toppstillinger med 46,2 prosent, mens de med størst økning fra 2015 til 2016 er Høgskolen i Østfold (5,9 prosentpoeng) og Universitetet i Agder (5,7 prosentpoeng). Noen av de statlige institusjonene har nedgang fra 2015 til 2016, som HiOA og Norges idrettshøgskole (ned hhv. 2,4 og 2,1 prosentpoeng). Se vedleggstabell V4.4.

Figur 4.6 Kvinner i dosent- og professorstillinger 2007–16. Prosent

Kilde: NSD

Blant de nye professorene økte andelen kvinner med ett prosentpoeng fra 2015 til 2016; den har samlet økt med seks prosentpoeng i perioden fra 2008 til 2016. Utviklingen er imidlertid ikke lineær, hverken innenfor fagområder eller institusjoner. Se vedleggstabell V4.5 og V4.6. Det er naturlig med svingninger siden det dreier seg om små tall; samtidig virker det påfallende at andelen sank med hhv. 10 og 14 prosentpoeng fra 2015 til 2016 ved NTNU og Universitetet i Oslo. Dette viser at det er behov for målrettet innsats fremover for å øke andelen kvinner i faglige toppstillinger.

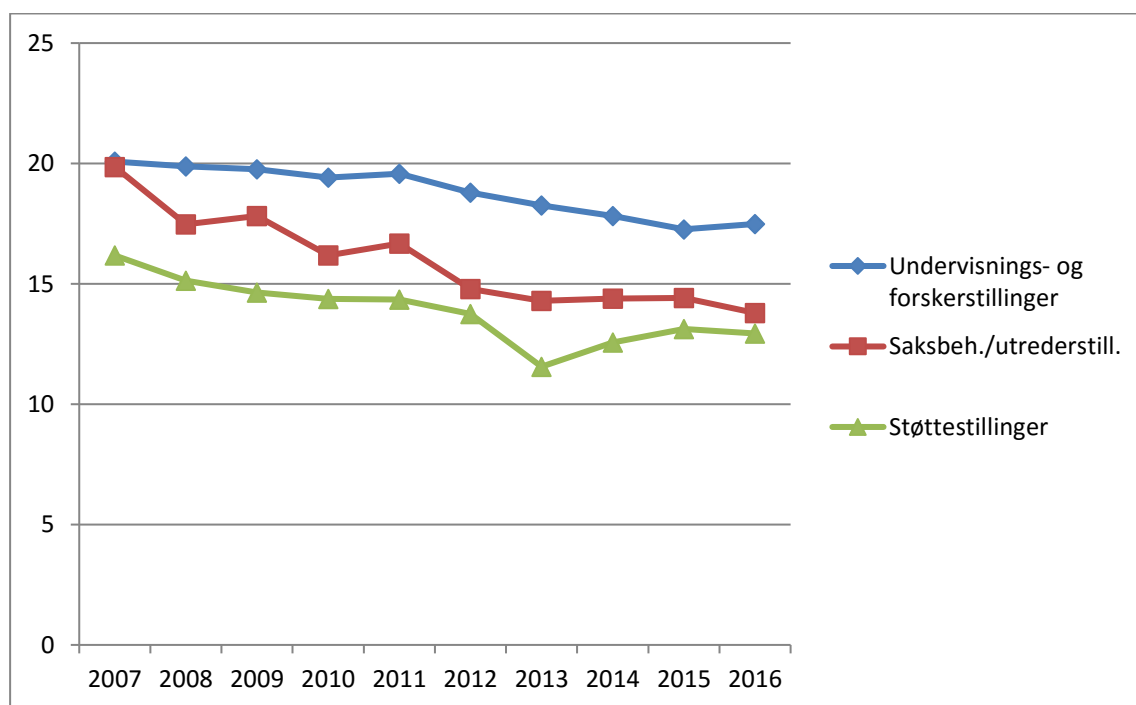
For førstestillingene samlet har veksten i kvinneandel også vært på rundt ett prosentpoeng i året de siste ti årene; den har økt fra 30 prosent i 2007 til 40 i 2016. Norges idrettshøgskole er den eneste statlige institusjonen der kvinneandelen i førstestillinger har gått ned siden 2007, se figur V4.1 og tabell V4.7 i vedlegget. Generelt er andelen kvinner fortsatt høyest i de laveste faglige stillingene – over seksti prosent av universitets- og høyskolelektorene og over halvparten av stipendiatene er kvinner, jf. vedleggsfigur V4.1. I postdoktorstillingene har nedgangen i kvinneandel fra 2012 til 2015 blitt erstattet av en svak økning i 2016. Likevel er kvinneandelen her fortsatt lavere enn blant førsteamanuensene.

4.9 Andelen midlertidig ansatte i undervisnings- og forskningsstillinger (nasjonal styringsparameter)

Det har vært stor oppmerksomhet rundt andelen midlertidig ansatte ved universitetene og høyskolene, spesielt i undervisnings- og forskerstillinger, fordi den fremdeles er for høy. Dette er derfor en nasjonal styringsparameter for de statlige høyere utdanningsinstitusjonene.

Tross systematisk oppfølging også i etatsstyringen er midlertidigheten i disse stillingene bare redusert med 2,6 prosentpoeng i perioden 2007–2016 ved de statlige institusjonene. Fra 2015 til 2016 gikk den svakt opp, fra 17,3 til 17,5 prosent, jf. figur 4.7. Det er stor forskjell mellom institusjonene: Kunsthøgskolen i Oslo og Norges musikkhøgskole har under fem prosent midlertidighet, mens universitetene i Oslo og Bergen og Høgskolen i Molde har over tjue prosent. Høgskolen i Østfold har den største økningen i midlertidighet (4,5 prosentpoeng), mens Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo har redusert mest fra 2015 til 2016, med 8,6 prosentpoeng, men der gjelder det få personer. Se vedleggstabell V4.8.

Figur 4.7 Midlertidige årsverk i ulike stillingsgrupper 2007–16. Prosent

Fra og med 2015 telles ikke åremålsstillinger som midlertidige.

Kilde: NSD

Den samlede midlertidigheten er på 15,7 prosent for alle tre stillingsgruppene – undervisnings- og forskningsstillinger, saksbehandler- og utrederstillinger og støttestillinger (tekniske og ingeniørstillinger, samt bibliotekarer, mv.). Den gikk ned med 3,6 prosentpoeng i perioden 2007–2016 og 0,1 prosentpoeng fra 2015 til 2016. Se også tabellene V4.9, V4.10 og V4.11 i vedlegg.

I stillingskategoriene saksbehandler- og utrederstillinger og støttestillinger (tekniske og ingeniørstillinger, samt bibliotekarer, mv.) – har midlertidigheten totalt sett gått ned i perioden 2007–16, med henholdsvis 6,1 og 3,3 prosentpoeng. Fra 2015 til 2016 gikk den ned

med henholdsvis 0,6 og 0,2 prosentpoeng. For støttestillingenes del er 2013 fremdeles året med lavest midlertidighet.

Flesteparten av de midlertidig ansatte er tilknyttet aktivitet over grunnbudsjettet – det gjelder 85 prosent av de midlertidig ansatte i administrative stillinger, 66 prosent i utdannings- og forskningsstillinger og 56 prosent i støttestillinger. Det tilsier at det burde være nok handlingsrom til å få ned andelen ytterligere.

I 2016 er midlertidigheten på 11,7 prosent blant ansatte knyttet til aktivitet over grunnbudsjettet (som i 2015) og 57,8 prosent blant ansatte tilknyttet eksternt finansiert virksomhet (marginalt ned fra 57,9 i 2015). Forskjellen i midlertidighet mellom ansatte knyttet til henholdsvis eksternt finansiert virksomhet og grunnbudsjettet er stor for alle de tre hovedgruppene. Utviklingen har også vært noe ulik: For støttestillingene var midlertidigheten lavere i 2013 enn i 2015 og 2016. For saksbehandler-/utrederstillingene tilknyttet eksternt finansiert virksomhet har andelen midlertidig ansatte blitt redusert år for år i perioden, mens andelen midlertidige blant ansatte i undervisnings- og forskerstillinger over grunnbudsjettet var noe høyere i 2016 enn i 2015 (+ 0,2 prosentpoeng). Se vedleggsfigur 4.2 og Tilstandsrapport 2015.

Det har kun skjedd små endringer med hensyn til kjønnsforskjellene blant midlertidig ansatte fra 2013 til 2016, jf. figur V4.3 i vedlegg. Forskjellen er fortsatt størst i støttestillinger, med 6 prosentpoeng, men den er lavere enn i 2015. Det skyldes delvis at andelen midlertidig ansatte menn i støttestillinger gikk opp fra 9 prosent i 2015 til 10,5 prosent i 2016. Midlertidigheten for kvinner er fortsatt høyest i undervisnings- og forskerstillinger, med 19 prosent, selv om det her har vært en nedgang (21 prosent i 2013 og 2015). Midlertidigheten for kvinner er lavest i saksbehandler- og utrederstillinger, med 13 prosent, men her har utviklingen stått på stedet hvil. Menn, derimot, er like tilbøyelige til å være midlertidig ansatt i de administrative som i de faglige stillingene, ca. 16 prosent i hver kategori.

Den høyeste midlertidigheten i undervisnings- og forskningsstillingene finner vi fortsatt blant ansatte i rene forskerstillinger (69 prosent) og høyskolelærerne (42 prosent), tross en nedgang på henholdsvis to og tre prosentpoeng det siste året. Deretter følger universitets- og høyskolelektorene (23 prosent i 2016, opp fra ca. 21 prosent i 2015). I førstestillingene dosent, professor og førstelektor er midlertidigheten gjennomgående lav og stabil.

5 Det nye institusjonslandskapet

5.1 Strukturreformen

Med fremleggelsen av Meld. St. 18 (2014–2015) *Konsentrasjon for kvalitet* initierte regjeringen en strukturreform i universitets- og høyskolesektoren. Ved å samle ressursene i færre institusjoner legges grunnlaget for å styrke kvaliteten i forskning og høyere utdanning. Strukturreformen omfatter statlige høyere utdanningsinstitusjoner, men oppfordringen om å ta steg for å styrke fagmiljøene gjennom strukturendringer har også blitt gitt private institusjoner. I løpet av bare to år har den norske universitets- og høyskolesektoren endret seg kraftig gjennom sammenslåinger. 33 statlige institusjoner har blitt til 21. Tallet på private institusjoner som mottar statstilskudd, har falt fra 21 til 17.

Tabell 5.1 Høyere utdanningsinstitusjoner i ulike institusjonskategorier 2015-2017

	Statlige			Private		
	1.1.2015	1.1.2016	1.1.2017	1.1.2015	1.1.2016	1.1.2017
Universiteter	8	8	8	-	-	-
Vitenskapelige høyskoler	5	5	5	3	3	3
Høyskoler	20	12	8	18	14	14
Antall institusjoner totalt	33	25	21	21	17	17

Høsten 2016 annonserte kunnskapsministeren at for regjeringens del er reformen å anse som gjennomført. Det betyr ikke at Kunnskapsdepartementet ikke vil støtte ytterligere sammenslåinger, og heller ikke at de sammenslåtte institusjonene er ferdige med fusjonsarbeidet. De står tvert imot midt oppe i omfattende og utfordrende prosesser med omorganisering, faglig konsolidering, gjennomgang av studieportefølje og strategier for videre kvalitetsutvikling. Fusjoner er krevende, og regjeringen har derfor bidratt med 370 millioner kroner for å understøtte SAKS-prosessene (samarbeid, arbeidsdeling, konsentrasjon og sammenslåing) (Tabell 5.2). Det er også flere institusjoner som fortsatt vurderer sin plass i det nye institusjonslandskapet. Universitets- og høyskolesektoren vil slik sett trolig fremdeles preges av strukturendringer. Kunnskapsdepartementet vil følge sammenslåingene videre, og ta initiativ til en evaluering av reformen.

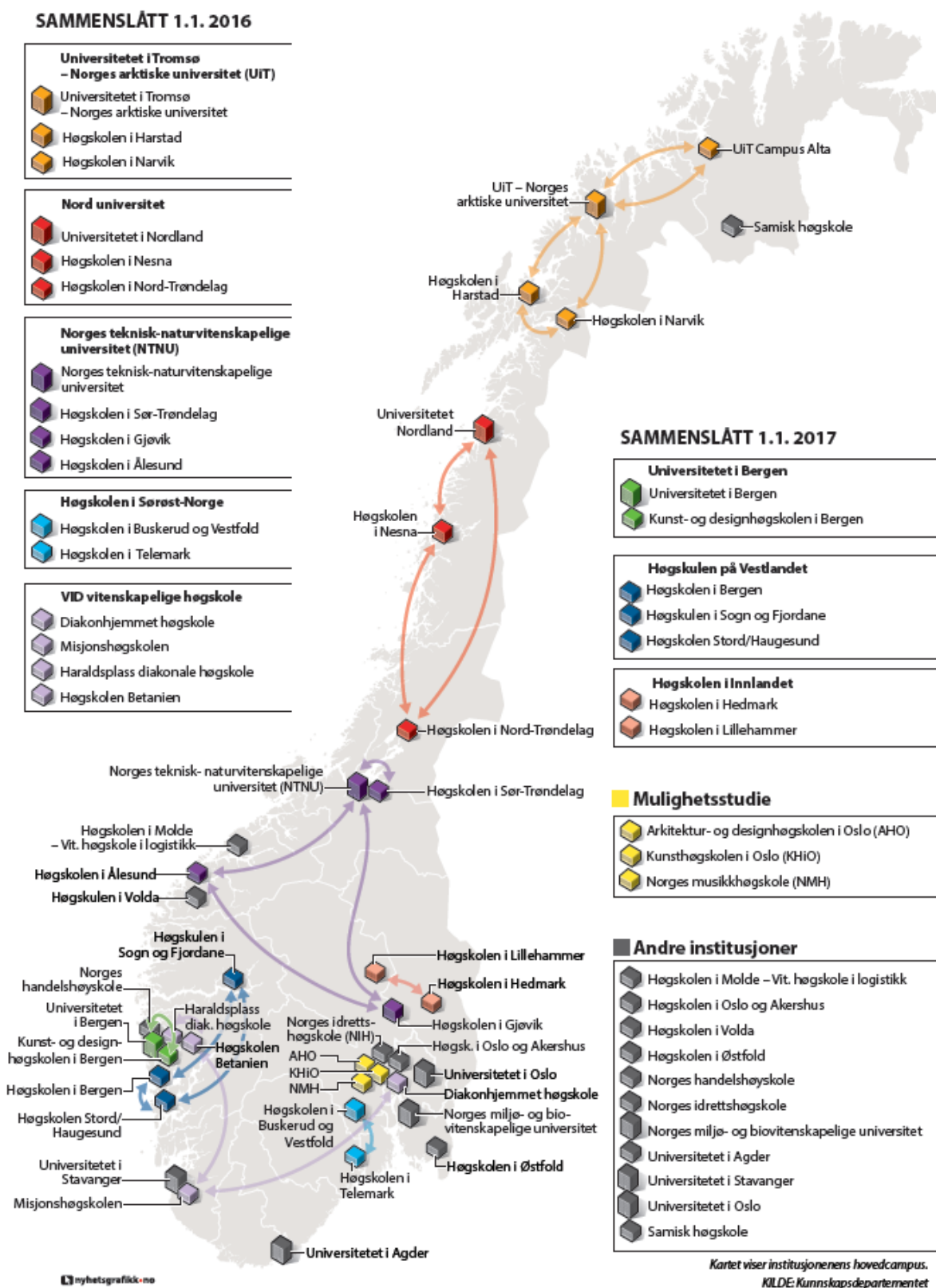
Tabell 5.2 SAKS-midler tildelt av Kunnskapsdepartementet (kroner)

	2015	2016	2017
VID	9,0 mill.	2,0 mill.	
Høgskolen i Sørøst-Norge	13,0 mill.	27,0 mill.	12,0 mill.
NTNU	11,0 mill.	27,0 mill.	14,0 mill.
Nord universitet	22,5 mill.	27,0 mill.	20,0 mill.
Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet	11,0 mill.	29,0 mill.	11,5 mill.
Høgskulen på Vestlandet	2,0 mill.	11,0 mill.	39,0 mill.
Høgskolen i Oslo og Akershus	2,0 mill.		
Høgskolen i Innlandet		8,5 mill.	24,0 mill.
Høgskolen i Molde		0,7 mill.	
Universitetet i Bergen		5,0 mill.	5,0 mill.
AHO		2,5 mill.	
NFR		10,0 mill.	
Fellestjenester & IKT	3,5 mill.	15,3 mill.	
Studentsamskipnader		6,0 mill.	
TOTALT	74 mill.	171 mill.	125,5 mill.

Strukturreformens utgangspunkt var en fragmentert sektor, som imidlertid ikke var en ny bekymring. I 2006 oppnevnte regjeringen det såkalte Stjernø-utvalget for å utrede strukturen i norsk høyere utdanning. Mens det var stor enighet om utvalgets situasjonsbeskrivelse, var det ikke støtte for dets forslag om å slå sammen universitetene og høyskolene til 8-10 flercampus-universiteter. Utvalgsrapporten ble derfor isteden fulgt opp med virkemidler for å stimulere til frivillig samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon (SAK), noe som førte til flere sammenslåinger initiert av institusjonene selv – støttet med statlige økonomiske insentiver. I perioden frem til strukturreformen ble annonsert av regjeringen på nyåret 2014, hadde det vært fem sammenslåinger i sektoren. Disse var: Universitetet i Tromsø og Høgskolen i Tromsø (2009), Universitetet i Tromsø og Høgskolen i Finnmark (2013), Universitetet for miljø- og biovitenskap og Norges veterinærhøgskole (2014), høyskolene i Oslo og Akershus (2014) og høyskolene i Buskerud og Vestfold (2014). Med unntak av fusjonen mellom UMB og NVH var de foreslått av institusjonene selv.

Målet med strukturreformen er å legge til rette for sterkere fagmiljøer og derigjennom økt kvalitet i forskning og utdanning. Tilgangen til høyere utdanning skal fortsatt være god over hele landet, og i den sammenheng er det viktig å utnytte digitale muligheter. Videre skal universitetenes og høyskolenes regionale rolle videreutvikles. Målet med reformen er ikke kutt i bevilgningene til høyere utdanning, men å ha et institusjonslandskap der ressursene i størst mulig grad brukes på kjerneoppgavene. Færre institusjoner skal ikke bety en mindre mangfoldig UH-sektor. Dette kapitlet gir en oversikt over det nye landskapet i høyere utdanning, med spesiell vekt på de statlige institusjonene som var del av den første fusjonsrunden. Det vil si de tolv som slo seg sammen til fire nye institusjoner 1. januar 2016, og som kan forventes å ha kommet lengst i fusjonsprosessen: NTNU, Høgskolen i Sørøst-Norge, Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet og Nord universitet.

Figur 5.1 Sammenslåingene i UH-sektoren i 2016 og 2017

5.2 Organisering, faglig integrasjon og profil etter fusjonene

Universiteter og høyskoler har i lang tid blitt oppfordret til å utvikle en strategisk profil som bygger på egne fortrinn og er tilpasset deres faglige og samfunnsmessige rolle i utdannings- og forskningssystemet. Profilen skal uttrykke institusjonens identitet og særpreg.

Selv om det er blitt langt færre institusjoner i UH-sektoren som følge av sammenslåinger, er det et mål at sektoren skal være mangfoldig. Diversitet anses som viktig av flere grunner, som blant annet å få til arbeidsdeling og spesialisering og å møte ulike regionale behov og behovene til en sammensatt studentgruppe og et spesialisert arbeidsliv.

I dette kapitlet ser vi spesielt på de fire statlige institusjonene som ble fusjonert fra 1. januar 2016 og hvordan arbeidet med organisering, faglig integrasjon og profilering har utviklet seg så langt ved NTNU, UiT – Norges arktiske universitet, Nord universitet og Høgskolen i Sørøst-Norge. Vi har i denne omgang valgt å avgrense det til disse fire institusjonene, fordi det er de som har kommet lengst i integrasjonsarbeidet. Institusjoner som ble slått sammen fra 1. januar 2017 har naturlig nok kommet kortere i dette arbeidet, og det foreligger mindre informasjon om prosessene. Med utgangspunkt i årsrapporter, strategiplaner og styredokumenter prøver vi å gi et overordnet bilde av hvor langt de fire første har kommet i fusjonsprosessen og i arbeidet med å realisere målene med sammenslåingene. NTNU og HSN var blant fem pilotinstitusjoner i den første runden med utviklingsavtaler mellom lærestedene og Kunnskapsdepartementet. Disse avtalene skal være et verktøy for å fremme profilering og arbeidsdeling i UH-sektoren.

5.2.1 Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)

1. januar 2016 ble NTNU og høyskolene i Gjøvik, Ålesund og Sør-Trøndelag slått sammen til en institusjon. Rektorene ved de fire institusjonene vedtok å prosjektorganisere fusjonsarbeidet, og høsten 2015 ble det utarbeidet en fusjonsplattform som felles fundament og visjon for det nye NTNU.

Plattformens mål og ambisjoner er å gi en tydelig profil for den sammenslåtte institusjonen. NTNU skal være et mangfoldig breddeuniversitet med teknisk-naturvitenskapelig hovedprofil og med vekt på profesjonsutdanning. Disiplinfagene står fortsatt sentralt i videreutviklingen av nye NTNU, også som basis for profesjonsutdanningene. Styrking av forskningsgrunnlaget for profesjonsutdanningene og satsing på innovasjon i hele den faglige bredden fremheves som strategiske prioriteringer for NTNU fremover. Plattformen understreker også NTNUs nasjonale rolle innenfor grunnleggende teknologisk og naturvitenskapelig forskning. Som det fremgår av plattformen, er det et mål for NTNU å utnytte komplementære faglige styrker ved studiestedene for å øke samhandlingen med internasjonalt, nasjonalt og regionalt arbeids- og næringsliv og styrke samarbeidet med klynger og sentre (f.eks. SFI/FME/NCE). Kommersialisering av forskningsresultater og godt samarbeid med instituttsektoren anses som viktige konkurransefortrinn. Råd for samarbeid med arbeidslivet (RSA) er sentralt for NTNUs samarbeid med arbeidslivet.

Ny fakultets- og instituttstruktur, samt felles administrasjon, ble innført fra 1. januar 2017. Arbeidet med organisering av den faglige virksomheten har tatt utgangspunkt i prinsippet om full integrering, ved at den organiseres i campusovergripende fakulteter. I 2016 hadde NTNU elleve fakulteter, men fra 2017 har NTNU åtte fakulteter (i tillegg til vitenskapsmuseet) som omfatter all faglig virksomhet på tvers av studiestedene. Ulike strukturer ble vurdert på grunnlag av fire hovedkriterier: faglig identitet, faglig synergi, ledelse og medvirkning og

strategisk evne. Disiplinfagenes sentrale plass i utviklingen av nye NTNUs profil har vært et viktig grunnlag for organisering av fakultetene.

For å kunne realisere de faglige ambisjonene skal NTNU samle campus i Trondheim rundt Gløshaugen innen 2025. Allerede nå arbeides det med samlokalisering av teknologimiljøene fra NTNU og Høgskolen i Sør-Trøndelag (HiST) på Gløshaugen. Masterplanen innebærer først og fremst å lokalisere fagmiljøene fra Dragvoll (humaniora og samfunnsfag) i eksisterende bygg og nybygg rundt og sammen med teknologimiljøene på Gløshaugen. For å ta ut fusjonsgevinstene og utvikle fagmiljøene og drive effektivt er det også planlagt å samle lærerutdanningene fra NTNU og HiST på Kalvskinnnet. Den nye fakultets- og instituttstrukturen er en driver for sambruk av arealer, fortetting og omrokking. NTNU i Ålesund og NTNU i Gjøvik skal videreutvikles i sine respektive byer tilpasset den faglige aktiviteten og ny organisering.

NTNU deltar som pilotinstitusjon i arbeidet med utvikling av flerårige utviklingsavtaler med Kunnskapsdepartementet. Avtalen er en del av den øvrige strategiprosessen og hovedprioriteringene til universitetet og inneholder mål som bidrar til å tydeliggjøre NTNUs profil og posisjon i sektoren. Utviklingsavtalen som er inngått mellom departementet og NTNU, inneholder fem utviklingsmål (se boks 5.1). Fellesnevner for målene er at de er viktige for å realisere gevinstene av sammenslåingen, og at de innebærer aktiviteter som er vesentlige i arbeidet med faglig integrasjon. To av målene dreier seg om studiekvalitet, ett om forskning, ett om næringslivsrettet nyskaping og det siste om campusutvikling.

Utviklingsmål for NTNU for 2017–2020

- NTNU skal heve kvaliteten i studieporteføljen gjennom samordning og effektivisering
- NTNU skal styrke den pedagogiske kompetansen og utvikle et system for pedagogisk merittering
- NTNU skal planlegge en fremtidsrettet, samlet campus som kan bli modell for fremtidige offentlige utbygginger i Norge
- NTNU skal synliggjøre og øke nyskappingsaktiviteten med utspring fra klynger og sentre
- NTNU skal heve kvaliteten i forskningen og utvikle flere fagmiljøer på høyt internasjonalt nivå

For å hente ut de forventede gevinstene av sammenslåingen må man blant annet jobbe strategisk med studieporteføljen. NTNU har satt ned arbeidsgrupper innenfor seks sentrale fagområder for å vurdere videreutviklingen av studieprogramporteføljen og anbefale et samordnet utdanningstilbud. NTNU har dessuten igangsatt en følgeevaluering av fusjonen.

5.2.2 Høgskolen i Sørøst-Norge (HSN)

Høgskolen i Sørøst-Norge ble etablert 1. januar 2016, da Høgskolen i Buskerud og Vestfold fusjonerte med Høgskolen i Telemark. Høgskolene i Vestfold og Buskerud hadde slått seg sammen i 2014.

Høgskolen i Sørøst-Norge har arbeidet med strategisk profilering av virksomheten gjennom fusjonsprosessen i 2015 og 2016, og ny strategisk plan for 2017-21 ble styrebehandlet i

desember 2016. Av strategiplanen fremgår det at visjonen er et regionalt forankret og internasjonalt konkurransedyktig universitet.

HSN har en profesjons- og arbeidslivsorientert hovedprofil, hvor e-læring og nettstudier står sentralt. Som en flercampusinstitusjon ønsker høyskolen å utnytte mulighetene til å videreutvikle e-campus og e-læring. Det fremkommer av FoU-strategien at HSN prioriterer anvendt, profesjonsrettet og praksisnært forsknings- og utviklingsarbeid som skal støtte opp under utdanningsløpene. I tråd med dette og institusjonens regionale posisjon, er det et uttalt mål for HSN å satse på regionalt forankret FoU-samarbeid og trekke på både det internasjonale og nasjonale samarbeidet for å styrke utviklingen av arbeids- og næringsliv i regionen.

Det har vært en forutsetning for fusjonen at de store profesjonsutdanningene fortsatt skulle tilbys i alle tre fylker. Per 1. januar 2017 har HSN åtte campuser og den faglige virksomheten er organisert i fire fakulteter:

- Fakultet for helse- og sosialvitenskap
- Fakultet for humaniora, idretts- og utdanningsvitenskap
- Fakultet for teknologi, naturvitenskap og maritime fag
- Handelshøyskolen

Hvert av fakultetene har hovedansvar for en av de fire store profesjonsutdanningene (sykepleier, lærer, ingeniør, økonomi/administrasjon) og minst ett ph.d.-program. Alle de fire fakultetene er campusovergripende.

Arbeidet med samordning av studieporteføljen ble påbegynt i 2016 og vil fortsette den kommende perioden. Arbeidet handler blant annet om å samordne på tvers av tidligere institusjonsgrenser, utvikling av «konkurrerende» studietilbud på tvers av studiesteder, samordne studieplaner på tvers av campuser og tidligere institusjonsgrenser, f.eks. for å tilrettelegge for bruk av kompetanse på tvers av studiesteder.⁸

I likhet med NTNU deltar HSN som pilotinstitusjon i departementets første runde med utviklingsavtaler. Avtalen gjelder fra 2017 og er integrert i institusjonens øvrige strategiarbeid og målstruktur. Utviklingsavtalen som er inngått mellom Kunnskapsdepartementet og HSN inneholder tre utviklingsmål (se boks 5.2). Det første dreier seg om campusutvikling gjennom digitale arbeids- og læringsformer, det andre om næringslivssamarbeid og det tredje om å styrke profesjonsutdanningene spesielt.

⁸ Kilde: HSNs søknad om akkreditering som universitet, 2017:74.

Utviklingsmål for HSN for 2017–20

- **Målområde 1: HSN Digital**

HSN skal utvikle integrerende digitale arbeids- og læringsformer som knytter ansatte og studenter på de åtte campusene til én virtuell campus; HSN e-campus, og som knytter virksomheten til samarbeidspartnere og omverden.

- **Målområde 2: HSN Partnerskap**

HSN skal levere kandidater til arbeidslivet med oppdatert kunnskap og kompetanse for å styrke næringslivets globale konkurransekraft, for å bidra til langsiktig vekst og løse store samfunnsutfordringer. HSN skal videreutvikle og styrke samhandling og integrasjon med kunnskapsintensivt næringsliv for å ta frem nye arbeidsrettede utdanningsprogrammer og FoU-aktiviteter.

- **Målområde 3: HSN Profesjon**

HSN Profesjon skal videreutvikle og styrke samarbeidet mellom høyskolen og praksisfeltet. Ny, relevant og forskningsbasert kunnskap for profesjonen og profesjonsutdanningen skal utvikles gjennom samarbeidet.

5.2.3 Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet (UiT)⁹

Universitetet i Tromsø - Norges arktiske universitet, Høgskolen i Narvik og Høgskolen i Harstad slo seg sammen fra 1. januar 2016. Universitetet i Tromsø hadde tidligere slått seg sammen med Høgskolen i Tromsø (2009) og Høgskolen i Finnmark (2013), og hadde således et lignende utgangspunkt som HSN, men ulikt Nord universitet og NTNU.

UiT profilerer seg som et breddeuniversitet, men med en særlig tyngde innenfor polar- og nordområdeforskning: I den siste årsrapporten definerer UiT seg som den klart største norske bidragsyteren til forskning om Arktis, og den åttende største i verden. Strategien for 2014-2020, *Drivkraft i nord*, ble vedtatt av "gamle" UiT før fusjonen med høyskolene i Harstad og Narvik, men vil ifølge siste årsrapport være styrende for prioriteringer også i 2017.

Når det gjelder regional rolle, ser UiT seg som en pådriver for innovasjon og næringsutvikling i nordområdene. I en region med store distanser og et krevende klima skal universitetet være med å utvikle tekniske løsninger som kan fremme samfunns- og næringsutvikling.

Etter sammenslåingen vedtok styret i september 2016 modell for universitetsledelsen (valgt rektor som også er styreleder), og deretter startet en gjennomgang av hele organisasjonen. To arbeidsgrupper har i februar 2017 levert rapporter om faglig og campus-organisering. I rapporten om faglig organisering presenteres to alternativer: En "bred" modell med 6-8 fakulteter (omtrent som i dag), og en "smal" modell med 3-5 fakulteter. Rapporten om campus skisserer også to alternativer; "dekanmodellen", som er nokså lik dagens praksis ved campusene i Alta og Narvik, og "viserektormodellen", som innebærer at en viserektor får en

⁹ Omtalen er basert på årsrapportene for 2015-2016 og 2016-2017, Strategi 2014-2020, rapporter fra arbeidsgruppene for faglig organisering og campus (begge fra februar 2017) og styrepapirer fra hele 2016 og til mars 2017.

koordinerende og mer campusoverskridende rolle for helheten. Styret har i mars 2017 gått inn for en reduksjon i antall fakulteter og bedt om at viserektormodellen utredes videre, og endelig vedtak om organisering av fag og campus skal gjøres i juni 2017. Nå har UiT åtte fakulteter samt vernepleie som eget "fagområde".

UiT var ikke blant de fem institusjonene som i 2016 inngikk utviklingsavtale med Kunnskapsdepartementet, men er med i andre runde, for perioden 2018-2020. Det foreligger et avtaleutkast fra mars 2017 som universitetet skal bearbeide i dialog med departementet før avtalen inngås innen utgangen av året.

Etter sammenslåingen har universitetet jobbet med å redusere porteføljen av studieprogram. Så langt har det blitt vedtatt å legge ned ti bachelorprogram og å fryse (ingen nye opptak) ytterligere fire fra studieåret 2017/18. Ett nytt bachelorprogram har samtidig blitt opprettet, mens ingen endringer er gjort for femårige masterprogram. I 2017 fortsetter gjennomgangen, nå av toårige masterprogram, og eventuelle nedleggelser (fra studieåret 2018/19) skal vedtas før sommeren. I styrepapirene om disse gjennomgangene av studieprogram understrekes det at UiT, som breddeuniversitet og kunnskapsaktør i en tynt befolket region, må ta ansvar også for små fagmiljøer.

5.2.4 Nord universitet (NU)¹⁰

Nord universitet ble etablert 1. januar 2016 ved sammenslåing av Universitetet i Nordland og høyskolene i Nesna og Nord-Trøndelag.¹¹ De første 15 månedene etter sammenslåingen har hovedfokus vært på ny strategi og faglig og administrativ organisering samt kompetanseutvikling.

Nord universitet har som ambisjon å bli et sterkt og mangfoldig profesjonsuniversitet, men med tre særskilte satsingsområder: 1) blå og grønn vekst; 2) velferd, helse og oppvekst; 3) innovasjon og entreprenørskap. En ny tiårig strategiplan, som blant annet skal tydeliggjøre NUs profil ytterligere, er planlagt styrebehandlet i juni 2017. Å sikre status som universitet er definert som en særlig viktig oppgave i 2017.¹² Kompetanseutvikling generelt og det å styrke fagmiljøene rundt de fire doktorgradsprogrammene spesielt er høyt prioritert, noe som gjenspeiles i at mer enn halvparten av SAKS-midlene som universitetet mottok i 2016, gikk til dette formålet.¹³

NU skal også utvikle og operasjonalisere en strategi for samarbeid med samfunns- og arbeidsliv, herunder mandat for dets råd for samarbeid med arbeidslivet (RSA) i Nordland og Nord-Trøndelag. I plattformen for sammenslåingen trekkes universitetets rolle i fremtidig verdiskapning i regionen frem, og i den siste årsrapporten understrekes dets ansvar for samarbeid med regionale virksomheter. Det gjelder næringslivet i de to fylkene, men også offentlig virksomhet knyttet til eksempelvis utdanning og helse.¹⁴ Nord universitets regionale innretning gjenspeiler dets profesjonsorienterte hovedprofil. Universitetet er også med i

¹⁰ Omtalen er basert på årsrapportene for 2015-2016 og 2016-2017, styremøtepapirer for NU fra januar 2016 til mars 2017, styremøtepapirer for fellesstyret UiN/HiNe høsten 2015 og Fusjonsplattformen av 30.09.15.

¹¹ UiN og HiNe vedtok først fusjon, dernest UiN/HiNe og HiNT.

¹² Se styrets beretning i Nord universitets årsrapport 2016-2017, s. 3.

¹³ Møteinnkalling, Styret for Nord universitet (07.09.2016), s. 40.

¹⁴ Nord universitets årsrapport 2016-2017, s. 23.

prosjektet Nordlandsløftet, der hensikten er å bli kjent med og møte kompetansebehov i kommunene.

Fra årsskiftet 2016/17 ble nytt organisasjonskart med fem fakulteter fastsatt, en reduksjon fra en midlertidig struktur med sju faglige enheter (fire fakulteter og tre avdelinger) etter fusjonen. Til grunn for den nye organiseringen ligger et mål om faglig synergi og utvikling på tvers av geografi og tidligere institusjoner. De fem nye fakultetene, som hvert er inndelt i tre til åtte faggrupper, er:

- Fakultet for biovitenskap og akvakultur (4 faggrupper)
- Fakultet for samfunnsvitenskap (4 faggrupper)
- Handelshøyskolen (4 faggrupper og 2 sentre)
- Fakultet for lærerutdanning og kunst- og kulturfag (8 faggrupper)
- Fakultet for sykepleie og helsevitenskap (3 faggrupper)

Nord universitet var ikke blant de fem institusjonene som i 2016 inngikk utviklingsavtale med Kunnskapsdepartementet, men er som UiT med i andre runde, for perioden 2018-20. Det foreligger per mars et avtaleutkast, og det blir en prosess der Nord universitetet bearbeider utkastet i dialog med departementet frem til avtalen inngås innen utgangen av 2017.

I studieporteføljen for 2017-18 er det foretatt noen samordninger, kutt og fordelinger mellom studiesteder, men porteføljen skal gjennomgås mer helhetlig med tanke på å sikre en strategisk og tydelig profil.

5.2.5 Sammenligning på tvers av de fire sammenslåtte institusjonene

Tabell 5.3 gir en oversikt over sentrale strategiske og organisatoriske dimensjoner ved de fire sammenslåtte institusjonene. Derne følger figurer som viser profilen til de fire institusjonene ut fra kvantitative indikatorer for størrelse, utdanning, forskning, internasjonalisering og forhold til omverden.

Ut fra antall studenter og ansatte er NTNU den klart største institusjonen, og også den største i Norge, men har færrest studiesteder av disse fire lærestedene. I motsatt ende av skalaen har Nord universitet færre studenter og ansatte enn de tre andre, men flest studiesteder. Dette kan by på organisatoriske utfordringer, særlig når de geografiske avstandene er betydelige.

Når det gjelder styringsstruktur har UiT som den eneste av de fire institusjonene valgt rektor, som også er styreleder. De andre tre har ekstern styreleder og ansatt rektor, som i 2016 ble "normalmodellen" i lov om universiteter og høyskoler. UiT har ennå ikke vedtatt organiseringen av den faglige virksomheten, men styret har gått inn for en reduksjon i antall fakulteter. Det peker i retning av større grad av campusoverskridende organisasjonsstruktur enn i dag. De tre andre institusjonene har allerede valgt campusovergripende fakulteter.

NTNU og UiT er begge breddeuniversiteter, men de to er samtidig forskjellige. Mens NTNU legger vekt på teknisk-naturvitenskapelige fag og profesjonsutdanninger, er profilen til UiT mer geografisk innrettet, mot Arktis og nordområdene. HSN og NU har på sin side begge en profesjonsrettet profil, og da særlig knyttet til regionale behov. NTNU, UiT og NU har 3-5 temarettede FoU-satsninger, hvorav helse, bærekraft, energi og hav er viktige prioriteringer hos flere eller alle tre. HSN har på sin side definert sine FoU-satsninger i form av prosesser

heller enn tematisk innhold, for eksempel det å styrke FoU-basert utdanning, internasjonal profil og forskningsformidling og det å bidra til innovasjon og verdiskapning.

UiT ser ut til å ha kommet lengst av de fire når det gjelder gjennomgang av studieprogrammene, og har allerede lagt ned en del bachelorprogrammer og frosset opptak på andre. De andre tre er i ferd med å gjennomgå sine porteføljer. Dette blir en viktig del av arbeidet for å nå målet med strukturreformen; å skape sterkere fagmiljøer i forskning og utdanning.

Når det gjelder campusutvikling, karakteriseres NTNU av at de to største institusjonene som ble slått sammen, var lokalisert i samme by. Målet er å samle campus i Trondheim rundt Gløshaugen innen 2025. HSN er den av de fire som har tydeligst formulerte ambisjoner om å overskride geografiske avstander gjennom bruk av ny teknologi: e-campus og e-læring. Alle de fire institusjonen spenner over store geografiske områder, men HSN har kortere avstander enn de tre andre og åtte campuser. NU og UiT har på sin side mange studiesteder som ligger langt fra hverandre.

På de kvantitative indikatorene som uttrykkes i de fire "solene" på sidene etter tabellen ligger NTNU høyest, ikke bare på størrelse, men også for de relative indikatorene. Det ene unntaket er de to utdanningsindikatorene for gjennomføring, hvor de fire institusjonene ligger nesten helt likt og "midt på treet". Det andre unntaket er internasjonal sampublisering, der UiT skårer litt høyere, men her ligger også de andre tre lærestedene forholdsvis høyt.

Noen indikatorer gir større utslag enn andre. Når det gjelder kandidatproduksjon, ligger for eksempel NTNU og NU betydelig høyere enn HSN og UiT. Et annet eksempel er midler fra EU, Forskningsrådet og RFF, der NTNU skårer høyt, UiT middels og de to siste lavt. Når det gjelder internasjonalisering, så ligger NU lavest på indikatorene for utvekslingsstudenter, men er helt på høyde med de andre tre når det gjelder sampublisering. HSN ligger lavest på indikatoren for forretningsideer, men her er det bare NTNU som kommer et stykke opp på skalaen – både UN og UiT ligger lavt.

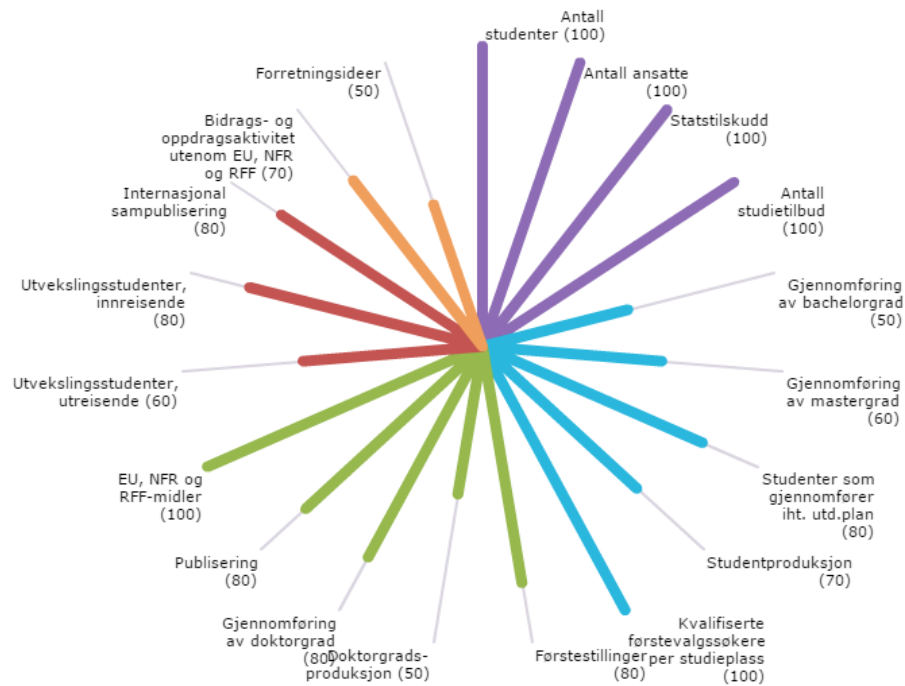
Sammenligningen på tvers av disse fire institusjonene viser både likheter og forskjeller i hvor de står etter fusjonene. Som sagt innledningvis så står de imidlertid fortsatt oppe i omfattende prosesser, og det er derfor for tidlig å konkludere.

Tabell 5.3 Sentrale strategiske og organisatoriske dimensjoner

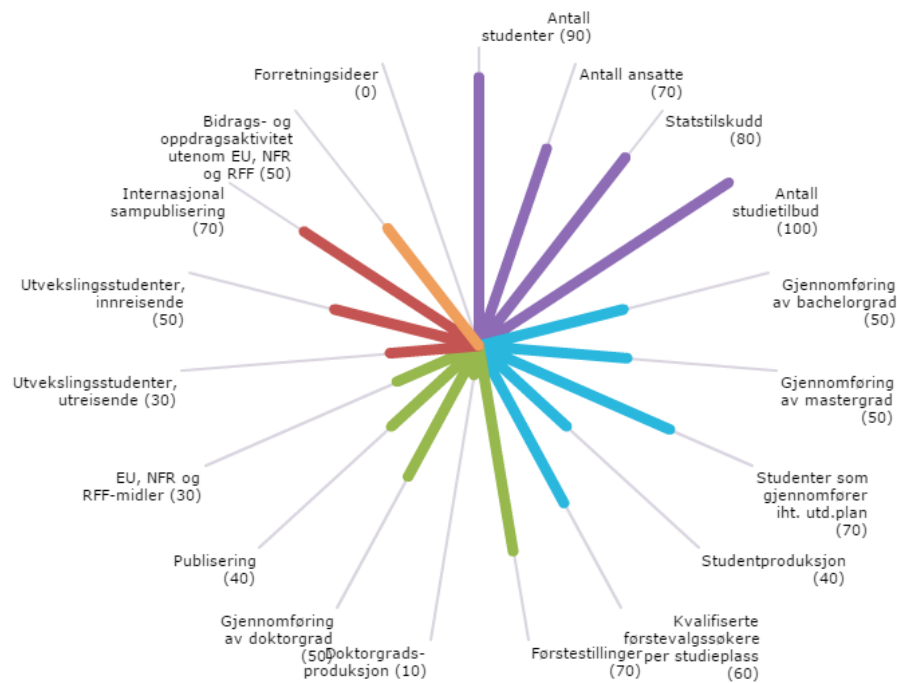
Institusjon	NTNU	UiT	HSN	NU
Nøkkeltall	37 434 studenter 6 935 årsverk 3 studiesteder	15 674 studenter 3 444 årsverk 9 studiesteder	16 190 studenter 1 532 årsverk 8 studiesteder	11 291 studenter 1 210 årsverk 9 studiesteder
Styre- og ledelsesmodell	Ekstern styreleder, ansatt rektor Styret har 11 medlemmer. Utvidet styre i perioden 1.1.2016-31.7.2017	Valgt rektor er også styreleder Styret har 17 medlemmer og velges for fire år av gangen	Ekstern styreleder, ansatt rektor Styret har 11 medlemmer.	Ekstern styreleder, ansatt rektor Overgangsstyre (til juli 2019) har 13 medlemmer, ledergruppen 10 (5 fra sentralt og de 5 dekanene)
Organisering av faglig virksomhet	Campusovergripende 8 fakulteter i tillegg til Vitenskapsmuseet, 54 institutter og flere sentre med ulik tilknytning	Ny besluttet i juni 2017 (pr. i dag: 8 fakulteter + avdeling vernepleie, 38 institutter)	Campusovergripende 4 fakulteter 20 institutter	Campusovergripende 5 fakulteter 23 faggrupper og 2 sentre
Hovedprofil	Breddeuniversitet med teknisk-naturvitenskapelig hovedprofil	Breddeuniversitet	Profesjons- og arbeidslivsorientert	Profesjonsuniversitet
FoU-satsinger	- Bærekraft - Energi - Havrom - Helse	- Energi, klima, samfunn og miljø - Teknologi - Helse, velferd og livskvalitet - Samfunnsutvikling, demokratisering - Bærekraftig bruk av ressurser	- Styrke FoU-basert utdanning - Prioritere de beste FoU-miljøene - Styrke internasjonal profil - Gi forskningen bedre rammer - Være foretrukket FoU-partner i regionen - Styrke forskningsformidling - Bidra til innovasjon og verdiskapning	- Blå og grønn vekst - Velferd, helse, oppvekst - Innovasjon og entreprenørskap
Regional rolle	Regionalt fokus fremhevet sammen med det nasjonale og internasjonale i NTNUs politikk for samarbeid med nærings- og arbeidsliv.	En pådriver for innovasjon og næringsutvikling i nordområdene.	Aktiv og etterspurt samarbeidspartner for å øke samlet kunnskap, konkurranse og attraksjonskraft i regionen. Pådriver for bærekraftig regional innovasjon.	Synlig og sentral kunnskapsaktør i regionen, tett på samfunns- og næringsliv, bidra til å dekke de to fylkenes kompetansebehov.
Campus-utvikling	Flere campuser skal samles rundt Gløshaugen på lengre sikt. Campus Ålesund og campus Gjøvik skal videreføres i sine respektive byer med ev. tilpasninger til ny faglig organisering.	Ny plan for organisering av campus skal vedtas i juni 2017.	HSN e-Campus: digitale arbeids- og læringsformer som knytter ansatte og studenter på de 8 campusene til én virtuell campus.	Tidligere separate planer for utvikling av campuser skal i 2017 samkjøres i en helhetlig kartleggings- og campusutviklingsplan. Tre konkrete planer pr 2017: - Nytt bygg på campus Bodø - Innovasjonscampus Steinkjer - Flytting av campus Stjørdal

Kilder: Nøkkeltall for studenter og årsverk er hentet fra DBH (høst 2016). FoU-satsingsområder og regional rolle er hentet fra gjeldende strategier og årsrapportene for 2016-2017

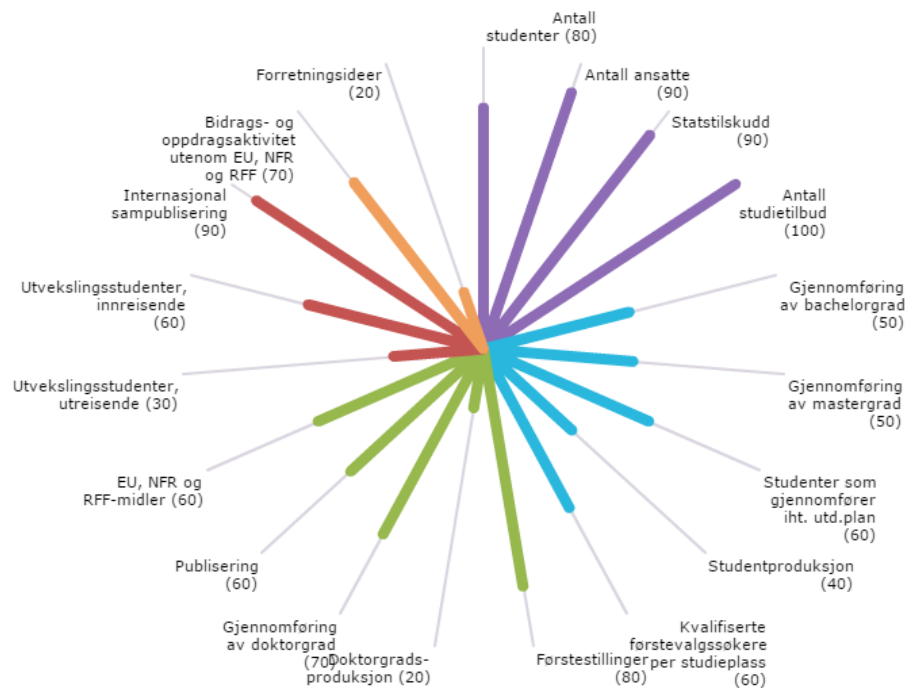
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (2016)

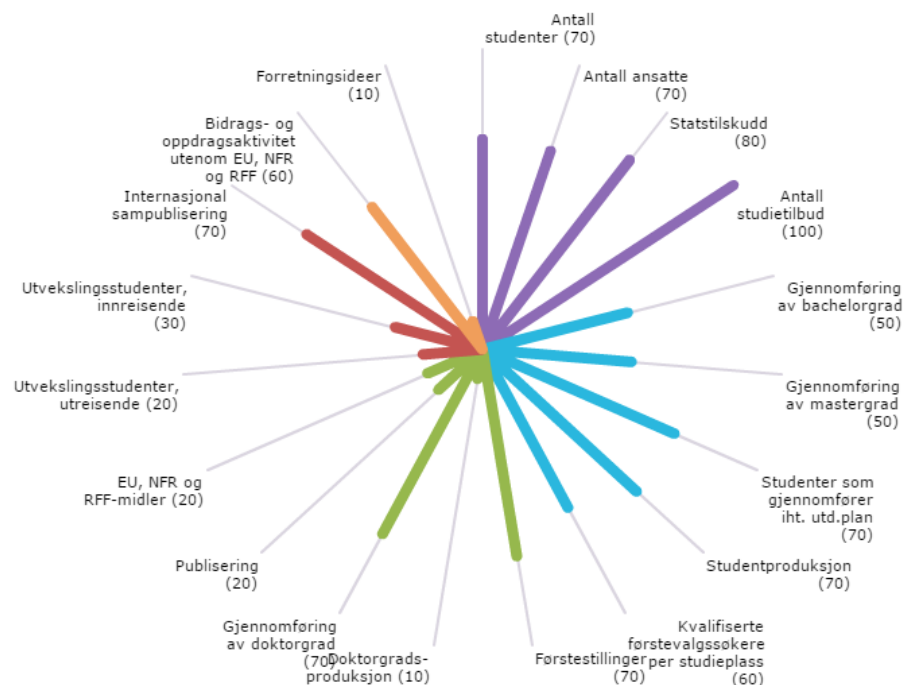
Høgskolen i Sørøst-Norge (2016)

Universitetet i Tromsø - Norges arktiske universitet (2016)

Nord universitet (2016)

Utgitt av:
Kunnskapsdepartementet

Publikasjonskode: F-4436
Design og illustrasjon: Gjerholm Design/Anne Leela
Trykk: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
05/2017 - opplag 250

